

'Opvoeding binnen de sportvereniging'

Een onderzoek naar de betekenis die trainers geven aan de rol die zij (kunnen) spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport

Utrechtse School voor Bestuurs- en Organiseringswetenschap
Master Sportbeleid en Sportmanagement

Door: Arianne Niks
Studentnummer: 3222578
Opdrachtgever: NOC*NSF

Begeleider: Dr. Inge Claringbould
2^e Beoordelaar: Drs. Michel van Slobbe
Stagebegeleider: Dr. Nicolette van Veldhoven

Utrecht, juni 2009

SAMENVATTING

Het doel van dit onderzoek was om er achter te komen welke betekenis trainers geven aan de rol die ze spelen of kunnen spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport. Hiervoor zijn zestien trainers (drie vrouwen en dertien mannen) geobserveerd en geïnterviewd binnen drie verschillende sporten: gymnastiek, tennis en voetbal.

Na analyse van de observaties en de diepte-interviews blijkt dat de meeste trainers een rol voor zichzelf zien weggelegd in de opvoeding van kinderen in en door sport. Maar niet alle trainers zijn zich bewust van deze rol en enkele trainers vinden zelfs dat ze deze rol niet hebben. Toch blijkt dat alle trainers een klimaat creëren waarin kinderen zich kunnen ontwikkelen. Hier is sprake van onbewuste opvoeding. Zowel de onbewuste rol in de opvoeding als de bewuste rol, vullen trainers in door kinderen normen, waarden en sociale vaardigheden aan te leren. Ze zeggen dat ze deze aspecten kinderen vooral aanleren door ze te belonen en ze aan te spreken op hun gedrag en minder door gebruik te maken van straffen.

Centraal voor vrijwel alle trainers staat plezier in de training, al wordt aan het begrip plezier verschillende betekenissen gegeven door de trainers. Sommige trainers denken dat kinderen plezier hebben als ze lekker bezig zijn, andere leggen de nadruk op sociale contacten en er zijn trainers die vinden dat kinderen pas echt plezier hebben als ze beter worden en winnen. Deze laatste trainers lijken zich er niet van bewust dat veel nadruk op competitie en winnen een negatieve invloed kan hebben op kinderen. Ten slotte zijn de meeste trainers van mening dat verschillende kinderen een verschillende benaderingswijze nodig hebben. Alle trainers zeggen rekening te houden met het feit dat kinderen verschillend zijn.

VOORWOORD

Bijna een jaar geleden kwam het moment voor mij om te bedenken waar ik me ongeveer een jaar lang mee zou gaan bezig houden. Ofwel, wat zou het onderwerp van mijn scriptie worden. Een scriptie vormt het persoonlijke eindproduct van een jarenlange studie en ik vond het daarom belangrijk dat het een onderwerp zou worden dat mij erg interesseerde. Omdat ik stage liep bij NOC*NSF opperden verschillende mensen al: 'Kun je niet iets doen binnen het Olympisch Plan 2028?' Natuurlijk zou dat geweldig zijn, om mijn steentje bij te dragen aan hét grote plan in de Nederlandse sport. En dan het liefst iets op het gebied van maatschappelijke thema's. Want daar ligt mijn passie: sport inzetten om maatschappelijke doelen te bereiken.

Ik had geluk dat mijn stagebegeleidster, Nicolette van Veldhoven, een grote rol speelt binnen één van de bouwstenen van het Olympisch Plan 2028, 'Maatschappelijke thema's', en wel het thema 'Opvoeding & Onderwijs'. Als 'trekker' van dit thema schreef zij een visiedocument waaruit bleek dat er meer onderzoek nodig was binnen dit thema. Voor mij een enorme kans om hieraan mee te werken. Met beide handen heb ik deze kans aangepakt, wat heeft geleid tot de scriptie die hier nu voor u ligt.

Natuurlijk schrijf je een scriptie nooit in je eentje. Zonder de steun en feedback van veel anderen zou deze scriptie niet geschreven zijn. Ten eerste wil ik mijn afstudeerbegeleidster Inge van Claringbould ontzettend bedanken. Van haar altijd opbouwende kritiek heb ik erg veel kunnen leren. Bovendien was ze altijd geïnteresseerd en bereikbaar voor hulp waar nodig. Verder vertrouwde ze me de verantwoordelijkheid toe om veel zelfstandig te werken. Dit heb ik als zeer prettig ervaren.

Wie mij ook dit vertrouwen gaf, was mijn stagebegeleidster Nicolette van Veldhoven. Ik wil haar hier voor bedanken. Daarnaast ook voor de kans die ze me binnen NOC*NSF heeft gegeven door mij aan te nemen als stagiaire. Ik heb van haar veel kunnen leren. Zonder Nicolette had ik nooit onderzoek kunnen doen binnen dit interessante onderwerp, dus daarvoor bedankt.

Dan wil ik mijn familie bedanken die altijd geïnteresseerd was in mijn afstudeerproject en mij zo af en toe in de weekenden een moment van rust en afleiding bood. Speciaal wil ik mijn moeder bedanken, die met haar kennis van de Nederlandse taal steeds weer klaar stond om grote stukken tekst kritisch door te lezen en nuttige feedback te geven.

Ook wil ik graag mijn collega-stagiairs bij NOC*NSF bedanken. Zonder hen was mijn tijd bij NOC*NSF een stuk saaier geweest. Vooral de bus- en treinreizen waren altijd erg gezellig. Bovendien boden de collega's mij een luisterend oor als ik het even niet meer zag zitten en waren zij ook altijd geïnteresseerd in de voortgang van mijn werk.

Maar deze scriptie was echt onmogelijk geweest zonder de trainers die ik heb mogen observeren en interviewen. Hen wil ik enorm bedanken voor de tijd die ze voor mij hebben vrijgemaakt en voor de open gesprekken die ik met ze heb gevoerd.

Ten slotte wil ik alle vrienden en kennissen bedanken die afgelopen jaar een rol in mijn leven hebben gespeeld en die vaak voor afleiding hebben gezorgd. Zonder alle leuke activiteiten met vrienden tussendoor was deze scriptie nooit tot stand gekomen!

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	1
VOORWOORD.....	2
INLEIDING.....	5
1.1 AANLEIDING.....	5
1.2 CONTEXT VAN HET ONDERZOEK: NOC*NSF.....	6
1.3 MAATSCHAPPELIJK BELANG VAN HET ONDERZOEK	6
1.4 DOEL VAN HET ONDERZOEK	7
1.5 PROBLEEMSTELLING.....	7
1.6 LEESWIJZER.....	8
2 ONDERZOEKSAANPAK	10
2.1 ONDERZOEKSPERSPECTIE.....	10
2.2 ONDERZOEKSMETHODEN.....	10
2.2.1 <i>Semi-gestructureerde interviews</i>	10
2.2.2 <i>Observaties</i>	11
2.2.3 <i>Selectie respondenten</i>	11
2.2.4 <i>De analyse</i>	11
2.3 BETROUWBAARHEID EN VALIDITEIT.....	12
3 THEORETISCH KADER.....	13
3.1 SPORTENDE KINDEREN	13
3.2 OPVOEDING	13
3.3 OPVOEDING IN SPORT	16
3.4 ROL VAN DE TRAINER.....	17
3.4.1 <i>Invloed op sociale vaardigheden en gedrag</i>	17
3.4.2 <i>Invloed op sportbeleving</i>	18
3.4.3 <i>Invloed van een focus op competitie en winnen</i>	18
3.4.4 <i>Invloed van verwachtingen en het gecreëerde klimaat</i>	19
3.4.5 <i>Waarden en levensvaardigheden</i>	21
3.5 VOORWAARDEN.....	21
3.6 OVERIGE CONTEXTUELE FACTOREN	23
3.7 CONCLUSIE.....	24
4 RESULTATEN	27
4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSGROEP.....	27
4.1.1 <i>Algemene gegevens</i>	27
4.1.2 <i>De opleiding</i>	28
4.1.3 <i>Inspiratiebronnen</i>	29
4.1.4 <i>Mening over training geven</i>	29
4.1.5 <i>Voorwaarden in de jeugdsport</i>	29
4.1.6 <i>Omschrijving per trainer</i>	29
4.2 OPVOEDEN.....	30
4.2.1 <i>Begrip opvoeding</i>	30
4.2.2 <i>Opvoeding in sport?</i>	31
4.2.3 <i>Rol van de trainer</i>	31
4.2.4 <i>Straffen en beloningen</i>	32
4.2.5 <i>Andere factoren</i>	32
4.3 NORMEN EN WAARDEN ALS ONDERDEEL VAN DE OPVOEDING	33
4.3.1 <i>Belangrijke normen en waarden</i>	33
4.3.2 <i>Overbrengen van normen en waarden</i>	33

4.3.3	<i>Negatieve normen en waarden in de sport</i>	33
4.4	HET BELANG VAN COMPETITIE: WINNEN EN VERLIEZEN	34
4.4.1	<i>Het belang van winnen</i>	34
4.4.2	<i>Omgang met verlies</i>	35
4.5	OMGANG MET KINDEREN	35
4.5.1	<i>De relatie</i>	35
4.5.2	<i>De verwachtingen</i>	36
4.5.3	<i>De sfeer</i>	36
4.5.4	<i>Omgang met kinderen</i>	37
4.5.5	<i>Problemen in de omgang</i>	40
4.5.6	<i>Omgang met verschillende kinderen</i>	40
4.6	OUDERS	42
4.6.1	<i>Het contact en aanwezigheid bij de training</i>	42
4.6.2	<i>Invloed op de training</i>	43
4.6.3	<i>Problemen met ouders</i>	43
4.7	DE IMPACT VAN JEUGDSPORT.....	44
4.7.1	<i>Positieve gevolgen</i>	44
4.7.2	<i>Negatieve gevolgen</i>	44
4.7.3	<i>Impact van de training</i>	45
4.8	VERGELIJKING ANDERE SPORTEN EN TRAINERS.....	45
4.8.1	<i>Verschillende sporten</i>	45
4.8.2	<i>Verschillende trainers; goede trainers</i>	45
4.8.3	<i>Verschillende trainers; slechte trainers</i>	46
5	CONCLUSIE EN DISCUSSIE	47
5.1	CONCLUSIE.....	47
5.1.1	<i>Wat verstaan trainers onder het begrip opvoeding?</i>	47
5.1.2	<i>Welke rol zien trainers voor zichzelf weggelegd in de opvoeding van kinderen in en door sport en welke factoren spelen in deze opvoeding volgens hen nog meer een rol?</i>	47
5.1.3	<i>Wat doen trainers in de praktijk om deze opvoedende rol te vervullen?</i>	48
5.1.4	<i>Hoe gaan trainers om met kinderen?</i>	48
5.1.5	<i>Wat is volgens trainers de impact van sport op kinderen?</i>	49
5.1.6	<i>Welke verschillen en overeenkomsten zijn er tussen trainers?</i>	49
5.2	DISCUSSIE.....	50
5.2.1	<i>De resultaten binnen het opvoedingsperspectief</i>	50
5.2.2	<i>Invloed van de context</i>	53
5.2.3	<i>Vergelijking met Amerikaans onderzoek</i>	54
5.2.4	<i>Methodologische discussie</i>	55
5.3	SLOTCONCLUSIE.....	56
6	AANBEVELINGEN	57
7	LITERATUUR	58
	BIJLAGE 1 – VRAGENSHEMA INTERVIEWS	I
	BIJLAGE 2 – OBSERVATIEPUNTEN	IV

INLEIDING

In 2006 heeft NOC*NSF besloten de Olympische Spelen naar Nederland te willen halen in 2028. Om dit te bereiken is een gestructureerd plan nodig: het Olympisch Plan 2028 (OP2028). Sinds haar besluit is NOC*NSF druk bezig met de eerste fase van het OP2028. In deze fase wordt onderzoek gedaan naar wat er moet gebeuren in Nederland om in 2028 de Olympische Spelen naar Nederland te halen. Men is erover uit dat hiervoor tussen 2008 en 2016 (tweede fase van het OP2028) een dusdanig sportklimaat moet worden gecreëerd, dat in 2016 een bod kan worden gedaan op de Spelen. Wordt Nederland in 2020 gekozen door het Internationaal Olympisch Comité, dan kan de derde fase van het plan, waarin de definitieve voorbereidingen plaatsvinden, van start gaan. Het genoemde sportklimaat is een voorwaarde voor de Olympische Spelen in Nederland. Het gaat hier om een sportklimaat op Olympisch niveau. Een dergelijk sportklimaat bestaat uit (Trappel, 2007):

- Een sterke sportketen met een internationaal competitieve topsport, een stevig sportfundament aan de basis en professionele wedstrijd sport;
- Een stevige positie van de sport in Nederland door publiek private samenwerking;
- Een breed draagvlak voor de sport in Nederland gebaseerd op een echte sportcultuur;
- Een afgestemd evenementen- en accommodatiebeleid dat regelmatig de organisatie van internationale toevenementen mogelijk maakt en;
- Een nadrukkelijke positie van Nederland in de internationale sportwereld.

1.1 Aanleiding

In 1992, toen Nederland ook de Olympische Spelen wilde organiseren, was er geen sprake van een sportklimaat dat voldeed aan de zojuist beschreven eisen. Op dat moment bestond er onvoldoende draagvlak voor dit plan. Het is Nederland dan ook niet gelukt om de Olympische Spelen naar Nederland te halen.

Om ditmaal wel het benodigde sportklimaat te creëren en de kans te vergroten dat Nederland de Olympische Spelen toegewezen krijgt, heeft NOC*NSF zes verschillende bouwstenen ontwikkeld. Hierbinnen moeten bepaalde doelen worden bereikt. De bijbehorende strategieën om deze doelen te bereiken en indicatoren om te meten of de doelen zijn bereikt moeten worden geformuleerd. Eén van deze bouwstenen is de bouwsteen 'Maatschappelijke thema's'. Deze bouwsteen is weer onderverdeeld in verschillende subthema's, zoals 'Duurzaamheid', 'Innovatie', 'Gezondheid' en 'Opvoeding & Onderwijs'. Dit onderzoek zal zich gaan richten op dit laatste thema, dat aan de basis zal staan van een sportcultuur in Nederland. Als de waarde van sport al op jonge leeftijd onder de aandacht wordt gebracht en als sport als middel in de opvoeding van het kind wordt gebruikt, kan op deze manier worden bijgedragen aan een sportcultuur en daarmee aan het sportklimaat.

Binnen het thema 'Opvoeding & Onderwijs' van de bouwsteen 'Maatschappelijke thema's' gaat het er dus om hoe opvoeding en onderwijs kunnen bijdragen aan een sportklimaat dat aan de basis moet staan van een 'Olympisch klimaat'. Denk hierbij aan doelen als 'een leven lang sporten', 'waarden en normen in en door sport', et cetera. Experts binnen de sport zijn het erover eens dat men zo jong mogelijk moet beginnen om deze doelen te bereiken (Bron: Expertmeeting 'Maatschappelijke waarden' NOC*NSF, 9 oktober 2008).

Het thema 'Opvoeding & Onderwijs' als thema binnen de sport is heel breed. Men kan hierbij denken aan opvoeding door leraren op school in de gymles, aan de insteek van ouders wat betreft opvoeding en sport en aan de rol van trainers binnen sportverenigingen. Over dit laatste onderwerp is veel kwantitatief onderzoek gedaan. Uit deze onderzoeken blijkt onder andere dat trainers die goede relaties onderhouden met hun sporters, antisociaal gedrag verminderen (Rutten et al., 2007) en dat trainers die

training krijgen in het geven van sociale ondersteuning aan kinderen positiever gewaardeerd worden door hun spelers. De spelers ervaren bij deze trainers ook meer plezier, een grotere zelfwaardering en minder angst tijdens het sporten (Smoll, Smith, Barnett & Everett, 1993; Smith, Smoll & Barnett, 1995). Duidelijk is dus dat de trainer een belangrijke rol kan spelen in het (positief) beïnvloeden van kinderen. Maar onduidelijk is hoe trainers hun rol zien ten aanzien van het opvoeden van kinderen. Zijn ze zich wel bewust van de rol die ze (kunnen) spelen hierin? En zien ze überhaupt voor zichzelf een rol in de opvoeding weggelegd en zo ja, hoe vervullen ze deze rol? Welke doelen willen ze in hun opvoeding precies bereiken? Wat vinden ze belangrijk en wat voor strategieën en oplossingen gebruiken ze om hun doelen te bereiken? En zo nee, waarom zien ze voor zichzelf geen rol weggelegd? De antwoorden op deze vragen zijn nog onbekend, maar zeer van belang binnen het genoemde thema. Vandaar dat dit onderzoek zal ingaan op dergelijke vragen.

1.2 Context van het onderzoek: NOC*NSF

Het onderzoek vindt plaats vanuit en in opdracht van NOC*NSF. NOC*NSF heeft het initiatief genomen om nader onderzoek te doen naar de haalbaarheid en het draagvlak van de organisatie van de Olympische Spelen, omdat een stad zich alleen kandidaat kan stellen en deze kandidatuur door (in ieder geval) het Nationale Olympisch Comité moet worden ondersteund. Nederland Sportland is een belangrijk begrip in het OP2028. Dit begrip houdt in dat men Nederland wil opbouwen tot een echt sportland en hiervoor in 2016 alles gereed wil hebben. Zo worden talentontwikkelingsprogramma's ontwikkeld en uitgevoerd en investeringen gedaan in versteviging van de positie van de georganiseerde sport (bonden en verenigingen). Ook worden accommodaties gebouwd en/of aangepast en internationale sportevenementen in een samenhangend geheel in Nederland georganiseerd. In projecten wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de verankering van de sport in de samenleving en aan het vergroten van het draagvlak voor sport, zodat daadwerkelijk een samenhangend sportklimaat kan ontstaan. De positie van Nederland in de internationale sportwereld wordt verstevigd. Aan het einde van deze fase (2016) moet Nederland beschikken over een infrastructuur op Olympisch niveau (Bron: Olympisch Plan 2028).

Wil NOC*NSF deze doelen bereiken, dan zal er veel onderzoek moeten worden verricht binnen de eerdergenoemde zes bouwstenen, om er achter te komen hóe deze doelen bereikt kunnen worden. Eén van deze bouwstenen waarbinnen onderzoek nodig is, is zoals eerder genoemd 'Maatschappelijke thema's', met als één van de belangrijke thema's 'Opvoeding & Onderwijs'. De trekker binnen NOC*NSF van dit thema heeft een visiedocument geschreven waaruit blijkt dat er op dit thema nog veel onderzoek moet worden verricht. Voor het schrijven van dit document is behalve van literatuur gebruik gemaakt van de kennis van experts in het veld, zoals onderzoekers van de Utrechtse School voor Bestuur en Organisatie (USBO) en de faculteit Sociale Wetenschappen (Pedagogiek) aan de Universiteit Utrecht, bestuursleden van de Koninklijke Vereniging voor Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO) en werknemers van hogescholen die sportopleidingen aanbieden. Deze experts zullen in de toekomst wellicht vaker geraadpleegd worden.

Omdat NOC*NSF zich voornamelijk bezighoudt met de georganiseerde sport, zal het onderzoek ook binnen deze setting, binnen de sportvereniging, plaatsvinden.

1.3 Maatschappelijk belang van het onderzoek

Duidelijk is geworden waarom dit onderzoek van belang is voor NOC*NSF. Maar de vraag is wat het belang van dit onderzoek is voor de rest van de samenleving.

In eerste instantie worden in sport motorische en speltechnische vaardigheden geleerd. In principe is het doel van sporten dat het bijdraagt aan een plezierige

vrijtijdsbesteding. Als mensen op jonge leeftijd kunnen worden overtuigd van het plezier dat sporten kan brengen en kinderen al jong de kans krijgen om te ervaren dat ze door te sporten beter in hun vel zitten, wordt de kans vergroot dat ze de rest van hun leven blijven sporten. Met andere mogelijke voordelen van dien (gezondheid, sociale contacten et cetera).

Maar sport kan daarnaast door zijn sporteigen normen en waarden kinderen ook leren over normen en waarden in het maatschappelijke leven. Kinderen leren in sport zaken op cognitief en sociaal gebied, zoals vorming van zelfbeeld, samenwerken en normbesef. Ook worden in sport situaties gecreëerd waar socialisatieprocessen plaatsvinden die van positieve invloed kunnen zijn op de ontwikkeling van het kind (NOC*NSF, 2009). Sport fungeert daarmee op individueel niveau als een leerschool voor het leven.

Op structureel niveau vormt sport een groot en daarmee belangrijk onderdeel van de *civil society*. *Civil society* kan kort worden omschreven als het institutionele domein van vrijwillige associaties. Sportinstituten vervullen een belangrijke rol in het behalen van doelen van de *civil society*. Sport draagt namelijk bij aan de opbouw van sociaal kapitaal; aan sociale cohesie, binding en integratie (Seippel, 2008). Volgens Seippel vertaalt dit zich in het feit dat sportleden verbonden met elkaar raken waardoor eenheid, cohesie en een gevoel van samenzijn en ergens bij horen worden gecreëerd. Sport draagt dus bij aan de opbouw van een gemeenschap. Daarnaast draagt sport bij aan de *civil society* doordat leden van sportverenigingen en -clubs democratische waarden en vaardigheden kunnen ontwikkelen door collectieve besluitvormingen en door deelname in commissies en besturen (Allison, 1998).

Kortom, sport kan worden ingezet om individuele en structurele maatschappelijke doelen te helpen bereiken, zoals gezondheid, sociaal kapitaal, democratische waarden en ontwikkeling van kind tot 'goed' functionerende volwassene. De kans dat men deze doelen bereikt wordt vergroot door jong te beginnen met sporten en door trainers bewust te maken van de genoemde processen die kunnen plaatsvinden in sport. Door middel van dit onderzoek zal vooral duidelijk worden in hoeverre trainers zich al bewust zijn van deze processen. De kennis die hierdoor ontstaat, kan bijdragen aan het nog effectiever inzetten van sport om de genoemde maatschappelijke doelen te bereiken.

1.4 Doel van het onderzoek

Doel van het onderzoek is het helpen ondersteunen in de informatievoorziening op het gebied van 'Opvoeding & Onderwijs' die nodig is om een sportklimaat te creëren in Nederland dat aan de basis staat van een Olympisch klimaat. Hierbij zal de rol van trainers centraal staan. Er zal aandacht worden besteed aan de opvoedende rol van trainers in sport en de betekenis die trainers hier bewust en onbewust aan geven. Mocht blijken dat trainers zich niet of nauwelijks bewust zijn van de belangrijke rol die ze kunnen spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport, kan dit een begin zijn van een bewustmakingsproces onder trainers. Bovendien is begrip rondom het denken van trainers vereist voor verder onderzoek, dat zich kan richten op daadwerkelijke verandering in het handelen van de trainer, waar wenselijk. Uiteindelijk zou dit kunnen leiden tot een situatie waarin trainers de mogelijkheid krijgen om vaardigheden te leren om kinderen door middel van sport te helpen opvoeden. In een ideale situatie zal er binnen de trainersopleidingen meer aandacht worden besteed aan dit onderwerp.

1.5 Probleemstelling

Eerder werd al geconcludeerd dat trainers mogelijk een rol spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport, maar dat er momenteel nog weinig inzicht is hierin. Onduidelijk is of Nederlandse trainers zich realiseren dat ze een opvoedende rol kunnen spelen en welke invulling zij aan deze rol geven. Pas als hier duidelijkheid over ontstaat, kan verder worden nagedacht over welke maatregelen kunnen worden genomen om

trainers bekend te maken met de rol die ze kunnen spelen en welke inhoud deze maatregelen zullen moeten hebben om het gewenste effect te bereiken. Om de doelstelling om van Nederland een sportland te maken en daarmee in 2016 een Olympisch klimaat te hebben gecreëerd te bereiken, zal er op het gebied van 'Opvoeding & Onderwijs', in het speciaal van de rol van trainers hierbinnen, dus nog uitgebreid onderzoek moeten worden verricht. Hierbij zal de gehanteerde onderzoeksvraag zijn:

“Welke betekenis geven trainers aan de rol die zij spelen of kunnen spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport?”

Deelvragen hierbij zijn:

- Wat verstaan trainers onder het begrip opvoeding?
- Welke rol zien trainers voor zichzelf weggelegd in de opvoeding van kinderen in en door sport en welke factoren spelen in deze opvoeding volgens hen nog meer een rol?
- Wat doen trainers in de praktijk om deze opvoedende rol te vervullen?
- Hoe gaan trainers om met kinderen?
- Wat is volgens trainers de impact van sport op kinderen?
- Welke verschillen en overeenkomsten zijn er tussen trainers?

Definitie van de belangrijkste begrippen hierin:

- *Trainers*: het gaat hierbij om trainers van kinderen in de georganiseerde sport. Men kan tegelijkertijd de functie van trainer en coach vervullen, maar ook één van beide functies. In het onderzoek zal geen onderscheid worden gemaakt tussen trainers en coaches, aangezien in het Engels de vertaling voor zowel 'trainer' als 'coach', 'coach' is en er in de wetenschappelijke literatuur dus ook geen onderscheid tussen beiden wordt gemaakt. In dit onderzoek zal de in Nederland meest gebruikte term 'trainer' worden gebruikt.
- *Kinderen*: het gaat hierbij om kinderen van basisschoolleeftijd, aangezien experts het erover eens zijn, dat om effect te bereiken in opvoeding door sport, men zo jong mogelijk moet beginnen. Daarom zal worden gekeken naar de basis van opvoeding in en door sport. In Nederland worden kinderen zelden al getraind in sport voordat ze naar de basisschool gaan.
- *Opvoeding*: het lichamelijk en geestelijk vormen van kinderen.

1.6 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de onderzoeks aanpak besproken. Het onderzoeksperspectief (2.1), de onderzoeksmethoden (2.2) en de betrouwbaarheid en validiteit (2.3) komen aan bod.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de bevindingen uit de theorie. In 3.1 wordt een beeld geschetst van de jeugdsport in Nederland. Aangezien het begrip opvoeding in dit onderzoek centraal staat, wordt in 3.2 besproken welke betekenissen in de theorie aan dit begrip worden gegeven. In 3.3 wordt vervolgens dit begrip toegepast in de sport. Duidelijk wordt wat voor rol sport in opvoeding kan spelen. Hierna komt in 3.4 de rol van de trainer aan bod. Verschillende manieren waarop de trainer invloed kan hebben op kinderen worden besproken, zoals de invloed van een focus op winnen en de invloed van bepaalde verwachtingen. Vervolgens wordt ingegaan op een aantal voorwaarden dat verbonden is aan het leren van levensvaardigheden en de overdracht ervan naar een context buiten de sport. Ook zullen in dit hoofdstuk (in 3.6) overige contextuele factoren besproken worden, zoals cultuur en ouders. Ten slotte wordt in 3.7 een conclusie getrokken met betrekking tot de besproken literatuur.

In hoofdstuk 4 worden de resultaten besproken. Dit hoofdstuk is als volgt ingedeeld. Eerst zal er in 4.1 een beschrijving van de onderzoeksgroep worden gegeven. Er zullen hier behalve algemene gegevens ook achtergrondgegevens van de trainers worden beschreven. Daarna zal in 4.2 worden ingegaan op de ideeën en meningen van

de trainers over opvoeden. Wat verstaan trainers hieronder, zien ze voor zichzelf een rol hierin weggelegd tijdens de trainingen en zo ja, wat doen ze in de praktijk. In 4.3 wordt dieper ingegaan op normen en waarden. Trainers zien deze namelijk als één van de belangrijkste onderdelen van opvoeden. Vervolgens wordt in 4.4 het belang van competitie, winnen en verliezen besproken, aangezien uit de theorie naar voren is gekomen dat het belang dat hier aan gehecht wordt door trainers, van grote invloed kan zijn op kinderen. Hoe trainers in de praktijk met kinderen omgaan, komt in 4.5 aan de orde. In 4.6 komen dan de ouders ter sprake. Zij spelen volgens trainers een belangrijke rol in de jeugdsport. In 4.7 wordt de impact, die de sport heeft op jonge kinderen volgens trainers, besproken. Wat zijn positieve en negatieve gevolgen van jeugdsport? Ten slotte wordt in 4.8 afgesloten met een vergelijking tussen verschillende sporten en verschillende trainers.

Op het resultatenhoofdstuk volgt het conclusie- en discussiehoofdstuk. In 5.1 wordt met behulp van de zes deelvragen een conclusie getrokken uit de resultaten. Vervolgens worden de conclusies in 5.2 zowel inhoudelijk als methodologisch bediscussieerd. In 5.3 volgt de slotconclusie van het onderzoek.

Ten slotte wordt in hoofdstuk 6 een aantal aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

2 ONDERZOEKSAANPAK

2.1 Onderzoeksperspectief

In deze studie is gebruikt gemaakt van interpretatief constructief onderzoek. Voor interpretatieve constructionisten is het van belang hoe mensen tegen iets aankijken en de betekenis die ze er aan geven. Er wordt in dit soort onderzoek vanuit gegaan dat mensen dingen zien door verschillende 'lenzen' en dat ze daardoor tot verschillende conclusies komen (Rubin & Rubin, 2005). Interpretatief constructief onderzoek is daardoor heel geschikt voor de onderzoeksvraag, omdat er vanuit gegaan wordt dat er niet één waarheid bestaat met betrekking tot de betekenis die trainers geven aan opvoeding in en door sport, maar meer dan één waarheid. Elke trainer heeft zijn 'eigen' waarheid, die beïnvloed wordt door alles wat hij/zij in het leven geleerd en meegemaakt heeft. Deze waarheid is dus sterk afhankelijk van de context en beïnvloedt behalve de antwoorden ook de interpretaties van de vragen. Bovendien worden de verzamelde gegevens blootgesteld aan de interpretatie van de onderzoeker. De rol van de onderzoeker is in interpretatief onderzoek dus ook heel belangrijk. Daarom zal er nu wat dieper worden ingegaan op mijn eigen onderzoeksperspectief.

In mijn bacheloropleiding Bewegingswetenschappen werd veel aandacht besteed aan het leren van het doen van onderzoek. Toen heb ik daarin redelijk veel ervaring opgedaan. De studie Bewegingswetenschappen richt zich voornamelijk op kwantitatief onderzoek, waarbinnen getallen, gemiddelden, varianties, significantie-waarden et cetera centraal staan. Onderzoeksinstrumenten die binnen dit soort onderzoek vaak gebruikt worden zijn enquêtes en kwantitatieve meetinstrumenten. Deze manier van onderzoek doen vond ik erg prettig, omdat ik over het algemeen de neiging heb zo veel mogelijk objectiviteit in onderzoek na te streven. Daarnaast heb ik een voorkeur voor concrete, duidelijke resultaten. Dit onderzoek is echter kwalitatief van aard, waarbij subjectiviteit een grote rol speelt. Deze manier van onderzoek doen is nieuw voor mij en past minder bij mij als onderzoeker. Dit neemt niet weg dat ik open sta voor nieuwe dingen. Ik heb geprobeerd de neiging tot objectivisme en concretisering beperkt te houden. Toch zullen mijn eerdere ervaringen in het doen van kwantitatief onderzoek de weergave van mijn resultaten waarschijnlijk beïnvloed hebben.

2.2 Onderzoeksmethoden

2.2.1 Semi-gestructureerde interviews

Aangezien de onderzoeksvraag zich richt op de betekenis die trainers geven aan opvoeding van kinderen in en door sport en het de bedoeling is achter hun meningen en ideeën te komen, zijn er semi-gestructureerde interviews gebruikt om data te verzamelen. Het gebruik van semi-gestructureerde interviews had als voordeel dat ook onverwachte, maar wel belangrijke onderwerpen naar voren zijn gekomen. Dat zou niet het geval zijn geweest als gebruik was gemaakt van volledig gestructureerde interviews. Een ander voordeel van het gebruik van semi-gestructureerde interviews was dat de trainers enigszins gestuurd konden worden naar hun ideeën over opvoeding in en door sport. Zonder deze sturing zouden bepaalde belangrijke onderwerpen waarschijnlijk niet aan bod zijn gekomen en had de onderzoeksvraag niet goed beantwoord kunnen worden.

Omdat ik weinig ervaring had met interviews afnemen, heb ik de interviews goed voorbereid. Ik heb uitgebreid nagedacht over de *topics* en de vragen die ik zou stellen en over de formulering van deze vragen. Hierbij heb ik mij gerealiseerd dat de vragen niet te sturend mochten zijn. De verschillende *topics* die aan bod zijn gekomen in het interview zijn deels uit de literatuur naar voren gekomen: de rol die de trainer zichzelf toebedeelt, de nadruk op competitie en winnen (o.a. Siegenthaler & Gonzalez, 1997), de relatie tussen de trainer en sporter (o.a. Rutten et al., 2007) en de waarden en

vaardigheden die door middel van sport aan kinderen geleerd kunnen worden (o.a. Decker & Lasley, 1995). Daarnaast zijn andere onderwerpen besproken: het begrip opvoeden, de inspiratiebronnen voor trainers, de vergelijking met andere trainers, contextuele factoren, de verwachtingen van trainers, het trainingsklimaat en de gevolgen van jeugdsport.

2.2.2 Observaties

Een andere methode die gebruikt is, is het doen van observaties. Uit eerder onderzoek onder trainers naar hun ideeën en filosofieën over training geven aan kinderen (McCallister, Blinde & Weiss, 2000), is gebleken dat trainers soms andere dingen zeggen dan wat ze in werkelijkheid doen. Het was daarom interessant om te achterhalen of dat in dit onderzoek ook het geval zou zijn. Door observaties kon hierover een beeld ontstaan. Bovendien is observeren een bruikbare methode om de context te kunnen beschrijven. De context is erg van belang binnen dit onderzoek. Trainers handelen nooit autonoom, want ze zullen altijd beïnvloed worden door factoren van buitenaf, bijvoorbeeld door ouders. Daarom is binnen de observaties gelet op het (in)direct contact met ouders of andere personen die van invloed kunnen zijn, maar ook op handelingen van de trainer naar kinderen toe, op de dingen die de trainer zegt op en om het veld en op de reactie van de kinderen.

Tijdens observaties bestaat het risico dat trainers hun gedrag aanpassen als ze weten dat ze geobserveerd worden door een onderzoeker en waarom ze geobserveerd worden. Dat doen ze om bijvoorbeeld zo goed mogelijk in beeld te komen. Observatie van de realiteit is dan lastig. Dit risico is ondervangen door de observaties uit te voeren voordat de interviews afgenomen werden, voor zoverre dat in de praktijk haalbaar was. Voor de trainers was het precieze doel van de observaties dan nog niet bekend. Een bijkomend voordeel hiervan was, dat in de interviews bepaalde handelingen of uitspraken van de trainer bevestigd konden worden.

2.2.3 Selectie respondenten

Voor dit onderzoek is een selectie gemaakt van trainers in de sporten voetbal, tennis en gymnastiek. Deze drie sporten zijn gekozen omdat ze in Nederland het meest beoefend worden door jongens en meisjes. Door deze sporten te kiezen is het onderzoek redelijk representatief voor Nederland. Voetbal had in 2007 569.086 jeugdleden (veel meer jongens dan meisjes), tennis had er 160.977 (ongeveer evenveel jongens als meisjes) en gymnastiek had 196.241 jeugdleden (veel meer meisjes dan jongens) (NOC*NSF, 2008). Toevallig zijn de drie grootste jeugdsporten ook drie verschillende soorten sporten: teamsport (voetbal), individuele sport (gymnastiek) en semi-individuele sport (tennis). Door trainers binnen deze drie verschillende soorten sporten te interviewen ontstaat er een grotere diversiteit in uitkomsten dan wanneer trainers binnen één sport onderzocht zouden zijn. Op deze manier ontstaat er een beter beeld van ideeën en betekenisgeving van trainers in de Nederlandse jeugdsport met betrekking tot de onderzoeksvraag.

Via internet is gezocht naar contactgegevens van trainers of contactpersonen binnen sportverenigingen van de drie bovengenoemde sporten. Hierbij is gezocht naar verenigingen in Utrecht vanwege praktische haalbaarheid. Er wordt vanuit gegaan dat de gemiddelde vereniging en trainer in Utrecht niet noemenswaardig verschilt van verenigingen en trainers elders in Nederland. Wel kunnen verenigingen onderling erg verschillen in het type leden, zoals de etniciteit en het opleidingsniveau van leden. Dit zou van invloed kunnen zijn op het onderzoek. Daarom is in de resultaten meegenomen om wat voor type verenigingen het gaat waarbinnen de interviews plaats hebben gevonden.

2.2.4 De analyse

Voor de analyse van de resultaten is gebruik gemaakt van het softwareprogramma MAXQDA. Dit is een kwalitatief analyseprogramma. De volledig uitgetypte interviews en observatieverslagen zijn in dit programma geïmporteerd, waarna ze op

eenvoudige wijze gecodeerd konden worden. Vijf verschillende hoofdcodes zijn gebruikt: 1) algemeen, 2) achtergrond, 3) waardeoriëntaties, 4) vertaling naar de praktijk en 5) observaties.

Onder de verschillende hoofdcodes vielen veel subcodes, die als label dienden voor de verschillende onderwerpen die naar voren kwamen in de interviews en observaties. Vervolgens zijn per subcode alle stukken tekst die hierbij hoorden met MAXQDA bij elkaar gevoegd en uitgeprint. Op deze wijze kon gemakkelijk geanalyseerd worden per onderwerp. Naar aanleiding van deze analyse zijn de resultaten geschreven.

2.3 Betrouwbaarheid en validiteit

In kwalitatief onderzoek betekent betrouwbaarheid herhaalbaarheid van tussen- en eindresultaten van een onderzoek. Maar doordat in kwalitatief onderzoek feitelijke herhaling van onderzoek vaak niet mogelijk is doordat de onderzochte situatie verandert, kan slechts virtuele herhaalbaarheid worden verlangd (Maso & Smaling, 1998). Virtuele herhaalbaarheid wordt volgens Maso en Smaling bereikt door uitgebreide rapportage van de oorspronkelijke uitvoering van het onderzoek. In dit onderzoek wordt betrouwbaarheid nagestreefd door zo uitgebreid mogelijk te beschrijven hoe het onderzoek is uitgevoerd. Zo is hierboven beschreven hoe de semi-gestructureerde interviews en de observaties zijn uitgevoerd en ook hoe de respondenten zijn geselecteerd. Daarnaast is in bijlage 1 het vragenschema dat is gebruikt tijdens de interviews bijgevoegd. Ook een lijst van observatiepunten is bijgevoegd (zie bijlage 2).

Validiteit ontstaat als resultaten van een onderzoek het onderzochte fenomeen accuraat weergeven (Henn, Weinstein & Foard, 2006). Volgens deze auteurs kan de validiteit in kwalitatief onderzoek bedreigd worden door reactiviteit, subjectiviteit en te veel empathie met de onderzoeksgroep.

Reactiviteit heeft te maken met het feit dat mensen zich anders gaan gedragen en anders gaan reageren als ze onderzocht worden. Mensen kunnen bijvoorbeeld sociaal wenselijke antwoorden gaan geven. Dit risico is het grootst als onderzoek wordt verricht naar een gevoelig onderwerp. In dit onderzoek is daar nauwelijks sprake van. Dit bleek ook uit de interviews. Trainers leken open en vrij te praten over opvoeding van kinderen en aanverwante thema's. Daarnaast is aan de geïnterviewden gemeld dat de interviews anoniem verwerkt zouden worden, waardoor ze zich wellicht vrijer voelden om alles te kunnen zeggen.

Subjectiviteit ontstaat doordat in kwalitatief onderzoek de onderzoeker allerlei keuzes maakt, die te maken hebben met ideeën en kennis van de onderzoeker. Zo bepaalt de onderzoeker binnen welke setting onderzoek wordt gedaan, welke mensen geobserveerd en geïnterviewd worden, welke gegevens wel en niet gebruikt worden en welke interpretaties aan de gegevens worden gegeven (Henn et al., 2006). Subjectiviteit kan nooit helemaal voorkomen worden, maar de validiteit kan wel versterkt worden door keuzes die gemaakt worden in het onderzoek, goed te onderbouwen. In dit onderzoek worden daarom argumenten gegeven voor de keuze van het onderzoek en de keuze van de respondenten. Daarnaast is het onderzoeksperspectief van de onderzoeker beschreven en is geprobeerd met behulp van genoeg citaten de resultaten van het onderzoek te onderbouwen zodat de interpretaties van de onderzoeker helder worden.

Ten slotte wordt de validiteit bedreigd als de onderzoeker te veel betrokken raakt bij de onderzoeksgroep, als hij of zij te veel empathie heeft. In dit onderzoek is daar geen sprake van, omdat ik mij niet langdurig heb bevonden in een bepaalde onderzoeksgroep. Alle trainers uit de onderzoeksgroep zijn eenmalig geobserveerd en geïnterviewd.

De betrouwbaarheid en validiteit in dit onderzoek zijn dus zo goed mogelijk geprobeerd te waarborgen, door het mogelijk maken van virtuele herhaalbaarheid, door het anoniem verwerken van de gegevens en door het onderbouwen van de gemaakte keuzes. Hiermee kan dit onderzoek worden beschouwd als betrouwbaar en valide.

3 THEORETISCH KADER

3.1 Sportende kinderen

Als kinderen in Nederland gaan sporten, komen ze meestal bij een sportvereniging terecht. Dit wordt de georganiseerde sport genoemd. In totaal sport ongeveer 83% van de kinderen (6-19 jaar) in Nederland. Van deze sportende kinderen is ongeveer 64% lid van minstens één sportvereniging (Breedveld, Kamphuis & Tiessen-Raaphorst, 2008). Sport neemt dus een belangrijke plaats in in het leven van veel kinderen. Redenen die door veel kinderen worden genoemd om te gaan sporten zijn plezier, leren van nieuwe vaardigheden, spanning, actie, uitdaging, fysieke fitheid, het maken van nieuwe vrienden en prestatie (Barber & Sukhi, 1999). De meeste kinderen vinden het hebben van plezier de belangrijkste reden om te sporten (Sirard, Pfeiffer & Russell, 2006). Dit laatste geldt voor zowel jongens als meisjes. Toch bestaan er ook verschillen in motieven tussen de beide groepen. Zo blijkt dat jongens prestatie en status belangrijker vinden dan meisjes en meer worden aangetrokken door de competitieve aspecten van sport, terwijl meisjes meer gemotiveerd worden door de sociale mogelijkheden die sport biedt (Barber & Sukhi, 1999; Sirard et al., 2006). Het is belangrijk op de hoogte te zijn van deze motieven en ook van het verschil hierin tussen jongens en meisjes als men kinderen aan het sporten wil krijgen en deze kinderen ook wil behouden voor de sport. De overheid hecht hier de laatste jaren steeds meer waarde aan, wat onder andere blijkt uit de laatste Sportnota. Eén van de doelen die in deze nota genoemd wordt, is dat mensen (en dus ook kinderen) meer gaan sporten en bewegen. Het gezondheidsmotief staat hier voor de overheid centraal (Ministerie van VWS, 2005).

Binnen de meeste sportverenigingen kunnen kinderen vanaf hun zesde jaar terecht. Dit is een leeftijd waarop ze nog volop met hun ontwikkeling bezig zijn. De kinderjaren zijn dan ook een kritieke periode voor het leren van sociale waarden en vaardigheden die de basis vormen voor het volwassen leven (McCallister et al., 2000). Behalve dat kinderen lid worden van een sportvereniging om een bepaalde sport te leren, kan elke training waaraan ze deelnemen een educatieve invloed hebben (Rutten et al., 2007). Kinderen leren immers tijdens trainingen wat de spelregels zijn, hoe je met je tegenstanders, maar ook met team- en clubgenoten omgaat, wat sporteigen normen en waarden zijn en hoe je respect voor elkaar kan tonen. De sportvereniging lijkt dus, naast onder andere de thuis- en schoolsituatie, een ideale context om kinderen omgangsnormen en waarden te leren. De term 'opvoeden door sport' kan hier geïntroduceerd worden: de bewuste inzet van sportpraktijken om opvoedingsdoelen te bereiken (Buisman, 2004).

3.2 Opvoeding

Opvoeden is het grootbrengen van kinderen in een specifieke samenleving. Het kenmerkende van opvoeding is dat het vaak 'tussen de bedrijven door' gebeurt (Ten Dam et al. in Buisman, 2004). Volgens Buisman (2004) gebeurt op de sportvereniging ook van alles tussen de bedrijven door: kinderen helpen elkaar bij de training, er geldt een regel dat je bij het verzuimen van de training niet in de wedstrijd wordt opgesteld, je bent verplicht na de training te douchen en er worden trucjes geleerd om de tegenstander of de scheidsrechter te misleiden. Dit alles beïnvloedt het kind. Volgens Buisman heet dat opvoeding *in* sport. Daarnaast is er volgens hem sprake van opvoeden *door* sport, als er maatregelen worden gesteld die beogen het belang van het kind te dienen. Volgens zijn ideeën kunnen kinderen dus opgevoed worden in en door sport, waarbij opvoeden in sport gezien kan worden als een onbewust proces en opvoeden door sport als een bewust proces.

Voordat opvoeden in en door sport verder aan bod komt, is er nu eerst aandacht voor het concept opvoeding in het algemeen. Wat wordt er verstaan onder het begrip opvoeding? Een eenduidig antwoord op deze vraag lijkt niet te bestaan.

Volgens Langeveld, één van de belangrijkste Nederlandse pedagogen uit de tweede helft van de 20e eeuw, kan er een onderscheid worden gemaakt tussen 'opvoeding' en 'opvoeden'. Onder 'opvoeding' verstaat hij een geheel van pedagogische handelingen en de reacties daarop van kinderen, maar ook de omgang en het materiële milieu (bijv. rekenles, gezamenlijke maaltijd). Onder 'opvoeden' verstaat hij handelingen die willens en wetens gericht zijn op het bereiken van een opvoedingsdoel. Imelman (2002), die over Langevelde's ideeën schrijft, vindt deze tweedeling niet handig en vindt dat beide termen als synoniem moeten worden beschouwd. In het ruimst denkbare opvoedingsbegrip dat Imelman beschrijft, gaat het om bedoelde en onbedoelde invloeden, en om bedoelde resultaten en onbedoelde effecten. Tevens vallen hieronder leerprocessen die onbewust plaatsvinden, dan wel onbewust worden opgeroepen. Imelman vindt dat met een dergelijk ruim opvoedingsbegrip niet meer wordt gezegd dan dat kinderen en volwassenen altijd in een opvoedingssituatie verkeren, waar en in welke omstandigheden ze ook leven. Hij ontwikkelt daarom een opvoedingsbegrip dat aan opvoeding zowel een intentioneel als een functioneel aspect onderkent; van opvoeding kan worden gesproken als er beoogd wordt iemand op te voeden en men daarin ook slaagt. Opvoeding krijgt hiermee een taak- én resultaatkarakter.

Van Crombrugge (2006) beschrijft opvoeding vanuit drie perspectieven: ontwikkeling, leren en vrijheid. Onder ontwikkeling verstaat hij natuurlijke veranderingsprocessen, die van binnenuit ontstaan in interactie met de omgeving. De omgeving stimuleert en werkt deze processen tegen. Ontwikkeling houdt hierin dat iets dat al aanwezig is in het kind wordt verwerkelijkt. Dit proces is doelgericht. De rol van de opvoeder hierin is dat het zorgt voor een ideale omgeving zodat kinderen zich kunnen ontwikkelen. Onder leren verstaat Van Crombrugge verandering die van buitenaf geleid wordt. Het kind wordt hier gezien als maatschappelijk wezen en het is de taak van de opvoeder om iets toe te voegen aan het kind. Ideeën van het kind ontstaan binnen dit perspectief als gevolg van sensatie en reflectie. Ook dit proces is doelgericht. Ten slotte wordt onder vrijheid verstaan de mens die zichzelf verandert. Dit proces is niet doelgericht, maar willekeurig. Het kind is in dit perspectief een mens met een eigen individualiteit, uniciteit en persoonlijkheid en heeft de keuze om al dan niet te leren. Ontwikkeling, leren en vrijheid verwijzen volgens Van Crombrugge naar verschillende aspecten van en perspectieven op het onlosmakelijk geheel van menselijke veranderingen. Opvoeden heeft te maken met al deze aspecten van de veranderende mens. De mens die opgevoed wordt is de ontwikkelende lerende vrije mens. Deze drie perspectieven kunnen dus niet los van elkaar worden gezien volgens deze auteur. Deze perspectieven zijn altijd in meer of mindere mate aanwezig in opvoeding.

In deze opvoeding kunnen vervolgens drie vragen gesteld worden (Van Crombrugge, 2006): 1) wat kan gedaan worden (technische vraag die proefondervindelijk wordt beantwoord); 2) wat moet gedaan worden, wat is wenselijk (ethische vraag die wordt beslecht op grond van normatieve overtuigingen) en 3) welke elementen zijn in de situatie relevant, wat is er nu concreet aan de orde (pragmatische vraag, waarin de eigenheid van de situatie centraal staat, niet veralgemeenbaar). Opvoeders komen elke keer weer voor deze vragen te staan, waarbij vooral het antwoord op de laatste vraag afhankelijk van de situatie elke keer verschilt. Ten slotte beschrijft Van Crombrugge de opvoeder als diegene die zijn verantwoordelijkheid neemt ten aanzien van het kind met wie hij geconfronteerd wordt. Niet alleen als iemand die invloed probeert uit te oefenen op het kind. Van belang hierbij is dat het kind niet alleen gestuurd moet worden door een opvoeder die het beter weet; het kind moet ook zichzelf kunnen zijn en kunnen 'meedoen'. Er moet evenwicht worden gezocht tussen sturen en laten groeien.

Handel, Cahil en Elkin (2007) hebben het niet direct over de opvoeding van kinderen, maar over de socialisatie van kinderen. Socialisatie is niet hetzelfde als opvoeding, maar maakt er wel deel van uit. Van Crombrugge (2006) beschrijft socialisatie als het proces waarbij individuen kennis, vaardigheden en disposities

verwerven, welke hen in staat stellen succesvol te participeren aan het maatschappelijk leven. Hier wordt dus de maatschappelijke functie van opvoeden benadrukt. Socialisatietheorieën vallen onder het hiervoor beschreven leerperspectief. Een verschil tussen opvoeding en socialisatie is dat opvoeding meer een bewust proces is dan socialisatie en dat socialisatie in principe levenslang gebeurt, terwijl opvoeding vooral gericht is op kinderen. Volgens Handel et al. (2007) vragen samenlevingen en sociale groepen overal ter wereld van kinderen dat ze kennis en vaardigheden vergaren voordat ze zich de rechten en verantwoordelijkheden van volwassenen kunnen toe-eigenen. Kinderen hebben hierbij actief invloed op de vorming van hun sociale omgeving, maar worden er ook diep door beïnvloed. Een kind beoordeelt namelijk actief culturele bronnen, zoals taal. Door interactie met anderen en doorlopende deelname aan het sociale leven benutten ze deze bronnen creatief. Ze geven er betekenis aan en gebruiken ze om te kunnen omgaan met nieuwe situaties en uitdagingen. Volwassenen reageren daar weer op en passen hun acties aan. Andersom geldt dat ook. Hierdoor leren ze van elkaar hoe ze kunnen deelnemen in zinvolle interactie met elkaar (Handel et al., 2007). Het socialiseren van kinderen is dus geen eenzijdig proces, maar gebeurt in interactie.

Opvoeding en socialisatie vinden ten slotte altijd plaats vanuit een bepaald discours. Stainton Rogers (2001) benoemt twee discourses van de kinderjaren: het discours van weldaad, waarbinnen kinderen recht hebben op goede kinderjaren en daarin bescherming nodig hebben en het discours van controle, waarbinnen kinderen een gebrek aan zelfcontrole zouden hebben en daarom gereguleerd moeten worden. In een dergelijk discours zijn volgens Stainton Rogers onze houdingen ten opzichte van kinderen sociaal geconstrueerd. De 'realiteiten' die wij voor normaal houden, zijn niet dingen in de wereld die wij slechts observeren. Ze worden geconstrueerd door betekenisgeving van mensen. Dus er bestaat ook geen één waarheid over wat kinderen zijn. Kinderen worden door mensen ingedeeld in verschillende categorieën, waarbij elke categorie iets vertelt over een verschillende 'waarheid' over wat kinderen zijn. Deze categorieën hebben alleen betekenis binnen de context van de samenleving en cultuur waarin we leven. Deze verschillende 'waarheden' zorgen voor verschillende verwachtingen ten opzichte van kinderen. Dit heeft gevolg voor hoe volwassenen met kinderen omgaan en welke verwachtingen ze van kinderen hebben. Deze discourses en verwachtingen geven voeding aan opvoedingsideeën en -beleid over kinderen.

Inderdaad ontstaat er geen eenduidig beeld van 'wat opvoeding is' en 'vanuit welk beeld opgevoed wordt'. Wel biedt de literatuur een aantal handvatten over wat in ieder geval met opvoeding te maken heeft en met welke aspecten dus ook in dit onderzoek rekening gehouden moet worden. Zo is er volgens Imelman (2002) pas sprake van opvoeding als men daadwerkelijk beoogt op te voeden en men de beoogde opvoedingsdoelen ook bereikt. In de sport zou dit betekenen dat er niet van opvoeding door sport kan worden gesproken, als opvoeden niet het doel is van de trainer. Toevallige onbedoelde positieve resultaten in bijvoorbeeld socialisatie kunnen dan niet als opvoedingsresultaten worden gezien. Hiermee wordt de definitie van opvoeden erg beperkt. Opvoedingsprocessen die er wel zijn, maar waarvan trainers zich niet duidelijk bewust zijn, worden hiermee uitgesloten. Daarnaast heeft volgens Van Crombrugge (2006) elk kind de vrijheid om bepaalde doelen wel te leren en andere niet. Dit impliceert dat in de sport bepaalde opvoedingsdoelen gesteld kunnen worden, maar dat de resultaten nooit van tevoren duidelijk zullen zijn. Daarom zal opvoeding in dit onderzoek net als bij Van Crombrugge worden gezien vanuit dit vrijheidsperspectief, als ook vanuit het door hem beschreven ontwikkelings- en leerperspectief; met zorg en input van buiten ontwikkelt een kind zichzelf, daarnaast kan het actief en bewust dingen geleerd worden, maar heeft het kind altijd de vrijheid om te kiezen hoe en wat het precies leert.

Verder is beschreven dat het socialiseren van kinderen geen eenzijdig proces is, maar gebeurt in interactie. Doordat interacties tussen elk kind en zijn opvoeder verschillend zijn, zullen de uitkomsten ook verschillend zijn. Daarnaast zal elke trainer in de rol van opvoeder anders zijn, aangezien technische, ethische en pragmatische vragen door een ieder verschillend beantwoord worden. Maar ook zullen verschillende trainers verschillende 'waarheden' en verwachtingen hebben van kinderen, doordat mensen

verschillende betekenissen geven aan wat kinderen zijn en hoe met kinderen om moet worden gegaan. Deze verschillende betekenisconstructies zullen van invloed zijn op de manier van opvoeden. Het is de vraag of trainers zich van al deze zaken bewust zijn en hoe ze hiermee omgaan. Ten slotte zijn betekenisconstructies altijd onderhevig aan contextuele invloeden, wat maakt dat opvoeding door trainers in verschillende contexten nooit hetzelfde is. Opvoeding zal in dit onderzoek daarom niet als vaststaand, maar als contextueel bepaald begrip worden behandeld.

3.3 Opvoeding in sport

Nu besproken is hoe tegen opvoeding wordt aangekeken, zullen we in deze paragraaf meer focussen op het thema opvoeding in en door sport. Is het zo dat sport en in dit geval de georganiseerde sport een rol kan spelen in de opvoeding van het kind? En zo ja, in hoeverre en op welke manier kan dit worden bereikt en welke rol spelen trainers en andere contextuele factoren dan hierin? En welke waarden en normen kunnen door middel van sport worden geleerd aan kinderen? Eerst zal onderzocht worden hoe sport bijdraagt aan opvoeding. Daarna zal er worden ingegaan op wat de invloed van trainers hierin is. Ten slotte zal de invloed van overige contextuele factoren worden besproken. Uiteindelijk zal hierdoor naar voren komen wat er al bekend is over de rol van sport en van trainers in de opvoeding van kinderen.

Barber en Roberts en Treasure hebben jeugdsportprogramma's geïdentificeerd als positief socialiserende instanties voor kinderen en adolescenten (in McCallister et al., 2000). Desondanks lijken sommige onderzoeken het tegenovergestelde te suggereren: competitieve en uitkomst gerichte sociale contexten, waarbinnen sport regelmatig valt, zouden antisociaal gedrag bevorderen (Anderson & Morrow, 1995) en een negatief effect hebben op prosociaal gedrag (Rutten et al., 2007). Onderzoek wijst uit dat deelname aan sport voor overmatige stress en spanning kan zorgen, als ook voor een laag niveau van moreel redeneren, overwaardering van winnen, een lage zelfwaardering, vals spelen, internalisatie van volwassen normen, verachting van de tegenstander en een gebrek aan respect voor anderen (McCallister et al., 2000). Ten slotte worden kinderen in sport veel geconfronteerd met het gebruik van alcohol en tabak en volwassenen die onfatsoenlijk gedrag vertonen (Holt, Tink, Mandigo & Fox, 2008). Kinderen die zich vaak tegelijk met volwassenen bevinden in de sportkantine of in en rondom het sportveld, worden geconfronteerd met dit gedrag van volwassenen en krijgen zo een verkeerd voorbeeld. Het risico bestaat dat kinderen dergelijk gedrag gaan imiteren. Al speelt het gebruik van tabak sinds het rookverbod in cafés en kantines niet meer een grote rol.

Al met al zijn er behoorlijk veel negatieve aspecten die gerelateerd worden aan sportdeelname. Deze uitkomsten kunnen daarom schrikbarend zijn voor iedereen die altijd heeft gedacht dat sport 'goed' is. Twijfel ontstaat over de bewering van Barber en Roberts en Treasure dat jeugdsportprogramma's geïdentificeerd kunnen worden als positief socialiserende instanties. Immers, vals spelen, verachting van de tegenstander en een gebrek aan respect zijn geen onderdeel van een positieve ontwikkeling van kinderen. Hebben deze onderzoekers het dan niet bij het juiste eind?

Veel onderzoek wijst echter de andere kant op. Zo hebben sportpsychologen beargumenteerd dat levensvaardigheden kunnen worden aangeleerd in combinatie met atletische vaardigheden in sportcontexten (Danish & Nellen, 1997). Arnold (2001) stelt dat sport moet worden begrepen als een oefening die vol zit met morele waarden; sport omvat niet alleen respect voor de spelregels, maar is ook gerelateerd aan respect voor de tegenstander, gelijke mogelijkheden om te presteren, samenwerking, eerlijkheid en sportiviteit. Bovenstaand onderzoek is niet speciaal gericht op het effect van sport op de jeugd, maar laat de algemene functie die sport op mensen kan hebben, zien.

Onderzoek dat zich wel richt op de relatie tussen sport en jeugd komt van Mahoney (2000) en Vazsonyi, Pickering, Belliston, Hession en Junger (2002). Zij laten zien dat georganiseerde jeugdsport geassocieerd kan worden met minder antisociaal

gedrag onder adolescenten. Dit dus in tegenstelling tot de uitkomsten van de hiervoor genoemde onderzoeken. Overigens richtte het onderzoek van Anderson en Morrow (1995) zich op een andersoortige competitieve context dan sport, namelijk die van het spelen van videogames, wat het verschil in uitkomst kan verklaren. Als in plaats van naar de georganiseerde sport, gekeken wordt naar sport binnen de context van de publieke school, blijkt dat fysieke educatie de mogelijkheid heeft om positieve sociale vaardigheden te bevorderen en te ontwikkelen (Hastie & Sharpe, 1999). Hastie en Sharpe onderbouwen deze uitkomst met hun onderzoek naar jongens uit de 7^e en 8^e klas in Amerika. Bij deze jongens werd tijdens het sportcurriculum een *fair play* interventie geïntroduceerd. Deelnemers deden mee aan 20 lessen gemodificeerd voetbal. De regels van het spel waren zo aangepast dat er mogelijkheden voor conflict ontstonden. De jongens kregen verschillende rollen toebedeeld, zoals speler, scheidsrechter of teamcaptain. Door deze constructie van het spel ontstond er een context voor het leren van sociale vaardigheden. Meedoen aan dit gemodificeerde voetbal zorgde voor zowel een toename in het aantal positieve interacties tussen leerlingen, als ook voor een accurate zelfmonitoring van leerlingen van hun sociale interacties.

Duidelijk wordt dat sport geen eenduidige betekenis heeft. Tegenover de positieve effecten van sport staan mogelijke negatieve effecten. Deze tegengestelde uitkomsten zouden veroorzaakt kunnen worden door de verschillende typen sportactiviteiten en gedragingen die zijn onderzocht (Duncan, Duncan, Strycker en Chaumeton, 2002). Het zou dus zo kunnen zijn dat de ene sport meer positieve effecten met zich meebrengt dan de andere. Bovendien blijkt het belang dat aan competitie en winnen wordt gehecht binnen een bepaalde sport een voorspeller te zijn voor de uitkomsten van socialisatie door sport. Volgens Siegenthaler en Gonzalez (1997) worden deze twee factoren vaak overschat; een te grote nadruk op competitie en winnen kan negatieve consequenties hebben voor de jeugdsport. Een andere reden waarom sport geen eenduidige gevolgen heeft, is dat niet duidelijk is hoe de positieve en negatieve gevolgen precies van invloed zijn. Misschien is het bijvoorbeeld zo dat sport een eigenschap in zich heeft die antisociaal gedrag bevordert, maar dat de kracht van de eigenschap van sport die prosociaal gedrag bevordert groter is. Bovendien kan een eigenschap van sport op het ene individu positieve invloed hebben, terwijl het op een ander individu een negatieve invloed heeft. Hierover kan geen uitsluitsel worden gegeven. Hier moet volstaan worden met het feit dat sport in ieder geval eigenschappen in zich heeft waarmee kinderen zich in positieve zin kunnen ontwikkelen en dat sport in die zin een positieve bijdrage kan hebben in de opvoeding van kinderen.

3.4 Rol van de trainer

Wat kinderen leren door hun deelname aan jeugdsport, hangt af van veel factoren, maar de trainer heeft een sleutelpositie hierbinnen (McCallister et al., 2000). Mageau en Vallerand (2003) bevestigen dit door te benadrukken hoeveel invloed de relatie met de trainer heeft op het trainingsproces, de prestaties en vele aspecten van het privéleven van atleten. Hieronder zal worden beschreven hoe de trainer van invloed is.

3.4.1 Invloed op sociale vaardigheden en gedrag

De jeugdsporttrainer is misschien wel het meest significante individu in het bepalen van de waarden en levensvaardigheden die kinderen leren door hun deelname aan sport. Dit komt doordat trainers zich in een positie bevinden waarbinnen ze autoriteit en invloed hebben. Hun waarden en filosofieën met betrekking tot de sportervaring kan directe invloed hebben op de ervaring van de kinderen die zij training geven (McCallister et al., 2000). Holt et al. (2008) hebben onderzoek gedaan naar de relatie tussen de filosofie van de trainer en de vaardigheden van studentatleten. De filosofie van de trainer in dit onderzoek bestond uit het bouwen aan relaties en het betrekken van studentatleten bij het maken van beslissingen. Zaken gerelateerd aan drie levensvaardigheden (initiatief

nemen, respect tonen/hebben en het kunnen werken in een team of als leider) zijn bij de studentatleten geïdentificeerd. Hoewel de trainer deze vaardigheden niet echt direct aan de studenten leerde, bleek dat de spelers over het algemeen eigen ervaringen produceerden, die bijdroegen aan de ontwikkeling van deze levensvaardigheden.

De belangrijke positie van de trainer wordt in vele andere onderzoeken aangetoond. Rutten et al. (2007) concluderen uit ander onderzoek dat een hoge kwaliteit van een trainer-atleet relatie antisociaal gedrag kan tegengaan en prosociaal gedrag kan bevorderen, aangezien de trainer in een dergelijke relatie dient als positief rolmodel, die emotionele steun biedt. De resultaten uit het onderzoek van Rutten et al. zelf suggereren soortgelijke conclusies: trainers die een goede relatie onderhouden met hun atleten, verminderen antisociaal gedrag en blootstelling aan relatief hoge niveaus van sociomoraal redeneren in de directe context van sportactiviteiten, promoot prosociaal gedrag. In dit onderzoek werd de kwaliteit van de trainer-atleet relatie gemeten in termen van empathisch begrip, het positief naar elkaar kijken, overeenstemming en het gekend willen worden. Dit laatste onderzoek is in tegenstelling tot alle andere onderzoeken uitgevoerd in Nederland. Dit is van belang, aangezien hieruit blijkt dat de kans groter is dat de resultaten uit het buitenland ook voor Nederland gelden.

Geconcludeerd kan worden dat de trainer een belangrijke positie heeft in het beïnvloeden van het gedrag van kinderen en bij het aanleren van sociale vaardigheden. Trainers beïnvloeden kinderen bij het aanleren van bepaalde levensvaardigheden, waarbij een goede relatie tussen de trainer en de atleet zeer belangrijk is voor het promoten van prosociaal gedrag.

3.4.2 Invloed op sportbeleving

Behalve dat het gedrag van kinderen kan worden beïnvloed door trainers, kunnen zij ook het plezier in het sporten van kinderen beïnvloeden. Zo ervaren kinderen die door interactie met hun trainer geloven en merken dat trainers hun ondersteunen in hun inspanningen, meer plezier in het sporten dan degenen die minder positieve interacties hebben met hun trainers (Smoll et al., 1993). Daarnaast blijkt uit dit onderzoek ook dat kinderen die spelen voor getrainde trainers meer plezier in het sporten hebben dan kinderen die spelen voor ongetrainde trainers. Dit is van belang omdat kinderen hierdoor minder snel zullen stoppen met sporten, waardoor langer geprofiteerd kan worden van de voordelen die sporten met zich meebrengt. Onbekend blijft waarin de getrainde trainers precies verschillen van de ongetrainde trainers. Een andere reden waarom trainers een belangrijke rol kunnen spelen in de sportbeleving van kinderen, is dat de gedragingen en doelen van deze trainers bijdragen aan een motivationeel klimaat en aan ontwikkelingen van de deelnemende jeugd (Conroy & Coatsworth, 2007). Later zal verder worden ingegaan op hoe deze gedragingen van trainers van invloed zijn op het motivationele klimaat.

3.4.3 Invloed van een focus op competitie en winnen

Eerder werd al even aangestipt dat een te grote nadruk op competitie en winnen negatieve consequenties kan hebben voor de jeugdsport. De nadruk moet hier liggen op *kan* hebben, want uit onderzoek blijkt dat dit niet per se het geval hoeft te zijn. Ondanks dat competitieve sport geassocieerd wordt met woede, een toenemend niveau van stress en angst, met negatieve groepsdynamiek/-interactie en met negatieve interactie met leiders, hebben kinderen voordeel van competitie, als ze leren hun emoties te controleren (emotionele regulatie) tijdens de competitie (Cerow Diaz, 2005). Dit komt doordat ze sociaal geaccepteerde gedragingen leren (emotionele competentie). Hastie en Sharpe (2000) sluiten hierbij aan met hun conclusie dat positief sociaal gedrag, zoals je verantwoordelijk voelen, ontwikkeld kan worden in een sportcurriculum dat gebaseerd is op competitie. Volgens Danish (in Danish & Nellen, 1997) zou het beter zijn wanneer kinderen de competitie met zichzelf aangaan en met het eigen potentieel in plaats van met anderen. Deze oriëntatie zorgt ervoor dat kinderen focussen op hun eigen kunnen in plaats van op het kunnen van anderen. Het resultaat is dat ze veranderingen zullen zien in hun competentie en een gevoel van overwinning zullen ervaren en daardoor minder

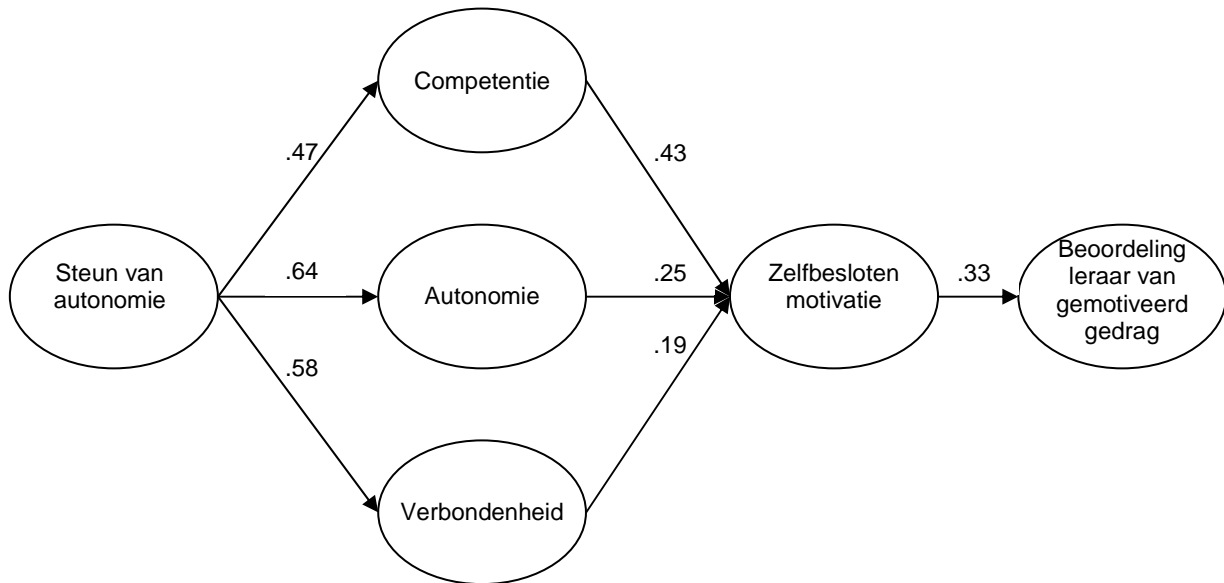
geneigd zijn om anderen nodig te hebben voor een gevoel van succes. De competitieve sportervaring wordt een laboratorium voor het toepassen van vaardigheden en waarden die te maken hebben met besluitvorming (Decker & Lasley, 1995). Laatstgenoemde onderzoekers zetten een standpunt waarbinnen het eigenbelang centraal staat, tegenover een moreel standpunt, dat zorgt voor morele acties die voordelig zijn voor alle deelnemers. Vervolgens hebben ze onder groepen basisschoolkinderen, die in meer of mindere mate sportten, gemeten naar welk standpunt ze neigden door middel van een vragenlijst. Het bleek dat niet de kwantiteit, maar de kwaliteit van deelname aan (competitieve) sport de oriëntatie bepaalt ten opzichte van een moreel standpunt. Dus het gaat erom wat er tijdens de sportdeelname gebeurt en welke waarden er geleerd worden. Deze onderzoekers concluderen ook dat als winnen de hoogste prioriteit krijgt, de kans het grootst is dat kinderen een standpunt innemen waarbinnen het eigenbelang centraal staat, in plaats van een moreel standpunt.

Als de focus van de trainer op competitie en winnen ligt, kan dit dus in negatieve zin van invloed zijn op de ontwikkeling van kinderen. Vooral als de nadruk op winnen en op competitie met de ander erg groot is. Maar als de nadruk meer wordt gelegd op het aangaan van de competitie met jezelf en winnen niet de allerhoogste prioriteit krijgt, kan er wel degelijk sprake zijn van competitie als context voor het leren van bepaalde waarden en levensvaardigheden.

3.4.4 Invloed van verwachtingen en het gecreëerde klimaat

Eerder werd al genoemd dat verschillende 'waarheden' die volwassenen zien, zorgen voor verschillende verwachtingen ten opzichte van kinderen. Dit heeft gevolg voor hoe volwassenen met kinderen omgaan. Volgens de meeste sociopsychologische modellen is één van de consequenties van iemand die een bepaalde verwachting van een ander heeft, dat deze verwachting niet alleen kan leiden tot gedrag dat consistent is met de verwachting, maar dat zelfs geconcludeerd wordt dat hij/zij werkelijk dit type persoon is (Trouilloud, Sarrazin, Bressoux & Bois, 2006). Trouilloud et al. hebben onderzoek gedaan naar de relatie tussen de vroege verwachtingen van leraren en de latere waargenomen competentie van studenten in lichamelijke opvoedingslessen. Uit dit onderzoek blijkt dat deze vroege verwachtingen gerelateerd zijn aan de competentie die studenten later waarnemen, waarbij lage verwachtingen zorgen voor een lagere waargenomen competentie. Uit het onderzoek blijkt dat de steun voor autonomie, het stimuleren van zelfstandigheid en onafhankelijkheid, van de leraar aan studenten een belangrijke rol speelt in deze relatie. Een klimaat waarin autonomie van de student niet of nauwelijks ondersteund wordt, blijkt vooral een negatief effect te hebben op studenten van wie de leraar lage verwachtingen heeft. In een klimaat waarin de autonomie juist ondersteund wordt, laten studenten een hogere waargenomen competentie zien. Deze hogere waargenomen competentie is van belang, omdat waargenomen competentie wordt gezien als één van de elementaire psychologische voorspellers van motivationeel en dynamisch welzijn en functioneren (o.a. Deci & Ryan, Eccles & Wigfield en Bandura in Trouilloud et al., 2006). Met andere woorden, als een trainer een hoge verwachting heeft van een kind, zal de trainer naar deze verwachting handelen en zal het kind een hogere competentie bij zichzelf waarnemen. Als de trainer hierbij ook nog de autonomie van het kind stimuleert, blijkt de waargenomen competentie nog hoger te zijn.

De steun van autonomie aan kinderen door trainers blijkt niet alleen van invloed te zijn op de waargenomen competentie, maar blijkt een component te zijn van het motivationele klimaat in jeugdsport dat de internalisatie van bepaalde gedragingen en houdingen kan promoten (Conroy & Coatsworth, 2007). In figuur 1 is in modelvorm te zien hoe steun van autonomie van invloed is op verschillende factoren. Dit model is gemaakt door Standage, Duda en Ntoumanis (2006) als uitkomst van hun onderzoek, waarin correlaties tussen de verschillende factoren zijn opgenomen.

Figuur 1. Model steun van autonomie

Zoals te zien is in dit model heeft steun van autonomie inderdaad positieve invloed op percepties van competentie, maar ook op percepties van verbondenheid en autonomie. Deze drie factoren zijn van positieve invloed op de motivatie die uit iemand zelf voortkomt. Dus indirect heeft het steunen van autonomie positieve invloed op de motivatie van iemand. Uit de correlaties blijkt dat waargenomen competentie de belangrijkste voorspeller is van deze motivatie. Vervolgens blijkt dat hoe groter deze motivatie is, hoe positiever een trainer de inzet en het uithoudingsvermogen van de leerling beoordeelt.

Ten slotte blijkt uit onderzoek van Deci en Ryan (1987) dat als trainers kinderen ondersteunen in autonomie, hogere niveaus van creativiteit, cognitieve flexibiliteit, conceptueel leren, volharding in het veranderen van gedrag, zelfwaardering, vertrouwen en gezondheid worden gestimuleerd.

Duidelijk wordt dat zowel de verwachtingen van trainers als het klimaat dat ze creëren, van invloed zijn op het gedrag en de percepties van kinderen. Een autonomie ondersteunend klimaat blijkt hierbij van positieve invloed te zijn op kinderen. Maar in de praktijk scheppen trainers niet altijd een dergelijk klimaat. Mageau en Vallerand (2003) zetten een autonomie ondersteunende stijl tegenover een controlerende stijl. Een controlerende stijl uit zich in de druk die een trainer legt op het kind om op een bepaalde manier te denken en te handelen. Deze laatste stijl komt sneller voor als mensen onder druk worden gezet om te presteren en als de directe context hoge niveaus van stress creëert (wat bijvoorbeeld gebeurt als de nadruk op winnen ligt). Uit hun onderzoek blijkt dat hoe meer trainers een controlerende oriëntatie hebben geïnternaliseerd, hoe meer hun trainende context controlerend is en hoe lastiger het wordt om hun atleten te managen en hoe meer hun atleten een vorm van motivatie laten zien die niet uit hun zelf komt, hoe meer trainers weer moeten vertrouwen op controlerend gedrag, wat de intrinsieke en extrinsieke zelfbesloten motivatie van atleten ondermijnt. Desondanks denken veel trainers dat een controlerende stijl meer positieve effecten met zich meebrengt.

Trainers kunnen met hun verwachtingen van kinderen dus de mate waarin kinderen zich competent voelen beïnvloeden. Lage verwachtingen zorgen voor een lagere waargenomen competentie en hoge verwachtingen zorgen voor een hogere waargenomen competentie. De waargenomen competentie kan daarnaast door het stimuleren van autonomie bij kinderen verhoogd worden. Hoe hoger dit gevoel van competentie, hoe groter de motivatie van iemand. Het tegenovergestelde effect wordt

bereikt als de trainer een controlerend klimaat creëert. De motivatie van het kind is vooral van belang voor het behouden van het kind in de sport, waarop later verder zal worden ingegaan. Ten slotte werd genoemd dat ondersteuning van autonomie een serie positieve eigenschappen van het kind stimuleert, zoals creativiteit en conceptueel leren.

3.4.5 Waarden en levensvaardigheden

Nu duidelijk is geworden dat, ondanks dat de trainer negatieve invloed kan hebben op de ontwikkeling van kinderen, de trainer ook positieve invloed kan hebben, ontstaat de vraag welke doelen hij/zij concreet kan bereiken. Hier is eerder onderzoek naar gedaan. Volgens Danish en Nellen (1997) kan sport gebruikt worden voor het leren van levensvaardigheden. Dit zijn de vaardigheden die het mogelijk maken dat we succes hebben in de omgeving waarin we leven. Deze vaardigheden kunnen fysiek, gedragsmatig of cognitief zijn. Danish en Nellen noemen vaardigheden als presteren onder druk, problemen oplossen, omgaan met deadlines en uitdagingen, doelen stellen, communiceren, omgaan met succes en falen, werken in een groep of in een systeem en ontvangen van feedback en hiervan profiteren. Andere onderzoeken laten zien dat behalve vaardigheden ook waarden geleerd kunnen worden in sport. Zo blijkt dat waarden en levensvaardigheden als *fair play*, respect voor anderen, samenwerking, besluitvorming, leiderschap en morele ontwikkeling worden geassocieerd met deelname aan jeugdsport (McCallister et al., 2000), evenals hogere niveaus van zelfkennis, emotionele regulatie, het oplossen van problemen, doelgerichtheid en teamwerk (Holt et al., 2008). Binnen de opvoeding van kinderen worden deze gezien als belangrijke waarden en levensvaardigheden, die in het volwassen leven vaak van pas kunnen en zullen komen. Ten slotte blijkt dat een goede relatie met de trainer, een positief sociomoraal klimaat binnen het team of de trainingsgroep en een sterke oriëntatie op *fair play* samenhangen met een betere sociale integratie, zowel binnen als buiten de context van de sport (Dirks, Stams, Biestra, Schuengel & Hoeksma, 2003).

3.5 Voorwaarden

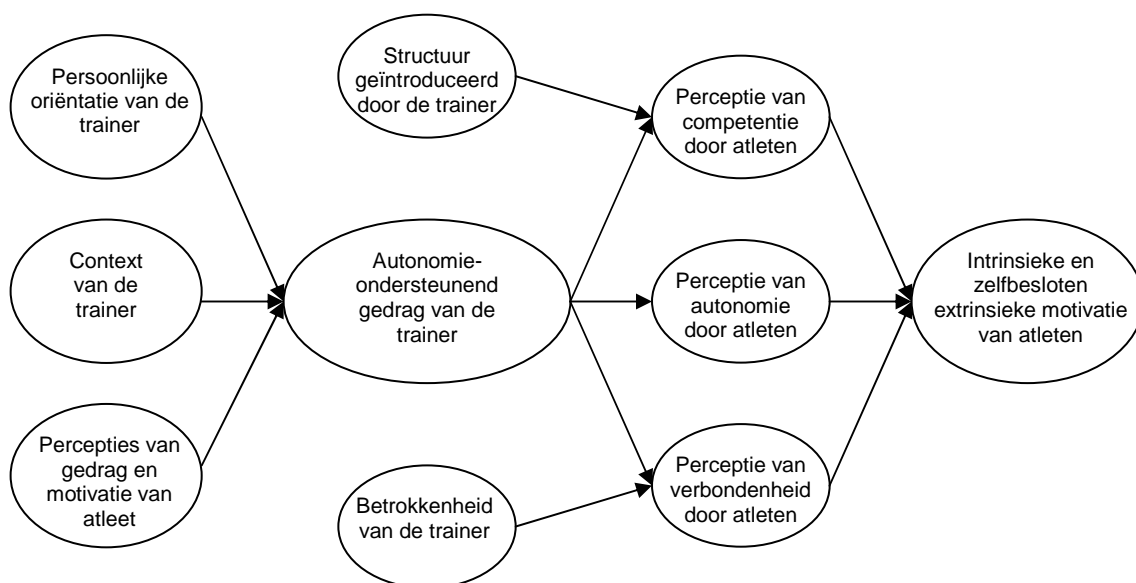
Er zijn een aantal voorwaarden verbonden aan het leren van levensvaardigheden en de overdracht ervan naar een context buiten de sport. Zo menen Danish en Nellen (1997) dat sport alleen gebruikt kan worden als waardevol middel om levensvaardigheden aan te leren als deze lessen worden geleerd en worden overgebracht naar andere domeinen. Daarbij moet men zich realiseren dat sport wel een model verschaft voor het verbeteren van levensvaardigheden, maar dat sport op zichzelf levensvaardigheden niet verbetert. Het overbrengen naar andere domeinen gaat volgens Danish en Nellen niet zomaar. Eerst zullen kinderen volgens hen moeten geloven dat ze vaardigheden en kwaliteiten hebben die van waarde zijn in andere settings. Daarnaast moeten ze ook weten hoe de vaardigheden zijn aangeleerd en in welke context dit is gebeurd. Daarom zal een sportervaring door trainers dusdanig moeten worden ontworpen, dat de deelnemers datgene wat geleerd wordt kunnen aanwenden in andere domeinen (Danish & Nellen, 1997). Daarnaast is plezier van belang; als leren geassocieerd wordt met plezier, is de kans groter dat het geleerde herhaald wordt dan als het leren samengaat met meer negatieve gevoelens (Arnold, 2001). Ten slotte zijn de capaciteiten van de trainer natuurlijk van belang: een trainer moet het vermogen hebben om wenselijke waarden en gedragingen te herkennen en aan te kunnen leren aan kinderen (McCallister et al., 2000).

Uiteraard blijft de opvoedingswaarde van sport beperkt als kinderen niet langere tijd blijven sporten. Daarom kan ook het blijven sporten als voorwaarde worden gezien voor het opvoeden van kinderen in en door sport. Maar hoe wordt de kans zo groot mogelijk dat kinderen daadwerkelijk blijven sporten? Hoe kunnen risico's dat kinderen stoppen, worden voorkomen? Een paar concrete voorwaarden om te blijven sporten liggen voor de hand; interesse in de sport, geen problemen met de trainer en genoeg tijd (Sirard et al., 2005). Maar er zijn meer voorwaarden waaraan minder snel gedacht wordt bij het stimuleren van kinderen om ze te behouden voor de sport.

Ten eerste wijst onderzoek uit dat angst voor het beoefenen van sport het plezier van deelname aan sport (de belangrijkste reden voor kinderen om te sporten) duidelijk kan reduceren. Kinderen die deze angst hebben zijn vooral gevoelig voor de angst om te falen en sociaal negatief beoordeeld te worden (Smith et al., 1995). Dus deze angst moet voorkomen worden. Dit kan bijvoorbeeld door het inzetten van opgeleide trainers. Kinderen die leiding krijgen van deze trainers ervaren namelijk minder angst tijdens het sporten (Smith et al., 1995) en in onderzoek van Smoll et al. (1993) nam de zelfwaardering toe bij jongens met een lage zelfwaardering. Bovendien blijkt uit deze twee onderzoeken dat opgeleide trainers positiever beoordeeld worden door leerlingen, dat kinderen meer plezier hebben in het sporten met een opgeleide trainer en dat de teams van deze trainers aantrekkelijker worden gevonden door de spelers. Uiteindelijk blijkt dat kinderen die spelen voor deze trainers ongeveer vijf keer minder de kans hebben om te stoppen met sporten het volgende seizoen (Smoll et al., 1993).

Ten tweede blijkt dat kinderen die zichzelf niet beschouwen als zeer competent op een bepaald gebied, de neiging hebben om niet vol te houden en sneller hun interesse verliezen (Wong & Bridges, 1995). Dus zijn ze minder snel geneigd om aan sport deel te (blijven) nemen. Eerder is besproken dat het gedrag van trainers (controlerend vs. autonomie ondersteunend) van invloed is op de waargenomen competentie van kinderen. Deze stijgt bij autonomieondersteunend gedrag van de trainer en daalt bij controlerend gedrag.

Ten derde blijkt uit onderzoek dat een goede relatie tussen trainer en atleet van belang is voor het blijven sporten (Poczwadowski, Barrott & Henschen, 2002). Deze relatie kan bereikt worden als de trainer en atleet intentioneel interacteren met elkaar (dus niet alleen als het echt nodig is) tijdens de training, competitie en andere niet-sport gerelateerde situaties, waarbij de interacties gepaard gaan met positief emotionele uitdrukkingen. Deze interacties komen in beginsel tot stand door de taak die de atleet moet verrichten. Dus eerst is er een taak die uitgevoerd moet worden, deze taak definieert de trainer-atleet interactie, de interactie leidt tot een relatie, welke de groei van de atleet faciliteert (Poczwadowski et al., 2002). Zie figuur 2 voor een model van de trainer-atleet relatie (Mageau & Vallerand, 2003). Het meest rechtse deel komt ongeveer overeen met figuur 1, maar nu wordt duidelijk dat ook factoren als de persoonlijke oriëntatie van de trainer, de context van de trainer, de perceptie van de trainer van het gedrag en de motivatie van de atleet, de structuur die de trainer hanteert en de betrokkenheid van de trainer van invloed zijn op het model van percepties van competentie, autonomie, verbondenheid en motivatie van de atleet.

Figuur 2. Motivationeel model van de trainer-atleet relatie

De persoonlijke oriëntatie van de trainer kan zoals hiervoor genoemd van invloed zijn op de atleet. Op welke manier dit gebeurt, wordt samengevat in het artikel van Carr en Weignand (2001), waarbij een verschil wordt gemaakt tussen taakoriëntatie en ego-oriëntatie. In dit artikel wordt het verschil uitgelegd tussen deze oriëntaties. Bij een taakoriëntatie wordt gefocust op individuele verbeteringen, inspanning, leren en taakbeheersing als indicatoren van competentie. Bij een ego-oriëntatie focust men zich op het beter zijn dan anderen en het vergaren van sociale status. Een taakoriëntatie van de trainer zou zorgen voor meer plezier en intrinsieke motivatie voor deelname dan een ego-oriëntatie, die zorgt voor meer angst en minder kennis van het eigen kunnen. Zoals genoemd stimuleren de eerste twee factoren, plezier en intrinsieke motivatie, het blijven sporten, terwijl de laatste twee factoren, angst en minder kennis van het eigen kunnen, risicofactoren zijn voor het stoppen met sporten. Als gymleraren een master-georiënteerd klimaat scheppen waarbij inspanning en leren centraal staan, hebben leerlingen over het algemeen een hogere taakoriëntatie. Percepties van een performance-georiënteerde gymklas echter, waarbij bekwaamheid en resultaat centraal staan, worden geassocieerd met een hogere ego-oriëntatie onder kinderen. Daarom moeten het belang van inspanning en leren benadrukt worden naast of boven bekwaamheid en resultaat (Carr & Weignand, 2001).

Ten slotte blijkt uit onderzoek van Coakley & White (1999) dat sport een integraal onderdeel uitmaakt van het leven van kinderen en dat het daarom het beste kan worden begrepen in de context van hun hele leven. Deze conclusie wordt getrokken uit het feit dat kinderen in dit onderzoek veel contextuele factoren noemen die bepalen of ze gaan sporten of niet. Dit zijn factoren als de zorgen die ze hebben over opgroeien en gezien worden als competent, het gevoel van wie ze zijn en wat belangrijk is in hun leven, beperkingen die te maken hebben met een gebrek aan geld, regels en wensen van ouders en verwachtingen van vriendjes/vriendinnetjes en levendige herinneringen aan ervaringen in de gymles op school.

Duidelijk wordt dat het wel of niet blijven sporten te maken heeft met veel verschillende factoren, die niet gemakkelijk in één model of eenduidige verklaring te vangen zijn. Vele aspecten zijn van invloed op de keuzes die kinderen maken. Om toch zoveel mogelijk kinderen aan het sporten te krijgen en houden, bieden bovenstaande uitkomsten uit onderzoek desondanks wel richtlijnen. Zo zal zo veel mogelijk geprobeerd moeten worden om angst bij kinderen te voorkomen, bijvoorbeeld door het inzetten van opgeleide trainers, moet autonomie van kinderen ondersteund worden, is een goede relatie tussen trainer en atleet van belang en zal de trainer een master-georiënteerd klimaat zo veel mogelijk moeten stimuleren.

3.6 Overige contextuele factoren

Wat er ook geleerd kan worden in en door sport, de context speelt altijd een belangrijke rol in of en hoe er geleerd wordt. Eerder werd al even genoemd dat om levensvaardigheden over te kunnen brengen naar andere domeinen dan sport, de context van belang is. Contextuele factoren zijn van invloed op bijvoorbeeld hoe bepaalde uitspraken en gedragingen geïnterpreteerd worden. Danish en Nellen (1997) benadrukken dat met programma's voor het leren van levensvaardigheden, het van belang is rekening te houden met ontwikkelings-, omgevings- en individuele verschillen en met de mogelijkheid dat de benodigde levensvaardigheden niet hetzelfde zullen zijn voor individuen van verschillende leeftijden, van verschillende etnische afkomst en van verschillende economische status. Behalve deze verschillen op microniveau, zijn er verschillen op macroniveau, namelijk verschillen in cultuur. Deze verschillen hebben invloed op de ontwikkeling van kinderen. De ontwikkeling van een kind is namelijk een collectief proces dat eerder gebeurt in een publieke dan in een besloten omgeving, waarbij het kind zijn kennis eigen moet maken in een gemeenschap van mensen die zijn gevoel van bij een cultuur horen delen (Corsaro & Eder, 1990).

Een omgevingsfactor die zeker een grote rol speelt in de opvoeding van kinderen in en door sport, is de rol van de ouders. Zo blijkt bijvoorbeeld dat ouders die veel verwachten van hun kinderen, ouders die gefocust zijn op winnen en presteren, vaak een druk uitoefenen op trainers. Die druk gaat in tegen de doelen van jeugdsportdeelname (McCallister et al., 2000). Eerder werd al beschreven dat een dergelijke focus negatieve consequenties kan hebben voor kinderen. Daarnaast blijken ouders een duidelijke mening te hebben over de rol van sport; ouders hebben in onderzoek het geloof uitgedrukt dat sportactiviteiten in het bijzonder, kwaliteiten voeden die kinderen nodig hebben om succesvolle, goedaangepaste mensen te worden en gerespecteerde leden van de samenleving (Kremer-Sadlik & Kim, 2007). Het is waarschijnlijk aan te nemen dat dit geloof op een bepaalde manier wordt overgedragen op kinderen, maar misschien ook op trainers. Ouders zien in ieder geval teamwerk, fair play, sportiviteit, discipline, betrokkenheid, verantwoordelijkheid en zelfverzekerdheid als eigenschappen die in sport ontwikkeld kunnen worden (Dunn, Kinney & Hofferth, 2003). Waarschijnlijk door dit idee dat ouders hebben, spelen ouders een actieve rol in het ontwikkelingsproces van kinderen door sport. Kremer-Sadlik en Kim (2007) hebben hier onderzoek naar gedaan. Ze zien dat dit proces vaak plaatsvindt als ouders identificeren wat ze onwenselijke gedragingen of houdingen vinden van een kind, zoals huilen en onsportief zijn of niet loyaal zijn naar het team. De interacties in dit proces nemen de vorm aan van moraliserende lessen. Het doel van ouders hierbij is volgens Kremer-Sadlik en Kim niet alleen de kinderen morele waarden te leren die ze kunnen gebruiken in sportactiviteiten, maar die ze ook kunnen gebruiken in andere facetten van het leven. Ouders lijken dus te geloven in sport als hulpmiddel om kinderen op te voeden. Dit, plus het feit dat steeds vaker beide ouders werken, waardoor ouders steeds minder tijd met hun kind doorbrengen, heeft als consequentie dat sportverenigingen en sportkampen steeds vaker door ouders worden gebruikt als 'babysitters' (De Knop et al., 1999). Ten slotte is uit onderzoek gebleken dat in de directe communicatie jeugdsporters voor hun functioneren meer belang hechten aan positieve evaluaties van hun trainer dan aan gelijkwaardige evaluaties van hun ouders (Smoll et al., 1993). Hieruit komt wederom naar voren dat, ondanks dat ouders zeker een belangrijke rol spelen in de opvoeding van het kind in en door sport, de invloed van de trainer ook groot, zo niet groter is.

3.7 Conclusie

Veel kinderen nemen deel aan de georganiseerde sport in Nederland, waarbij het hebben van plezier voor de meeste kinderen de belangrijkste motivatie is om te sporten. Maar behalve dat sport een hoop plezier kan bieden aan de jeugd, blijkt dat (de georganiseerde) sport een rol kan spelen in de opvoeding van kinderen. Onder opvoeding wordt hier verstaan het grootbrengen van kinderen in een specifieke samenleving. Hierbij wordt opvoeding gezien vanuit een ontwikkelings-, leer- en vrijheidsperspectief. Ondanks dat er negatieve gevolgen van sport bekend zijn, zoals vals spelen, verachting van de tegenstander en een gebrek aan respect, heeft sport ook veel eigenschappen in zich die positieve effecten met zich mee brengt. Zo kunnen door sport sociale vaardigheden en morele waarden geleerd worden. Sport lijkt dus geen eenduidige gevolgen te hebben voor de ontwikkeling van kinderen. Dat verschillende onderzoeken tegengestelde uitkomsten genereren heeft onder andere te maken met het feit dat er verschillende sportactiviteiten en gedragingen onderzocht zijn. Daarnaast is de sportcontext voor ieder kind verschillend en is het mogelijk dat sport op het ene individu een andere uitwerking heeft dan op het andere. Bovendien blijkt de hoeveelheid nadruk die wordt gelegd op competitie en winnen van belang. Als deze nadruk te groot is, kan dit negatieve gevolgen met zich meebrengen voor de ontwikkeling van kinderen. Als de nadruk op winnen echter niet te groot is en vooral nadruk wordt gelegd op het aangaan van de competitie met zichzelf in plaats van met anderen, kan er wel degelijk sprake zijn van competitie als context voor het leren van bepaalde waarden en levensvaardigheden.

Verder blijkt dat de trainer een centrale rol speelt in de waarden en levensvaardigheden die kinderen leren door hun deelname aan sport. De nadruk wordt

gelegd op een goede relatie tussen de trainer en de sporter, waarbij de trainer een rolmodel kan zijn. Als deze relatie goed is en de trainer probeert een zo positief mogelijk rolmodel te zijn, zou antisociaal gedrag tegengegaan kunnen worden en prosociaal gedrag gepromoot worden. Tal van waarden en levensvaardigheden zouden in een dergelijke goede trainer-atleet relatie aan het kind geleerd kunnen worden. Het gaat hier om waarden en vaardigheden als *fair play*, respect voor anderen, samenwerking, besluitvorming, leiderschap, zelfkennis, emotionele regulatie, doelgerichtheid, creativiteit, zelfwaardering en vertrouwen.

Behalve de relatie tussen de trainer en de atleet, zijn de verwachtingen van trainers van belang. Zij kunnen met hun verwachtingen van kinderen de mate waarin kinderen zich competent voelen beïnvloeden. Lage verwachtingen zorgen voor een lagere waargenomen competentie en hoge verwachtingen zorgen voor een hogere waargenomen competentie. De waargenomen competentie kan door het stimuleren van autonomie bij kinderen verhoogd worden. Hoe hoger dit gevoel van competentie, hoe groter de motivatie van iemand. Het tegenovergestelde effect wordt bereikt als de trainer een controlerend klimaat creëert.

Voorwaarden voor het leren van levensvaardigheden in en door sport zijn dat het geleerde in de sport wordt overgedragen naar andere domeinen en dat het leren samengaat met plezier, aangezien de kans dat het geleerde dan herhaald wordt, groter is. Bovendien is een voorwaarde natuurlijk dat kinderen blijven sporten. Een aantal factoren dat hieraan kan bijdragen, is het voorkomen van angst bij kinderen tijdens het sporten, bijvoorbeeld door het inzetten van opgeleide trainers, het ondersteunen van autonomie van kinderen, het stimuleren van een goede relatie tussen trainer en atleet en het creëren van een master-georiënteerd klimaat door de trainer.

Ten slotte moet er naast de invloed van de trainer rekening worden gehouden met andere contextuele invloeden en omgevingsfactoren in het leren van levensvaardigheden in en door sport. Zo zullen de benodigde levensvaardigheden, maar ook de effecten van sport niet hetzelfde zijn voor individuen van verschillende leeftijden, etnische groepen en economische statussen. Een omgevingsfactor die zeker een grote rol speelt, is de rol van de ouders. Ouders lijken te geloven in sport als hulpmiddel om kinderen op te voeden en handelen hier ook naar, door zich bijvoorbeeld te bemoeien met het gedrag van trainers of sport als basis te gebruiken in moraliserende lessen aan hun kinderen. Toch blijkt dat de rol van de trainer belangrijker is dan die van ouders in de opvoeding van kinderen in en door sport.

Uit het vele onderzoek dat hier besproken is, kan geconcludeerd worden dat sport een rol kan spelen in de opvoeding van kinderen. Hierbij is een hoofdrol weggelegd voor de trainer. Hij/zij kan in zijn/haar relatie met het kind en met zijn/haar verwachtingen van het kind en het handelen hiernaar, het ontwikkelingsproces van het kind in positieve of negatieve zin beïnvloeden. Omdat beide gevolgen, positief en negatief, mogelijk zijn, is het belangrijk om te onderzoeken hoe trainers over dit proces en hun rol hierin denken. Zijn ze zich ervan bewust dat ze een bijdrage kunnen leveren aan opvoeding? En hoe zien ze hun eigen rol hierin? Welke doelen willen ze door middel van sport bereiken en waarom? En hoe gaan ze om met verschillen tussen kinderen, bijvoorbeeld in leeftijd of etnische achtergrond?

Kortom, welke betekenis geven trainers aan de rol die zij spelen of kunnen spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport?

Juist deze vragen, die ingaan op wat de centrale persoon in de opvoeding van kinderen in en door sport denkt en waarom, de perspectieven van de trainer, zijn nog vrijwel niet onderzocht. Het enige onderzoek dat wel op dit soort vragen ingaat door middel van kwalitatief onderzoek is het onderzoek van McCallister et al. (2000). In dit onderzoek wordt geconcludeerd dat over het algemeen trainers het belang van het leren van allerlei waarden en levensvaardigheden aan jeugdige sporters herkenden, zoals *fair play*, respect en sportiviteit, alleen hadden ze moeite om te verwoorden hoe ze probeerden dit aan jongeren te leren. Tevens is gebleken dat er een inconsistentie bestond tussen wat de

trainers aan de kinderen wilden leren (de trainerfilosofie) en wat ze daadwerkelijk aan de kinderen leerden. Dit onderzoek is uitgevoerd in Amerika, waar een ander soort sportcultuur heerst dan in Nederland. Zo is het onderzoek uitgevoerd onder honkbal- en softbaltrainers, één van de populairste sporten in Amerika. In Nederland is deze sport een stuk kleiner en minder populair. Er kan dan ook niet zomaar van uitgegaan worden dat de resultaten van dit onderzoek gegeneraliseerd kunnen worden naar trainers in Nederland. Daarom zullen bovenstaande vragen in dit onderzoek onderzocht gaan worden. Alleen op deze manier kan duidelijk worden hoe de door vele onderzoeken gepretendeerde rol van sport in opvoedings- en ontwikkelingsprocessen, in het leren van waarden en levensvaardigheden, daadwerkelijk tot uiting kan komen in de Nederlandse georganiseerde jeugdsport.

4 RESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de interviews met de zestien trainers samengevat en aangevuld met de resultaten die uit de observaties van de trainingen/wedstrijden van deze trainers naar voren zijn gekomen.

4.1 Beschrijving onderzoeksgroep

4.1.1 Algemene gegevens

Er zijn in totaal 16 trainers geïnterviewd: vijf gymnastiektrainers (drie vrouwen, twee mannen), vijf tennistrainers (allen man) en zes voetbaltrainers (allen man). Er bleken bij de door mij gekozen tennis- en voetbalverenigingen bijna alleen mannelijke trainers te zijn, waardoor er dus veel meer mannen dan vrouwen zijn geïnterviewd. De leeftijden van de trainers lopen uiteen van 20 tot 57 jaar. De gemiddelde leeftijd is 38,3 jaar. Ook de jaren ervaring die de trainers hebben lopen sterk uiteen, van een tot dertig jaar ervaring. Gemiddeld hebben de trainers ongeveer 13 jaar ervaring.

Alle trainers hebben vroeger als kind gesport, waarbij ze allemaal op één na, in ieder geval de sport beoefenden waarin ze nu ook training geven. De uitzondering is een tennistrainer die pas op zijn 34e is begonnen met tennissen. Tien van de geïnterviewde trainers hebben zelf kinderen, die veelal dezelfde sport beoefenen waarin de ouder training geeft.

Binnen de gymnastiek en het tennis geldt dat een opleiding verplicht is om training te mogen geven. Deze trainers hebben dan ook allemaal één of meerdere opleidingen gevolgd en gaan vaak nog naar bijscholingen. De voetbalbond stelt een opleiding voor trainers niet verplicht. Wel is er een mogelijkheid om verschillende opleidingen te volgen. Twee voetbaltrainers hebben hier gebruik van gemaakt en drie zijn het nog van plan.

Elke trainer is behalve geïnterviewd ook geobserveerd tijdens een training. De observaties vonden plaats binnen één gymnastiekvereniging, vier tennisverenigingen en twee voetbalverenigingen. In tabel 1 een overzicht van enkele kenmerken van de trainingsgroepen die geobserveerd zijn.

Tabel 1. Kenmerken geobserveerde trainingsgroepen

Trainer	Sport	Geslacht kinderen	Leeftijd	Niveau	Training/wedstrijd
Trainer 1	Gymnastiek	V	8-9 en 10-15 jaar	Recreatief	Training
Trainer 2	Gymnastiek	V	8-12 jaar	Selectie	Training
Trainer 3	Gymnastiek	M	8-12 jaar	Selectie	Training
Trainer 4	Gymnastiek	V	8-10 jaar	Recreatief	Training
Trainer 5	Gymnastiek	V	6-7 jaar	Recreatief	Training
Trainer 6	Tennis	M/V	11-13 jaar	Selectie	Training
Trainer 7 en 8	Tennis	M/V	11-14 jaar	Selectie en recreatief	Training
Trainer 9	Tennis	V	9-11 jaar	Recreatief	Training
Trainer 10	Tennis	V	9-11 jaar	Selectie	Training
Trainer 11	Voetbal	M	11-12 jaar	Selectie	Training
Trainer 12	Voetbal	M	12-13 jaar	Selectie	Wedstrijd
Trainer 13 en 14	Voetbal	M	13 jaar	Selectie	Wedstrijd
Trainer 15	Voetbal	M	11-12 jaar	Selectie	Training
Trainer 16	Voetbal	M	8-9 jaar	Selectie	Training

De meeste trainingsgroepen bestonden voornamelijk uit Nederlandse jongens en meisjes. Bij één turngroep en bij de voetbalgroepen waren er ook enkele allochtone kinderen. Vooral de tennissport lijkt nog een behoorlijk 'witte' sport te zijn. Daar zijn geen allochtone kinderen geobserveerd. Bij gymnastiek begint langzamerhand het aandeel allochtonen te groeien en in het voetbal zijn veel allochtone kinderen, maar dit verschilt per vereniging nog al. De geobserveerde trainingen vonden vaak plaats bij verenigingen in buurten waar, volgens de geïnterviewde trainers, relatief rijke hoogopgeleide ouders wonen. Dit zou volgens hen de oorzaak zijn van het lage aantal allochtone kinderen bij de trainingen.

Verder waren de kinderen van de trainers die geobserveerd zijn, over het algemeen vrij rustige kinderen die erg goed luisterden naar de trainers. Ze deden meestal wat de trainer hun opdroeg. Veel kinderen staken hun vinger op als ze wat wilden vragen en alle kinderen hielpen actief mee als er moest worden opgebouwd of opgeruimd. Wat opviel is dat vooral de voetballende kinderen elkaar ook veel complimentjes en tips gaven en elkaar aanmoedigden.

Ten slotte waren de kinderen volgens de trainers vaak kinderen die er meerdere sporten of andere hobby's op na hielden. Meerdere trainers gaven aan dat dit een duidelijk zichtbare trend is van tegenwoordig. Vroeger beoefenden kinderen vaak maar één of maximaal twee sporten of andere hobby's.

Veelal gaven de trainers behalve aan bovengenoemde groepen ook training aan andere groepen of hadden ze in het verleden ervaring met andere groepen (selectie-recreatief, verschillende leeftijdsgroepen, jongens-meisjes).

4.1.2 De opleiding

In de interviews is gevraagd naar de opleidingsachtergrond en de mening van trainers hierover. Gymnastiektrainers vertellen dat ze in de opleiding voornamelijk leerden hoe turntechnische onderdelen aan te leren bij kinderen, maar ook een beetje EHBO, hoe voor een groep les te geven en hoe om te gaan met kinderen uit verschillende leeftijdsgroepen.

De gymnastiektrainers zijn gematigd positief over de opleidingen. Sommige onderdelen van de opleiding vonden ze zinvol, zoals de turntechnische onderdelen of het leren opbouwen van een les. Andere onderdelen vonden ze minder zinvol. Eén trainer noemt hierbij als voorbeeld het leren coachen. Volgens hem kan dit niet van papier worden geleerd. De opleiding werd door enkele trainers dan ook te theoretisch gevonden.

Ook de tennisopleidingen richten zich volgens de tennistrainers vooral op techniek, tactiek en didactische vaardigheden. De meeste tennistrainers geven aan dat er in de opleiding niet zo erg wordt ingegaan op hoe om te gaan met kinderen van verschillende leeftijden. Eén trainer zegt dat daar tegenwoordig meer aandacht voor schijnt te zijn dan vroeger. Een andere trainer vertelt dat ontwikkelingspsychologie zelfs een examenonderdeel was, dus dat de ontwikkeling van kinderen wel degelijk naar voren kwam in de opleiding.

De tennistrainers zijn net als de gymnastiektrainers niet uitsluitend positief over de trainersopleidingen in hun sport. Eén vindt haar te theoretisch, een ander vindt dat de opleiding nogal tekort schiet op pedagogisch en intermenselijk gebied. Twee anderen vinden ten slotte dat trainers, die de opleiding doen, 'voor de leeuwen' worden gegooid en dat de bond geen eenduidige visie heeft van wat en hoe er geleerd moet worden.

Zoals genoemd hebben maar twee voetbaltrainers een opleiding gevolgd. Deze twee trainers spreken elkaar tegen over de inhoud van de opleiding. De ene trainer zegt dat de opleiding vooral technische en tactische aspecten behandelt en niet ingaat op hoe met verschillende kinderen om te gaan, terwijl de andere trainer zegt dat er juist heel weinig op techniek wordt ingegaan en wel op leeftijdseigen kenmerken die passen bij kinderen op een bepaalde leeftijd.

Volgens de voetbaltrainers heeft de voetbalbond in tegenstelling tot wat tennistrainers over de tennisbond aangeven, wel een duidelijke visie op hoe trainingen gegeven zouden moeten worden. Maar bovenstaande twee voetbaltrainers zijn het met deze visie niet eens. Zij geven dan ook niet training zoals ze dat hebben geleerd in de opleiding. Wel zeggen ze van andere aspecten in de opleiding geleerd te hebben, zoals

hoe iets het beste uitgelegd kan worden. Hierdoor zijn ze toch enigszins positief over de opleiding.

4.1.3 Inspiratiebronnen

Behalve de opleidingen die veel trainers gevolgd hebben, zijn er veel andere inspiratiebronnen geweest voor trainers om aan hun kennis over het training geven te komen. Bijna alle trainers noemen trainers uit het verleden als bron van kennis. Trainers van wie ze zelf training hebben gekregen of met wie ze meegelopen hebben. Wat ze als positief hebben ervaren proberen ze mee te nemen in de manier waarop ze training geven, de negatieve aspecten proberen ze te vermijden.

Daarnaast geven veel trainers aan dat ze regelmatig gaan kijken bij andere trainers of ze vragen andere trainers om hulp bij problemen. Een aantal trainers heeft naast de trainersopleiding een opleiding gedaan, zoals PABO, ALO, de lerarenopleiding of fysiotherapie. Hieruit hebben ze veel kennis gehaald voor het geven van training. Twee trainers gebruiken boeken, teksten op internet en dvd's over training geven om zichzelf op dit terrein te ontwikkelen.

Maar ten slotte gaat het volgens de meeste trainers toch om de ervaring die je opdoet tijdens de uitvoering van het trainerschap. Leren door te doen.

4.1.4 Mening over training geven

De meeste trainers noemen het leeraspect, kinderen iets leren en ze beter zien worden, als leukste aspect van het training geven. Maar ook dat kinderen gemotiveerd zijn en het leuk vinden om te trainen en dat ze dat ook uiten.

Op drie voetbaltrainers na kunnen de trainers ook wel punten noemen die ze minder leuk vinden aan het training geven. Deze punten lopen zeer uiteen. Zo worden dingen genoemd als lastig gedrag van kinderen, lastige ouders, de tijd die het training geven kost en een andere mening hebben dan de besturen van de vereniging waarbij ze de trainingen verzorgen.

4.1.5 Voorwaarden in de jeugdsport

Volgens de meeste trainers spelen ouders een belangrijke rol in de jeugdsport en vormen daarmee een belangrijke voorwaarde. Op de rol van deze ouders zal in het resultatenhoofdstuk verder op in worden gegaan. Enkele trainers noemen daarnaast de belangrijke voorwaarde van een goede accommodatie. Bovenstaande twee factoren, ouders en accommodatie, worden het meest genoemd door trainers als belangrijke voorwaarden in de jeugdsport. Maar er worden door trainers nog veel meer voorwaarden genoemd, zoals het uitstralen van uniformiteit door de vereniging, activiteiten die voor kinderen worden georganiseerd, de rol van andere kinderen, het bestuur en het beleid van verenigingen, financiën en door één trainer wordt de mogelijke invloed van rolmodellen benadrukt:

"Het positieve is op dit moment in de turnsport de prestaties van Yuri van Gelder, Jeffrey Wammes, Epke Zonderland. Dat dat toch voor de jongens, van hee dat is leuk, dat is positief." (Gymnastiektrainer 3)

4.1.6 Omschrijving per trainer

Er volgt hier een korte omschrijving van elke trainer, zodat duidelijk wordt wat hij/zij voor trainer is en wat hij/zij belangrijk vindt. De citaten van de trainers in het resultatenhoofdstuk kunnen op deze manier eventueel teruggekoppeld worden, zodat duidelijk wordt wat voor type trainer er bij elk citaat hoort.

Gymnastiektrainer1: Vindt het belangrijkste dat kinderen plezier hebben tijdens het turnen, dat ze iets leren en dat ze het gezellig hebben.

Gymnastiektrainer2: Vindt het belangrijk om kinderen positief te blijven prijzen. Hierdoor zouden ze beter presteren. Verder moeten tijdens trainingen

kinderen genoeg bezig worden gehouden en moeten kinderen het vooral leuk hebben.

- Gymnastiektrainer3: Is van mening dat kinderen voor driekwart voor de lol komen en het overige kwart is de keuze die ze maken voor de selectie. Daarom moeten ze serieus trainen, maar moet er soms ruimte zijn voor leuke dingen.
- Gymnastiektrainer4: Het speerpunt van deze trainer is om iedereen lekker bezig te houden. Daarnaast is gezelligheid heel belangrijk.
- Gymnastiektrainer5: Zoekt een tussenweg tussen het prestatiegerichte en het recreatieve. Maar plezier is voor deze trainer het belangrijkste aspect.
- Tennistrainer 1: De visie van deze trainer is om te proberen kinderen zoveel mogelijk binnen hun eigen competenties te laten tennissen.
- Tennistrainer 2: Deze trainer zegt een positief, vrolijk, open persoon te zijn, die altijd probeert te focussen op het positieve, datgene wat er wel goed gaat, en niet op het negatieve. Plezier in sport is dan ook het belangrijkste, onafhankelijk van het niveau.
- Tennistrainer 3: Benadrukt het feit dat je te maken hebt met allemaal individuen met wie op een verschillende manier mee moet worden omgegaan. Vindt hierin de factor plezier erg belangrijk.
- Tennistrainer 4, 5: Deze trainers vinden het allerbelangrijkste dat kinderen leren en beter worden. Volgens hen gaat het uiteindelijk om presteren, waarbij winnen belangrijk is. Plezier is ook wel belangrijk, maar gerelateerd aan beter worden: *"Ja wij denken van, wanneer vinden kinderen iets leuk, vinden ze de sport leuk. Als ze beter worden in dingen. Nou dan moet je ze dus wat aanleren."* (Tennistrainer 5)
- Voetbaltrainer 1: Vindt de manier van training geven afhankelijk van het team dat getraind wordt, maar de hoofdmoot is volgens deze trainer om beter te worden, waarbij het niet draait om winnen en verliezen.
- Voetbaltrainer 2: Ook deze trainer vindt beter worden het belangrijkste. En resultaten van wedstrijden zijn hierbij ondergeschikt. Plezier is ook heel belangrijk. Deze trainer denkt dat hoe meer plezier kinderen erin hebben, hoe beter ze worden, hoe meer plezier ze weer krijgen.
- Voetbaltrainer 3: Vindt het belangrijkste dat kinderen met plezier komen. Leren voetballen is ook belangrijk, maar ze moeten het vooral leuk vinden. Het sociale aspect is hierbij zeer van belang.
- Voetbaltrainer 4: Is heel erg prestatiegericht en fanatiek. Daarom vindt deze trainer dat kinderen ook fanatiek en leergierig moeten zijn.
- Voetbaltrainer 5, 6: Zijn van mening dat presteren belangrijk is en dat selectiekinderen veel voor hun sport over moeten hebben, maar dat plezier altijd voorop staat. Verder zijn deze trainers erg bewust bezig met normen en waarden en het creëren van een saamhorigheidsgevoel.

4.2 Opvoeden

4.2.1 Begrip opvoeding

De geïnterviewde trainers geven veel verschillende betekenissen aan opvoeden. De meeste trainers zijn het er over eens dat normen en waarden een belangrijk onderdeel vormen van opvoeden. Daarnaast noemen ze het sociale aspect van opvoeden regelmatig, het leren omgaan met elkaar.

"Ja opvoeden is gewoon beseffen dat je niet alleen bent. D'r zijn gewoon gedragingen die sociaal en maatschappelijk gewenst zijn, en uiteraard die niet gewenst zijn." (Tennistrainer 4)

"Het is net een beetje als met vliegeren vind ik altijd. De ene keer laat je ze wat vieren, dan trek je ze weer wat aan. Nou zo, dat doe ik met kinderen op de baan ook." (Tennistrainer 2)

Verder worden er door de trainers diverse kenmerken aan opvoeden toegekend, zoals het leren kennen van het eigen lichaam, het hebben van een uitstraling en van interesse, het leren van regels, het rijper en rijker worden in het leven, het oplossen van problemen, goed eten, het volwassen en zelfstandig worden en het bijbrengen van liefde. Opvallend is dat er trainers zijn die de neiging hebben om opvoeden te relateren aan sport, wanneer naar het begrip opvoeden wordt gevraagd.

4.2.2 Opvoeding in sport?

Het belangrijkste wat de meeste geïnterviewde trainers aan de kinderen willen leren zijn sporttechnische en –tactische aspecten. Maar de meeste trainers zijn het er over eens dat ze daarnaast een opvoedende taak hebben in sport. Al nuanceert een aantal trainers dit: opvoeding in en door sport maakt maar een klein deel uit van de totale opvoeding. Normen en waarden en sociale vaardigheden worden genoemd als belangrijkste aspecten van opvoeding in sport.

"Ja en de sociale vaardigheden, die ontwikkel je natuurlijk ook. Het samen omgaan op een baan of op een tenniskamp of met een toernooitje. Eigenlijk hetgeen we net ook gezegd hebben over die waarden en normen wat we dan zeiden, wat vinden wij belangrijk en dat proberen we de kinderen aan te leren." (Tennistrainer 5)

Enkele andere vaardigheden die door trainers genoemd worden zijn het leren omgaan met grenzen, leren samenwerken, leren omgaan met elkaar en het leren plezier hebben.

"En dat is ook belangrijk dat ze dat leren. Dat ze leren om vrienden te maken of ruzie te maken, om dat op te lossen, om samen ergens voor te gaan, om samen te balen, samen ergens plezier aan te beleven. Al die dingen die je moet leren om je een beetje te redden in de maatschappij, dat leer je bij sport of bij teamsport ook wel." (Voetbaltrainer 3)

Tijdens de observaties viel het op dat er een trainer was die voor de training alvast een sigaret ging rollen om die na de training direct op te steken. Ook was er een trainer die al kauwgom kauwend training liep te geven. Deze twee voorbeelden zouden een negatief effect op kinderen kunnen hebben, omdat roken wordt gezien als ongezond en er een algemeen beeld bestaat dat roken niet geassocieerd moet worden met sporten en kauwgom kauwen tijdens het sporten gevaarlijk kan zijn.

4.2.3 Rol van de trainer

Als wordt gekeken naar de rol van de trainer in de opvoeding in en door sport, zien de meeste trainers hierin voor zichzelf een rol weggelegd. Een paar trainers zijn zich zelfs zeer bewust van deze rol. Andere trainers realiseren zich pas als ze er bewust naar gevraagd worden dat ze een rol spelen in de opvoeding van kinderen. Sommigen zeggen dat deze rol beperkt is, omdat de trainer de kinderen slechts een paar uur per week ziet en meemaakt.

Twee trainers zien voor zichzelf geen rol weggelegd in het opvoeden van kinderen. Zij zijn van mening dat de ouders hiervoor verantwoordelijk zijn, en niet zij.

"Nou ja, kijk in principe ben ik niet de opvoeder van het kind. De opvoeders zijn de ouders." (Voetbaltrainer 4)

Opvallend is dat uit het observatieverslag van één van deze twee trainers blijkt dat deze trainer wel degelijk met opvoeding tijdens de training bezig lijkt te zijn,

bijvoorbeeld door het corrigeren van negatief gedrag en het aanspreken op asociaal taalgebruik.

4.2.4 Straffen en beloningen

De meeste geïnterviewde trainers straffen naar eigen zeggen zelden en zeggen dat dit ook bijna nooit nodig is. Als kinderen toch vervelend zijn en blijven, zetten ze het kind wel eens even aan de kant. Voetbaltrainers wisselen het kind bijvoorbeeld tijdens de wedstrijd. Een andere manier van straffen is de straf verpakken in een fysieke oefening, die wel nuttig is, maar die kinderen wel zien als een straf.

"Ja ehm..opdrukken of eh..ja oefeningetjes die eigenlijk wel heel belangrijk zijn aan de ene kant, maar aan de andere kant verschrikkelijk oervervelend zijn." (Gymnastiektrainer 3)

De straffen die zo af en toe toch worden uitgedeeld ervaren kinderen ook echt als straf. Deze straffen hebben volgens de trainers dan ook vaak nut; de meeste kinderen passen hun gedrag aan.

Alle trainers zeggen dat ze daarnaast zeer frequent gebruik maken van beloningen tijdens hun trainingen. Het geven van complimenten is een vorm van belonen die door trainers verreweg het meest wordt toegepast. Andere vormen van belonen die worden genoemd zijn het zelf mogen bedenken van een spelletje, het krijgen van applaus en het organiseren van leuke activiteiten voor de kinderen. Ten slotte is een manier van belonen die genoemd wordt, het uitdelen van iets lekkers. Een aantal trainers maakt hier gebruik van, maar een aantal juist ook heel bewust niet. Een reden die hiervoor genoemd wordt, is dat kinderen hierdoor een verkeerde motivatie zouden kunnen ontwikkelen.

"Kijk, het kan een keer achteraf, maar je moet niet van tevoren gaan zeggen van jongens, als jullie nu gaan winnen dan krijgen jullie patat. Dan is het net alsof ze daar voor gaan spelen weet je wel. Dat moet je sowieso voorkomen." (Voetbaltrainer 1)

De trainers die toch van dit soort beloningen gebruik maken, doen dit overigens alleen zo heel af en toe. Eén van deze trainers legt uit waarom hij van deze manier van belonen gebruik maakt:

"Sommige kinderen hebben het soms net even nodig om een andere motivatie te hebben om door te zetten." (Gymnastiektrainer 5)

De reden die trainers geven waarom ze veel meer gebruik maken van beloningen dan van straffen of negatieve feedback, is dat beloningen heel motiverend zijn. Ze stimuleren kinderen om door te gaan met sporten en verder te oefenen en niet af te haken. Een voetbaltrainer legt het mooi uit:

"Door heel complimenteus te zijn. Ja dat werkt ongeveer zo, en dat is wel een hele grove schatting, maar na elke vijf complimenten kun je één keer commentaar leveren, dat ze het gaan oppakken. Als ik constant zeg, dit doe je niet goed en speel die bal nou es en jezus man, kom eens terug, (...) als je dat alleen maar doet, snap je, dan nemen ze niks meer van je aan." (Voetbaltrainer 6)

4.2.5 Andere factoren

Er zijn nog andere factoren die een rol spelen in de opvoeding van kinderen in sport. De belangrijkste is, volgens trainers, de aanwezigheid van andere kinderen. Kinderen zouden elkaar dingen leren en elkaar op die manier ook opvoeden.

Daarnaast wordt genoemd de wijk, de club, het soort kinderen dat op de vereniging komt, de accommodatie (is het schoon en hygiënisch), de activiteiten die georganiseerd worden en de ouders. Op de rol van de ouders zal later worden ingegaan.

4.3 Normen en waarden als onderdeel van de opvoeding

4.3.1 Belangrijke normen en waarden

In de vorige paragraaf werd al genoemd dat volgens trainers normen en waarden een belangrijk onderdeel vormen van de opvoeding. Maar wat verstaan trainers onder normen en waarden en welke vinden ze belangrijk? Normen en waarden worden door de trainers gezien als datgene wat normaal is en algemeen gangbaar. En op die 'normale' manier behoor je dan ook met elkaar om te gaan.

"Nou gewoon normaal met elkaar omgaan, gewoon netjes gewoon. Gewoon zoals ze op school omgaan en thuis, ja zo ook op de tennisbaan met elkaar omgaan." (Tennistrainer 2)

In de interviews bestempelen veel trainers een aantal normen en waarden als belangrijk. Het gaat hier om respectvol met elkaar omgaan, niet vechten, schelden en elkaar uitlachen of pesten.

"Dus dat ze met mij ook respectvol omgaan, want zo ga ik ook met hun om. En dat is ook onderling, dat ze respectvol met elkaar omgaan. Dat vind ik het meest belangrijk." (Tennistrainer 2)

"Er wordt niet gescholden, er wordt niet geslagen, er wordt niet geschopt en ruzie maken dat doe je met je mond, dat praat je netjes met elkaar uit." (Gymnastiektrainer 2)

De turntrainers noemen daarnaast het netjes op je beurt wachten als belangrijke waarde en de voetbaltrainers benadrukken extra het belang van netjes met de tegenstander en scheidsrechter omgaan. Ook douchen wordt door een paar voetbaltrainers genoemd als waarde die ze aan de kinderen willen meegeven.

4.3.2 Overbrengen van normen en waarden

Er zijn verschillende manieren waarop trainers over het algemeen proberen normen en waarden over te brengen op kinderen. Ten eerste is dit door kortweg tegen kinderen te zeggen dat bepaald gedrag niet wordt getolereerd. Dit gebeurt soms in de groep, maar soms worden kinderen ook apart genomen. Een andere manier is door uit te leggen waarom bepaald gedrag wenselijk is en ander gedrag niet. Sommige trainers houden de kinderen een spiegel voor:

"... joh, zou je het zelf leuk vinden als we gaan lachen. Nee, dus nou dan doen we het ook niet bij een ander." (Gymnastiektrainer 4)

Ten slotte wordt, zoals eerder genoemde resultaten al aangeven, op zowel positief als negatief gedrag gereageerd door te belonen of te straffen, bijvoorbeeld door het geven van complimenten of kritiek.

"Ik ging best wel uit m'n dak, want dat doe je thuis ook niet, gewoon chips op de grond gooien." (Voetbaltrainer 2)

De meeste trainers communiceren direct met de kinderen over hun gedrag. Enkel praten ook met de ouders over het gedrag van hun kind(eren).

4.3.3 Negatieve normen en waarden in de sport

De geïnterviewde trainers zien niet zo heel veel negatieve normen en waarden die voorkomen in de sport. Twee zaken die wel genoemd worden zijn negatief taalgebruik van ouders of trainers en fysiek geweld op het sportveld. Opvallend hierbij is dat voornamelijk voetbal wordt genoemd als sport waarbij dit soort zaken voorkomt.

"Maar als ik bij het voetbalveld wel eens ga kijken, bij m'n jongste zoontje, dan ja, vooral taalgebruik, schop hem neer, weet je wel." (Tennistrainer 2)

Daarnaast worden vals spelen en het te fanatiek zijn en alles willen winnen genoemd als negatieve waarden die in sport voorkomen. Op dit laatste aspect winnen zal nu dieper worden ingegaan.

4.4 Het belang van competitie: winnen en verliezen

4.4.1 Het belang van winnen

Er worden door de geïnterviewde trainers verschillende betekenissen gegeven aan het belang van winnen. Grofweg kunnen er hier drie soorten trainers worden onderscheiden.

Ten eerste zijn er de prestatiegerichte trainers. Zij vinden het winnen van wedstrijden erg belangrijk. Competitie spelen is voor een geïnterviewde prestatieve tennistrainer dan ook erg belangrijk:

"Nou je ziet wel snel of een kind voor het prestatieve kiest of alleen maar voor het spelletje, dat zie je wel. Maar in de regel, een kind dat wij van begin af aan hier hebben, ja, in de regel weten we toch heel snel dat kind naar de competitie te drukken hè." (Tennistrainer 4)

Hij is van mening dat dit belangrijk is voor het leren van mentale vaardigheden, welke volgens hem het meest worden ontwikkeld in de sport. Deze trainer laat het belang van winnen merken door winnaars te complimenteren en kinderen te blijven stimuleren competitie te spelen. Een voetbaltrainer die winnen ook erg belangrijk vindt, is wel van mening dat alle jongens uit het team ongeveer evenveel speeltijd moeten krijgen. Verder zegt hij dat de jongens net zo prestatiegericht zijn als hijzelf en dat hij er dus weinig aan hoeft te doen om het belang van winnen duidelijk te maken. Ten slotte is er een trainer die winnen belangrijk vindt, maar tegelijkertijd het belang hiervan goed weet te relativeren door wat hij heeft meegemaakt:

"En toen had de tegenstander de mix opgegeven, en toen zei dit meisje van ja, ik kan niet meer zo goed zien, want ze hebben een hele grote cyste achter m'n oog gevonden in m'n hoofd en waarschijnlijk komt morgen de uitslag dat het kwaadaardig allemaal is en dat ik misschien in m'n leven helemaal niet meer aan tennissen toe kom. Dus ik had het er met mijn spelers over, ik zeg jongens, winnen en verliezen, we hebben het over...tuurlijk wil ik winnen, ik heb een hekel aan verliezen. (...) Ja dan denk ik ja dan moet je wel een beetje relativeren, wat winnen en verliezen is. En met de jeugd ja, kijk, als ze winnen is het ok, maar ze moeten ook goed leren verliezen." (Tennistrainer 2)

Ten tweede is er een groep trainers die winnen wel belangrijk vindt, maar niet ten koste van alles. Zo noemt een aantal trainers het belang van plezier: winnen is belangrijk, maar het hebben van plezier is nog belangrijker. Trainers zeggen dit ook tegen de kinderen die ze trainen.

Een derde groep trainers, voornamelijk voetbaltrainers, geeft aan winst een andere betekenis dan het winnen van een wedstrijd. Voor hen betekent winst beter worden. Zolang kinderen beter worden in de sport, is het winnen van wedstrijden ondergeschikt hieraan.

"Winnen vind ik totaal niet belangrijk, omdat ik eigenlijk in de jeugd vind van hee dan moet je gewoon beter worden en beter worden en nog meer beter worden. En dat is eigenlijk de winst." (Voetbaltrainer 2)

Beter worden is volgens deze trainers ook het doel van de kinderen en één van de redenen waarom ze de sport leuk blijven vinden. Deze trainers vinden winst in de betekenis van beter worden dus wel belangrijk, maar winnen van wedstrijden niet. Al zegt één trainer, als wordt gevraagd naar het belang van winnen, dat dit belang tweeledig is:

"Ja, nee, dat is heel tweeledig. Zover de jongens aan mij mogen merken is winnen alles en voor mij boeit het me echt helemaal niet, nee."
(Voetbaltrainer 3)

Deze groep trainers zal eerder op de inhoud van de wedstrijd ingaan. Onafhankelijk van of er gewonnen of verloren is, worden de positieve en negatieve punten geanalyseerd. Zo kunnen deze trainers bij een gewonnen wedstrijd alsnog veel kritiek hebben of bij een verloren wedstrijd de kinderen complimenteren met hun prestaties. Zo blijkt ook uit een observatie van een voetbalwedstrijd:

"De trainer zegt dat ze strijdend ten onder zijn gegaan. Dan direct korte nabespreking in de kleedkamer. De trainer zegt jammer, maar complimenteert de jongens met hun wedstrijd." (Observatie Voetbalwedstrijd 1)

4.4.2 Omgang met verlies

Als kinderen een wedstrijd verliezen, proberen de meeste trainers toch iets positiefs uit de wedstrijd te benoemen. Daarnaast proberen ze vaak uit te leggen waarom er verloren is.

"Ja, door uit te leggen, van wat ging er goed en wat ging er niet zo goed en probeer er wat van te leren, op een hele rustige en neutrale manier of zelfs positief, dan haal je positieve dingen eruit. En de dingen die niet goed gingen, nou daar gaan we dus weer op trainen. Ja dan is het toch een beetje van ja we hebben verloren, jammer, balen, maar goed..." (Voetbaltrainer 6)

Ook de meer prestatiegerichte trainers proberen verlies te relativiseren naar de kinderen toe.

4.5 Omgang met kinderen

4.5.1 De relatie

Alle trainers geven aan dat over het algemeen hun relatie met de kinderen die ze trainen, goed is. Wel zeggen enkele trainers dat de relatie met het ene kind beter is dan met het andere kind. Dit heeft vaak te maken met de mate van spontaniteit van het kind of met dat het kind gewoon minder aardig wordt gevonden door de trainer.

Als er wat dieper op de relatie tussen trainer en kind wordt ingegaan, blijken de meeste trainers te proberen zowel boven als naast de kinderen te staan.

"En dan sta je wel heel erg boven ze, want ik ben ondertussen een flink stuk ouder en ze zien mij echt als een autoriteit. Maar ondertussen wil ik ook graag tussen ze inzitten." (Voetbaltrainer 3)

Het erboven staan heeft als functie dat kinderen blijven luisteren naar de trainer en hem/haar serieus nemen. Maar door ook tussen de kinderen in te staan, proberen de trainers openheid te creëren, zodat kinderen altijd bij de trainer kunnen aankloppen als ze problemen hebben. De observaties bevestigen het beeld dat trainers tussen de kinderen in willen staan; een aantal trainers ging als ze iets wilden uitleggen aan de kinderen, op ooghoogte zitten.

Twee voetbaltrainers, onder wie de prestatiegerichte voetbaltrainer, geven aan dat ze een soort van vader-zoon relatie hebben met de kinderen.

"Ja je bent toch een beetje, ja niet echt, ja soort van een ouder ben je. Je moet toch ook die jongens ja niet alleen op voetbalgebied natuurlijk wat bijbrengen, maar ook gewoon op ja, sociaal vlak of gewoon op andere punten." (Voetbaltrainer 1)

Een prestatiegerichte tennistrainer zegt over zichzelf en over zijn collega een duidelijk onderscheid te maken tussen de omgang met kinderen tijdens de trainingen en daarbuiten.

"Wat ik wel vind is dat we, in de trainingen zijn we wel echt bloedserius, (...) maar buiten de baan zitten we wel vaak te dollen, dat wel." (Tennistrainer 4)

Sommige trainers geven aan dat er ook nog wel punten zijn ter verbetering in de relatie met de kinderen. De genoemde verbeterpunten zijn zeer divers, zoals kinderen meer laten meedenken en meer willen halen uit verlegen kinderen, door meer te vragen aan kinderen. Maar ook kinderen beter laten luisteren, meer tijd en aandacht geven aan kinderen, duidelijker uitleggen of minder fel reageren op kinderen zijn punten die genoemd worden.

4.5.2 De verwachtingen

Trainers leven met bepaalde verwachtingen. Ten eerste hebben trainers ideeën en verwachtingen van wat kinderen van hen verwachten. Als hiernaar gevraagd wordt, geven de turntrainers voornamelijk aan dat kinderen verwachten dat de trainer voor ze klaar staat om te helpen waar nodig en dat de trainer voldoende aanwijzingen geeft. De overige trainers denken vooral dat kinderen verwachten dat de trainer ze veel kan leren en ze beter kan laten worden. Enkele trainers noemen ook de verwachting van kinderen dat het een leuke training wordt. De trainers proberen te handelen naar deze verwachtingen van kinderen.

Ten tweede hebben trainers verwachtingen van de kinderen. De meeste trainers verwachten inzet van ze, dat ze hun best doen en iets willen leren. Een aantal trainers maakt hierbij onderscheid tussen recreatie- en selectiekinderen. Van deze laatste wordt meer verwacht qua inzet. Als wordt gevraagd wat kinderen belangrijk vinden in de sport, verwachten trainers dat kinderen het vooral belangrijk vinden dat het gezellig en leuk is. Bijna alle geïnterviewde trainers uiten hun verwachtingen door duidelijk uit te spreken naar de kinderen wat ze verwachten. Verder stimuleren verschillende trainers de kinderen om hun best te doen door uitdaging te creëren en complimenten te geven.

4.5.3 De sfeer

De meeste trainers benadrukken dat er een sfeer moet bestaan tijdens de trainingen waarin kinderen plezier hebben, maar daarnaast ook serieus moeten werken en leren. Verder noemen een paar trainers dat ze aspecten als veiligheid, geborgenheid en saamhorigheid willen creëren.

"Ik wil sowieso geen boeman sfeer hebben. Nee het moet gezellig zijn, maar ze moeten wel serieus bezig zijn." (Gymnastiektrainer 1)

"Een beetje dubbel denk ik. Los, maar er moet wel gewerkt worden." (Tennistrainer 1)

De observaties van de trainingen bevestigen dit beeld; tijdens de meeste trainingen heerste er een gemoedelijke, ontspannen sfeer en werd er serieus getraind. Vooral bij de recreatieve gymnastiektrainingen was de sfeer gezellig. Er werd wat meer gekletst en er werden meer grapjes gemaakt dan bij de overige trainingen.

Er is één trainer die van zichzelf zegt dat de sfeer bij hem vrij streng en drillerig is. Dit is één van de prestatiegerichte trainers.

Veel trainers proberen de beschreven plezierige open sfeer tijdens de training te creëren door een spelletje, een gesprekje met de kinderen of een grapje. Juist door deze spelletjes of grapjes tussendoor kunnen volgens de trainers de kinderen zich daarna weer concentreren om serieus bezig te zijn.

"...even iets leuks gaan doen in hun eigen belevingswereld voor die allerkleinste kinderen. Wat ze gedaan hebben, gewoon een babbeltje maken. En daarna ok jongens, nu gaan we weer werken." (Tennistrainer 1)

"Tijdens het drinken legt de trainer nog wat uit aan de hand van een voorbeeld. Daarna maakt ie nog een geintje over een blauw energiedrankje dat een meisje bij zich heeft. Hierdoor komt het gesprek op smurfenijds, wat de meisjes erg grappig lijken te vinden." (Observatie Tennistraining 2)

Andere punten die genoemd worden zijn het creëren van plezier en gezelligheid door vriendinnetjes bij elkaar in één groepje te zetten, kinderen te stimuleren om hard te werken door steeds nieuwe dingen aan te bieden en het creëren van een veilige, geborgen sfeer door pestgedrag niet te accepteren en kinderen hier op aan te spreken.

4.5.4 Omgang met kinderen

Over het algemeen blijkt uit de interviews dat trainers van zichzelf vinden dat zij op een open manier omgaan met kinderen. Trainers zeggen dit te proberen door veel interactie te hebben met kinderen en op de hoogte te blijven van hun wel en wee. Dit doen ze door rechtstreeks aan de kinderen vragen te stellen, vooral ook als ze vermoeden dat er misschien problemen zijn. Uit de observaties blijkt inderdaad dat de geobserveerde trainers over het algemeen veel interactie hadden met de kinderen en op een open vriendelijke manier met ze omgingen. Geïnterviewde trainers zeggen daarnaast via de ouders aan informatie over het kind te komen.

"En ja, probeer ik goed te kijken of ik ergens wat zie, dat er iets leeft en dan ga ik gewoon naast zo'n jongetje zitten en dan vraag ik daar gewoon lekker direct aan, wat is er aan de hand of dat soort dingen. Of ik laat iemand even praten of ik probeer via ouders erachter te komen dat er iets, want ik wil wel heel graag weten wat ze allemaal doen." (Voetbaltrainer 3)

Tijdens de observaties is verder opgevallen dat trainers kinderen probeerden te stimuleren om hun sportprestaties te vergroten door:

- het geven van vertrouwen;

"Vertrouwen hebben dat je het kan, want je kan het!" (Observatie Gymnastiektraining 2)

- het elkaar te laten helpen;

"Help elkaar weer!" "Toe maar, hup!" (Observatie Tennistraining 2)

- het geven van complimenten bij prestaties;

"Heel knap!" "Heel goed man!" "Uitstekend!" (Observatie Tennistraining 1)

"Prima!" "Ok!" "Goedzo!" "Mooi man!" (Observatie Voetbaltraining 3)

Ook tijdens de geobserveerde wedstrijden waren de trainers stimulerend en complimenterend naar de kinderen toe. Ze waren betrokken bij de wedstrijd en maakten zo af en toe gebruik van de wissels aan de kant.

Omgang met kinderen die iets niet begrijpen

Als kinderen iets niet begrijpen, zeggen eigenlijk alle trainers het nog een keer uit te leggen en eventueel nog een keer of het op een andere manier uit te leggen, bijvoorbeeld door het voor te doen of te laten voordoen of door iets uit te tekenen. Dit blijkt ook uit de observaties. Daarnaast zeggen trainers open te moeten staan voor vragen van kinderen. Veel trainers stelden tijdens de trainingen dan ook veel vragen aan de kinderen, waardoor ze werden gestimuleerd om zelf na te denken. Twee trainers noemen hierbij het belang van het gebruik van bepaald taalgebruik, kindertaal. Verder noemen enkele trainers dat vooral veel geduld nodig is.

"Geduld. Uitleggen. Nog een keer uitleggen. Nog een keer uitleggen. Totdat ze het wel begrijpen." (Voetbaltrainer 5)

Omgang met kinderen die geen zin hebben

Als kinderen geen zin hebben, zeggen trainers dit meestal te zien aan de lichaamshouding en de uitdrukking op het gezicht. De meeste trainers die dit opmerken, laten deze kinderen enigszins met rust. Ze mogen even op de bank zitten of mogen wat minder hard trainen. Sommigen proberen door middel van een grapje, het aanbieden van een andere trainingssituatie of gewoon door op de kinderen in te praten de kinderen weer te motiveren.

"...dan mogen ze altijd aan de kant zitten en dan probeer ik ze weer te motiveren om weer mee te doen. Dat is zo van even zitten en dan proberen we het weer." (Gymnastiektrainer 4)

"Dus dan moet je zo af en toe de boog wat meer ontspannen. Als kinderen heel uitgelaten zijn, dan moet je ze toch wel even de kans geven om hun woordje te laten doen of om heel even bij te komen. Dus vaak heeft dat ook weer een oorzaak, waarom ze...daar kan je dan dwars tegenin gaan, maar dan zal je ze tegen de haren in strijken en dan bereik je eigenlijk het tegenovergestelde." (Tennistrainer 3)

Maar er zijn ook enkele trainers die vinden dat als kinderen geen zin hebben, ze toch gewoon mee moeten doen, net als de rest. Een paar trainers vinden dat kinderen dan beter thuis kunnen blijven of weer naar huis kunnen gaan. Onderstaande twee citaten maken duidelijk dat trainers hier wel heel verschillende betekenissen aan kunnen geven:

"En ik zeg wel eens tegen ouders, als ze echt geen zin hebben, blijven ze lekker een keertje thuis. Ja je moet niet gaan dwingen, dat heeft geen zin." (Gymnastiektrainer 1)

"Nou als je geen zin hebt, moet je wegwezen. Ja dan moet je niet hier zijn. (...) Ja wij zeggen ook vaak, je doet het niet voor ons. (...) Je doet het voor jezelf." (Tennistrainer 4 en Tennistrainer 5)

Omgang met kinderen die weerwoord geven

Uit de interviews blijkt dat trainers een verschillende betekenis geven aan de term 'weerwoord' en daarmee ook aan het krijgen van weerwoord van kinderen. Sommige trainers verbinden het krijgen van weerwoord met vertoond gedrag.

"Ja, en dan over het algemeen als ik ze onterecht eh...bij ze kom. (...) En dan zeggen ze van ja, dat heb ik niet gedaan, want hij was er mee bezig. Dan corrigeer ik dat meteen." (Gymnastiektrainer 3)

Maar de meeste trainers verbinden het geven van weerwoord met het meedenken van kinderen. Deze trainers willen stimuleren, dat de kinderen meedenken over wat ze doen en waarom ze iets doen. Daardoor zijn ze ook positief over kinderen die weerwoord geven.

"Oh ja tof. Zodra er weerwoord is van kinderen, oh ja die zijn er hoor, echt. Echt geweldig, ik bedoel maar dan probeer je het ook te motiveren. Tuurlijk probeer ik ze te motiveren, door ze zelf te laten denken. Hoe denk je ervan, wat denk je er van, hoe denk je dat het zou moeten. Fantastisch. En op het moment het weerwoord komt, en je hebt het erover, dan kan het alleen inhoudelijk voor het kind beter zijn." (Tennistrainer 1)

De trainers reageren over het algemeen op weerwoord van kinderen door uit te leggen en te beargumenteren waarom ze iets vinden. Twee prestatiegerichte trainers zeggen hierbij wel dat je er van tevoren eigenlijk al vanuit kan gaan dat zij als trainers in principe altijd gelijk hebben. De overige trainers noemen dit niet of zeggen zo af en toe zelfs dat ze ook ongelijk kunnen hebben.

Een afwijkende manier van reageren op het weerwoord van kinderen komt van een tennistrainer:

"Ja maar ik kan het niet of ja maar, ik zeg we doen lekker dat, ja maar als ik die bal zo sla, ik zeg nou jongen, dan doe je het lekker op je eigen manier, (...) ga het maar lekker zelf doen dan. Succes. Dan laat ik ze gewoon een paar weken zwemmen, dan kom ik er daarna wel weer op terug. Dan zeg ik gaat goed zo op je eigen manier hè, kijk nou doe je het weer fout. Kijk jongens, slimme bal van hem hè, kijk wordt ie weer gepasseerd, super man van je, lekker op je eigen manier doen. En op een gegeven moment trekken ze wel bij natuurlijk." (Tennistrainer 2)

Twee trainers geven aan helemaal nooit weerwoord te krijgen van kinderen.

Omgang met kinderen die lastig zijn

De meeste geïnterviewde trainers krijgen te maken met kinderen die in meer of mindere mate vervelend gedrag vertonen. Bijvoorbeeld: doorlopend geintjes maken, overall doorheen praten, niet luisteren, klieren en andere kinderen pesten. Om dit te voorkomen maken veel trainers direct in het begin al duidelijke afspraken met de kinderen en hanteren ze bepaalde regels. Hierdoor zeggen veel trainers dat ze in de praktijk niet al te vaak geconfronteerd worden met kinderen die vervelend gedrag vertonen.

Als kinderen zich dan toch niet aan de afspraken en regels houden of als ze de grens van de trainer over gaan, worden de trainers boos en treden ze strenger op. Dan worden de kinderen aangesproken op hun gedrag, wat ook door de observaties wordt bevestigd. Soms één op één, maar als het de hele groep betreft, wordt de hele groep aangesproken. Het komt ook voor dat een individueel kind in de groep aangesproken wordt.

"...dan haal je de groep bij mekaar en zeg je van, wat deed ie nou. En ja zo en zo. En ik zeg vind je dat leuk, slachtoffer? Nee, dat vind ik niet leuk. Dan ga ik naar die anderen, vind jij het leuk? Nee natuurlijk niet. En zo, dus de veroorzaker die krijgt zo te horen dat het niet..." (Tennistrainer 4)

"Als een jongen zegt: 'Das kut', vraagt de trainer: 'Wat zeg je?' Hij antwoordt: 'Dat is jammer'. (Observatie Gymnastiektraining 3)

De meeste voetbaltrainers zeggen het teambelang te benadrukken als kinderen ruzie met elkaar hebben. Je hebt elkaar nodig, dus je moet goed samenwerken.

Overigens vinden de meeste trainers dat zo af en toe een geintje maken wel moet kunnen, zolang het maar niet de hele training verstoort. Een mooi voorbeeld hiervan is een trainer die een zogenaamde drie-keer-geintjeskaart hanteert. Twee keer mag er een geintje worden gemaakt, maar als een kind voor de derde keer een geintje maakt is de kaart vol en moet het kind op de grond gaan zitten voor een bepaalde tijd.

4.5.5 Problemen in de omgang

Sommige trainers hebben nog wel eens moeite met de manier waarop ze precies met kinderen om moeten gaan. Zo noemt één trainer dat ze nog wel eens moeite heeft om streng te zijn tegen kinderen, hoewel ze dit soms wel nodig vindt. Een andere trainer zegt het ook lastig te vinden hoe hij kinderen die vervelend doen kan benaderen. Twee andere trainers vinden het soms lastig als kinderen niet snappen wat ze bedoelen. Geduld is dan nodig om het nog een keer uit te leggen. Weer een andere trainer vindt het lastig om met kinderen die zichzelf afschermen en negatief doen om te gaan.

Maar de meeste trainers vinden het niet echt lastig om met kinderen om te gaan en ze training te geven.

4.5.6 Omgang met verschillende kinderen

Tijdens de observaties is gezien dat drukke kinderen soms wat meer aandacht kregen dan kinderen die wat stiller en rustiger waren. Als trainers ernaar gevraagd worden, geven alle geïnterviewde trainers aan dat ze verschillend met verschillende kinderen om gaan.

Verschillende leeftijden

Ten eerste is er het verschil in omgang met kinderen van verschillende leeftijden. Van oudere kinderen zeggen de trainers over het algemeen wat meer te eisen dan van jongere en trainers treden wat harder op tegen oudere kinderen dan tegen de jongere. Bovendien noemen een paar trainers dat het taalgebruik bij jongere kinderen wat aangepast moet worden.

"Ik ben bij de jongsten toch meer zo van, dat ze kijken wat ze kunnen en wat ze aangeven. En bij de oudsten zeg ik nou, nu wil ik gewoon dat jullie dat gaan doen. Ook al wil je het niet, nu ga je het even doen omdat ik het wil. Maar die zijn ook al bijna elf, twaalf, daar mogen ook wel meer eisen worden gesteld vind ik dan, ja." (Gymnastiektrainer 1)

Een voetbaltrainer die zowel kinderen uit groep 8 als uit de brugklas traint, geeft aan dat het verschil tussen deze kinderen heel groot is. Brugklassers beginnen volgens hem echt te puberen, terwijl kinderen uit groep 8 echt nog veel meer kind zijn en zich daar ook naar gedragen.

"Dit zijn kinderen en die van een jaar ouder, dat zijn pubers. (...). En zo'n groep als deze is heel anders. Ik had al jaren niet meer gehad dat bij een tegendoelpunt de kinderen stonden te huilen in het veld, omdat ze vonden dat ze het niet goed genoeg deden en dan waren ze helemaal teleurgesteld. Dat hoort nog bij die leeftijd, dat klopt wel." (Voetbaltrainer 3)

Jongens en meisjes

Ten tweede geven een paar trainers het verschil tussen jongens en meisjes aan. De verschillen die worden aangegeven zijn vrij divers. Twee turntrainers geven aan dat jongetjes sneller afgeleid zijn en zich minder goed kunnen concentreren dan meisjes. Een tennistrainer geeft aan dat meisjes onderdaniger zijn en dat jongetjes meer lopen te kloten. Een andere tennistrainer zegt eigenlijk precies het omgekeerde:

"Nou meisjes zijn heel kneuterig. Ja kneuterig is niet negatief, een beetje gezellig samen. Jongens hebben dat ook maar op het moment dat ze willen

gaan bikkelen, dan gaan ze bikkelen, hard werken, uit zichzelf. En meisjes die moet je wat vaker aansturen.” (Tennistrainer 1)

Weer een andere tennistrainer geeft aan dat meisjes fijngevoeliger zijn en dat je daar niet alles tegen kan zeggen. Jongens hebben volgens hem een wat dikkere huid. Een andere trainer sluit daarbij aan door te zeggen dat jongetjes verbaal wat sterker en stoerder zijn. De meeste trainers die zowel jongens als meisjes trainen of hebben getraind gaan daarom verschillend om met jongens en meisjes. Een uitzondering vormen twee tennistrainers die zeggen geen onderscheid te maken in hoe ze jongens en meisjes behandelen.

Recreatie en selectie

Ten derde zeggen trainers verschillend om te gaan met recreatie- en selectiekinderen. Volgens een paar trainers is de motivatie van selectiekinderen hoger. Er wordt van selectiekinderen dan ook meer geëist en er wordt wat strengere training gegeven. Het verwachtingspatroon van deze kinderen is hoger. Over het algemeen ligt de nadruk bij recreatiekinderen wat meer op het hebben van plezier dan bij de selectiekinderen, al wordt de factor plezier ook hier belangrijk gevonden.

“De duidelijkste verschillen zijn dat daar toch echt gewerkt wordt, een stukje netheid en dat daar toch een stukje strenger gewerkt wordt. D’r is altijd wel even tijd voor een lolletje, maar daar wordt wel veel serieuzer zeg maar aan de slag gegaan dan hier.” (Gymnastiektrainer 2)

Verschillende persoonlijkheden

Ten slotte gaan trainers verschillend met kinderen om, vanwege verschillende persoonlijkheden van kinderen. Sommige kinderen zijn heel onzeker, terwijl andere kinderen juist heel zelfverzekerd zijn. Deze kinderen worden door de meeste trainers op een verschillende manier benaderd.

“Sommige jongetjes zijn wat speelser en die durven wat meer en je hebt ook van die jongetjes die wat meer in hun schulp zitten en altijd hun best doen. Altijd opletten en nooit wat zeggen. En die jongetjes probeer ik eigenlijk wat brutaler te krijgen en ook wat meer leiding te geven, wat verantwoordelijkheid te geven.” (Voetbaltrainer 2)

“Ja kijk, de ene die heeft toch meer een compliment nodig dan de ander. Sommigen worden er een beetje arrogant van, maar anderen die zijn heel erg onzeker. En die spreek ik dan ook wat vaker aan, gewoon één op één zeg maar.” (Voetbaltrainer 1)

Verder zeggen trainers dat sommige kinderen een harde aanpak nodig hebben en dat vaak zelf ook willen, terwijl met anderen op een veel voorzichtigere manier moet worden omgegaan.

“De ene daar zit je bovenop en die zet je strak en de ander geef ik een aai over de bol en de andere...weet je wel.” (Tennistrainer 2)

Een voetbaltrainer noemt het verschil tussen slimmere en wat minder slimme kinderen en tussen prestatiegerichte jongens en jongens die meer gericht zijn op leren. Deze trainer gaat ook met deze kinderen op een verschillende manier om door iets op een andere manier uit te leggen of door de kinderen op een verschillende wijze te stimuleren.

Opvallend is dat voornamelijk de gymnastiektrainers, maar ook de tennistrainers, het aspect benadrukken dat het in hun sport gaat om allemaal individuen die een verschillende omgang behoeven, omdat het een individuele sport betreft. Echter voetbaltrainers benadrukken ook het feit dat het team bestaat uit allemaal individuen

waar verschillend mee om moet worden gegaan. Voor het verschil in omgang tussen kinderen maakt het dus niet uit of het om een individuele of teamsport gaat.

4.6 Ouders

Zoals in paragraaf 4.2.5 al werd aangegeven, spelen ouders volgens trainers een belangrijke rol in de jeugdsport en daarmee ook in de opvoeding van kinderen in sport. Ouders hebben volgens trainers deze rol omdat ze aan de basis van het gedrag van het kind staan, omdat ze het kind steunen en omdat ze praktische zaken voor het kind regelen.

"Ouders moeten bereid zijn om hun kind ergens heen te brengen en weer op te halen en dat elke week weer opnieuw te doen." (Gymnastiektrainer 2)

Daarom zal in deze paragraaf dieper worden ingegaan op de rol van de ouders naar het idee van de trainers.

4.6.1 Het contact en aanwezigheid bij de training

Vooraf de geïnterviewde voetbaltrainers hebben veel en goed contact met de ouders. Soms rechtstreeks en soms per e-mail. De ouders zijn hierdoor overal van op de hoogte. Een aantal trainers schrijft bijvoorbeeld elke week een wedstrijdverslag. De trainers vinden dit contact met ouders erg belangrijk en willen ook openstaan als ouders ergens problemen mee hebben.

"En dat betekent dat als ouders vinden dat ik iets niet goed doe, dan moeten ze mij altijd aanspreken. Dat doen ze ook, helemaal bij deze club wel." (Voetbaltrainer 3)

De gymnastiek- en tennistrainers hebben over het algemeen wat minder contact met ouders. Dat heeft vaak met tijdgebrek te maken. Maar het contact dat er is, is wel goed. Ook hier staan trainers wel altijd open voor vragen en problemen van ouders.

"Ik zou wel meer contact willen, maar je hebt het gezien, ik heb hele drukke uren en dan is het wisselen...met sommige ouders heb je wel veel contact, die zoeken ook het contact, die komen ook tussendoor even, en andere ouders die ken je eigenlijk niet. En sommige gaan via de mail inderdaad, en dat is wel heel prettig, dat je toch wat hoort." (Gymnastiektrainer 4)

Problemen waar ouders mee bij de trainer komen, zijn vaak praktisch van aard. Maar ook als hun kind wat persoonlijke problemen heeft of problemen in de groep, bespreken ouders dit soms met de trainer. Trainers proberen dan samen met de ouders een oplossing te vinden.

Een aantal gymnastiek- en tennistrainers geeft duidelijk aan, in tegenstelling tot de voetbaltrainers, dat ouders niet bij de training mogen blijven kijken. Kinderen zouden hierdoor te veel afgeleid worden. Daarom worden ouders door deze trainers weggestuurd bij de training.

Ook uit de observaties is gebleken dat er tijdens het grootste deel van de trainingen geen of weinig ouders aanwezig waren. De kinderen werden echter wel vaak door hun ouders gebracht en gehaald. Ouders bleven dan soms aan het begin van de training even kijken of ze kwamen aan het einde nog even kijken. Enkele ouders bleven langere tijd bij de training kijken. Van deze ouders bemoeiden sommigen zich helemaal niet met de training, maar een paar anderen zo af en toe wel, vooral naar hun eigen kind, door het kind feedback te geven of aan te moedigen.

"Na de eerste oefening informeert de trainer aan de moeder van het meisje of het kind ziek is, want ze lijkt alles met tegenzin te doen. De moeder roept

haar bij zich. De rest van de groep gaat door. Het meisje moet huilen en wordt geknuffeld door haar moeder. Ze gaat daarna wel weer terug naar de groep. De moeder moedigt haar dochter aan vanaf de kant.” (Observatie Tennistraining 3)

Tijdens de twee geobserveerde voetbalwedstrijden waren wel veel ouders aanwezig. Sommige van deze ouders waren actief bezig met aanmoedigen en tips te roepen naar hun kinderen. Anderen stonden alleen te kijken. Er werden geen negatieve dingen geroepen door de ouders.

Bij één van de voetbalvelden waar een wedstrijd werd gespeeld, hingen bordjes langs de kant waarop stond dat publiek achter de hekken moest blijven. Dit werd lang niet altijd opgevolgd.

4.6.2 Invloed op de training

Geen enkele trainer zegt ouders van invloed te laten zijn op de inhoud en uitvoering van de trainingen. Trainers vertrouwen op hun eigen kennis en kunde. Een voetbaltrainer geeft aan dat er wel ouders zijn die langs de kant gaan vertellen wat de trainer of wat hun kind moet gaan doen. Deze trainer probeert dit probleem voor te zijn door heel duidelijk te zijn naar de ouders al aan het begin van het seizoen. Er is slechts één trainer die zegt wel eens open te staan voor tips van ouders, als hij daar zijn voordeel mee kan doen.

4.6.3 Problemen met ouders

Opvallend is dat de tennistrainers vaker problemen lijken te hebben met ouders dan de gymnastiek- en voetbaltrainers. Zoals één van de tennistrainers het omschrijft:

“Tennisouders zijn niet altijd makkelijk. De ambitie van de ouders is vaak groter dan het talent van het kind.” (Tennistrainer 2)

Ouders zouden hierdoor te veel hun kind pushen, manipuleren en zich te veel bemoeien met het spel van het kind. Alle geïnterviewde tennistrainers noemen dit probleem. Kinderen worden hier onzeker van volgens de trainers.

“En die ouders die proberen, sommige ouders, het kind zo ontzettend te pushen. Dan krijg je een nieuw tennisracket, dan krijg je 100 euro van papa als je wint. Nou ja, als ik dat signaleer, dan wordt het gewoon praten met zo’n ouder. Want dat is naar mijn mening niet de juiste manier om het kind te motiveren.” (Tennistrainer 1)

“Nou als je je wedstrijd verloren hebt, dan bijvoorbeeld niet vragen van heb je lekker gespeeld, maar die wedstrijden eigenlijk aantrekken als een persoonlijk verlies. Dat ze dat laten blijken naar die kinderen toe. En die kinderen die merken dat natuurlijk en ja, die raken op die manier een beetje hun zelfvertrouwen kwijt en worden faalangstig en dan heb je dus eigenlijk een spiraal naar beneden in gang gezet, nou, probeer dat maar te doorbreken, dat is best moeilijk. Vaak is het zo dat die kinderen die daarmee geconfronteerd zijn, met dat soort ouders, dat als ze een jaartje of 14 à 15 zijn, en ze raken in de puberteit en ze worden een beetje opstandig, dat ze dan gewoon stoppen met tennis. Omdat ze zoveel negatieve associaties hebben daarmee, ze willen gewoon niet meer.” (Tennistrainer 3)

De meeste van de tennistrainers proberen de ouders wel aan te spreken op dit gedrag. Of ze sturen ouders weg bij trainingen en wedstrijden. Maar vaak is het een gevoelig onderwerp, waarover niet altijd zomaar gesproken kan worden.

Verder wordt door twee trainers, een tennistrainer en een voetbaltrainer, genoemd dat ouders nog wel eens het verkeerde voorbeeld geven aan kinderen. De

voetbaltrainer noemt hierbij het voorbeeld van ouders die schreeuwen tegen de scheidsrechter. Ook daar proberen deze trainers wel wat van te zeggen.

4.7 De impact van jeugdsport

4.7.1 Positieve gevolgen

De geïnterviewde trainers noemen het sociale aspect het meest als naar positieve gevolgen van jeugdsport wordt gevraagd. Kinderen leren met elkaar om te gaan, ze leren samen in een groep te zijn en doen nieuwe sociale contacten op. Een tweede positief gevolg dat door veel trainers wordt genoemd, is dat kinderen die sporten vaak fitter en gezonder zijn.

"Nou sociaalvaardig, dat kinderen daarvan leren in de groep om te gaan. Daarnaast zijn kinderen die sporten gezonder, tenminste, ze lopen wel blessures op, maar goed, ik denk dat ze wat gezonder leven over het algemeen." (Voetbaltrainer 3)

Andere positieve gevolgen van sport die door enkele trainers worden genoemd zijn het leren ergens voor gaan, het krijgen van eigenwaarde, het ontwikkelen van zelfverzekerdheid en het leren plannen.

4.7.2 Negatieve gevolgen

De meeste trainers geven echter ook aan dat er negatieve gevolgen van jeugdsport mogelijk zijn. De gymnastiek- en de voetbaltrainers noemen een aantal uiteenlopende negatieve gevolgen. Zo wordt door twee gymnastiektrainers het risico genoemd van kinderen die te prestatiegericht worden, waardoor ze egoïstisch kunnen worden. Dan is er een aantal voetbaltrainers en een gymnastiektrainer die blessures en oververmoeidheid noemen als negatief gevolg van sporten. Verder wordt door een aantal trainers de negatieve kant van het sociale aspect genoemd. Kinderen kunnen, als ze sporten, soms uitgesloten of gepest worden als ze bijvoorbeeld niet goed genoeg zijn. In dat geval proberen trainers overigens wel in te grijpen. Als ze dit merken zeggen ze er wat van. Nog een negatief gevolg voor kinderen die erg veel sporten is dat ze het risico lopen niet genoeg tijd meer te hebben voor school of het onderhouden van sociale contacten.

"Want een jongetje dat niet kan voetballen, die zal wat minder vaak snel mee mogen doen of wordt als laatst gekozen of wordt wat eerder gepest of uitgelachen, dat geloof ik wel." (Voetbaltrainer 2)

Zeer opvallend is dat tennisleraren een heel ander negatief aspect noemen, namelijk de ouders. Dit aspect noemen alle tennistrainers en het is ook het enige wat door hen wordt genoemd als gevraagd wordt naar mogelijke negatieve gevolgen van sport. Volgens deze tennisleraren kunnen ouders een hele negatieve invloed hebben op hun kinderen in de sport, door ze te manipuleren, onder druk te zetten of ze een verkeerd voorbeeld te geven.

"Wat ik net zei, met van die tennisouders die zo dominant zijn, dat je merkt dat sommige kinderen op een leeftijd van een jaar of 16, 17 zoiets hebben van bekijk het maar, ik stop er gewoon mee. En dat soort taferelen heb je in heel veel gezinnen hoor, denk ik." (Tennistrainer 2)

Twee trainers zien helemaal geen negatieve gevolgen van sport en twee andere trainers zeggen dat sport zelf geen negatieve gevolgen met zich meebrengt, maar dat die veroorzaakt worden door randverschijnselen van de sport.

4.7.3 Impact van de training

Als gevraagd wordt aan de trainers wat voor impact hun training op de kinderen heeft, komen er twee aspecten naar voren. Ten eerste: de kinderen leren veel en worden beter. Ten tweede: de kinderen hebben veel plezier. Sommige trainers denken dat hun trainingen er ook voor zorgen dat de kinderen sociaal sterker worden.

"Ik denk dat ze het meestal echt leuk hebben gevonden en dat ze wat geleerd hebben, elke training weer. Dat moeten de jongens meekrijgen en ik denk dat ik dat ook wel doe." (Voetbaltrainer 2)

4.8 Vergelijking andere sporten en trainers

4.8.1 Verschillende sporten

Vier voetbaltrainers benadrukken het sociale aspect, samenwerken en omgaan met elkaar, als het gaat om het verschil tussen een teamsport en een individuele sport. Dit sociale aspect zou volgens deze trainers een grotere rol spelen in een teamsport dan in een individuele sport.

"Ik denk dat het heel anders is of je alleen aan het paardrijden bent of dat je in teamverband bezig bent. Ik ben toch altijd van mening dat als je in teamverband hebt gespeeld, dat dat toch, dat je sociaal wat verder bent misschien dan anderen. Ja je hebt toch wat meer contacten." (Voetbaltrainer 1)

De meeste van de overige trainers denken dat verschillen tussen sporten vooral te maken hebben met het type sport, de populatie en wie de trainer is. Eén trainer is van mening dat verschillen tussen sporten nooit ontstaan door de sport zelf, maar altijd door de mensen die er rondlopen.

Je bent allemaal bezig om kinderen wat bij te brengen, om ze beter te maken. Toch wil je ook dat ze graag goed worden in die sport en dat ze veel gaan winnen en dat ze veel leren. Dus dat is voor het grootste gedeelte, dat wat ik over voetbal denk, dat is volgens mij bij andere sporten ook wel zo. (...) En dan is het verder alleen maar afhankelijk van wat voor mensen er rond lopen en niet van de sport. (Voetbaltrainer 3)

4.8.2 Verschillende trainers; goede trainers

Een groot aantal trainers is van mening dat een goede trainer zich goed kan inleven in en betrokken is bij de kinderen die hij/zij traint en goed kan signaleren wat er bij de kinderen speelt. Trainers moeten volgens de geïnterviewde trainers dan ook communicatief vaardig zijn en goed kunnen luisteren.

"Eentje die bezig is met het begrijpen van het tweerichtingsverkeer. Je kan wel iets vertellen, maar er komt ook iets terug. En dat je daarvoor openstaat en dat je daar ook wat mee doet. Dat is....dan ben je een trainer." (Gymnastiektrainer 3)

Daarnaast noemen enkele trainers andere belangrijke eigenschappen om een goede trainer te kunnen zijn, namelijk het kunnen blijven motiveren van de kinderen, het gezellig houden/plezier uitstralen en het kunnen nastreven van doelen. Een aantal voetbaltrainers noemt daarnaast dat het belangrijk is dat een trainer zijn of haar eigen visie heeft op het training geven en dat de trainer zelf goed moet kunnen voetballen.

Er is één trainer, een prestatiegerichte tennistrainer, die een goede trainer omschrijft in termen van winnen en status:

"Het resultaat vertaalt zich eigenlijk in speelsterkte van die kinderen. Op het moment dat kinderen wedstrijden winnen, dan halen ze punten. En als ze zoveel punten hebben, dan krijgen ze die status. Nou, een goeie trainer is natuurlijk die trainer die dat kind wel zover kan brengen dat die op heel vroege leeftijd die status binnenhaalt. Dat is eigenlijk, dat is gewoon het resultaat van de trainingen." (Tennistrainer 4)

4.8.3 Verschillende trainers; slechte trainers

Volgens veel geïnterviewde trainers is een slechte trainer een trainer die kinderen negatief benadert. Dit kan zijn het lopen afbekken van kinderen, commanderen, snel boos worden, niet betrokken zijn of het doordrijven van de eigen zin. Enkele trainers noemen ook dat het een slechte eigenschap is van een trainer als deze het training geven puur voor zichzelf doet of als een trainer te prestatiegericht is.

Twee prestatiegerichte tennistrainers vinden een trainer juist niet goed als hij/zij niet echt bezig is met het beter maken van de spelers:

"Dat is een trainer die kinderen alleen maar bezig houdt." (Tennistrainer 4)

"Ja en niet beter maakt." (Tennistrainer 5)

Enkele voetbaltrainers noemen ten slotte de goedwillende ouder die vaak lagere teams training geeft. Zo'n ouder heeft volgens hen geen verstand van trainen en kan zelf dingen ook niet voordoen.

5 CONCLUSIE EN DISCUSSIE

In dit hoofdstuk zal eerst antwoord worden gegeven op de deelvragen van dit onderzoek. Deze antwoorden komen naar voren uit de resultaten. Vervolgens zullen de resultaten worden bediscussieerd. Naar aanleiding van deze antwoorden en de discussie zal er een slotconclusie worden getrokken, die antwoord geeft op de hoofdvraag van het onderzoek: "Welke betekenis geven trainers aan de rol die zij spelen of kunnen spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport?"

5.1 Conclusie

5.1.1 Wat verstaan trainers onder het begrip opvoeding?

Bijna alle trainers zijn het erover eens dat zowel het leren van normen en waarden als het leren van sociale vaardigheden centraal staan in de opvoeding van kinderen. Daarnaast worden er door trainers hele diverse betekenissen aan het begrip opvoeding gegeven. Normen en waarden en sociale vaardigheden die trainers het belangrijkste vinden zijn respectvol met elkaar omgaan, niet vechten, elkaar uitlachen of pesten. Een aantal turntrainers vindt het netjes op je beurt wachten belangrijk en voetbaltrainers benadrukken het belang van netjes met de tegenstander en de scheidsrechter omgaan. Zij benoemen ook het douchen na het sporten.

Er bestaat onder trainers dus geen eenduidige betekenis ten aanzien van het begrip opvoeding; trainers geven diverse betekenissen aan dit begrip. Wel staan normen, waarden en sociale vaardigheden centraal in de betekenisgeving van de trainers.

5.1.2 Welke rol zien trainers voor zichzelf weggelegd in de opvoeding van kinderen in en door sport en welke factoren spelen in deze opvoeding volgens hen nog meer een rol?

Het blijkt dat de meeste trainers het erover eens zijn dat ze een opvoedende taak hebben in de jeugdsport. Zij zien dan ook een rol hierin voor zichzelf weggelegd, al zijn sommige trainers bewuster met opvoeden van kinderen bezig dan andere. De trainers die hier bewust mee bezig zijn, zien het als onderdeel van de training om kinderen bepaalde normen en waarden aan te leren. De andere trainers zien dit meer als bijkomstigheid. Bovendien zijn de meeste trainers het erover eens dat de rol die ze in de opvoeding van kinderen kunnen spelen beperkt is, gezien het beperkt aantal uren dat ze de kinderen wekelijks zien.

Twee trainers vinden dat zij helemaal geen rol in de opvoeding hebben. Volgens hen zijn alleen de ouders verantwoordelijk hiervoor. Opmerkelijk is dat zij toch handelingen verrichten die als opvoedende handelingen opgemerkt zouden kunnen worden, zoals het aanspreken van kinderen op vervelend gedrag.

De meeste trainers zien dat behalve zichzelf veel andere factoren een rol kunnen spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport. Het gaat om factoren als de andere kinderen, de wijk en de club, de accommodaties, de georganiseerde activiteiten en de ouders. Uit de resultaten van de interviews blijkt dat trainers vinden dat vooral deze ouders een belangrijke rol spelen in de jeugdsport. Soms op een positieve manier door een steun te zijn voor het kind of door bijvoorbeeld klaar te staan als vrijwilliger voor ondersteunende werkzaamheden. Maar soms ook op een negatieve manier, door bemoeienis met de training. Opvallend is dat vooral de tennistrainers een negatieve invloed van ouders ervaren. Ouders van tennisleerlingen zouden hun kind regelmatig pushen, manipuleren en ze zouden zich bemoeien met het spel van hun kind. Volgens deze trainers worden kinderen hier onzeker van en zullen eerder stoppen met hun sport. Overigens geven wel alle trainers aan over het algemeen een goed en open contact te

hebben met ouders, waarbij de voetbaltrainers het meeste contact met de ouders lijken te hebben.

Geconcludeerd kan worden dat alle trainers een rol spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport, maar dat niet alle trainers zich hier even bewust van zijn. Bovendien zien trainers behalve zichzelf veel andere factoren die in de opvoeding in sport een rol spelen. Ouders zijn hierbij de belangrijkste factor.

5.1.3 Wat doen trainers in de praktijk om deze opvoedende rol te vervullen?

In de praktijk proberen trainers soms op te voeden door het gebruik van straffen. Er wordt echter erg weinig gebruik van gemaakt. De enkele keren dat trainers toch straffen doen ze dat vaak door de kinderen even aan de kant te zetten. Een andere manier is het verpakken van de straf in een fysieke oefening.

Trainers zeggen daarentegen het belonen van kinderen zeer veel toe te passen. De reden die trainers hiervoor geven is dat beloningen de kinderen veel meer motiveren en stimuleren dan straffen. Beloningen worden voornamelijk in de vorm van complimenten gegeven, maar soms ook door het uitdelen van iets lekkers, al zijn sommige trainers juist erg tegen het uitdelen van lekkers, omdat ze vinden dat kinderen hierdoor een verkeerde motivatie kunnen ontwikkelen.

Van het aanspreken op gedrag wordt ook veel gebruik gemaakt door trainers, bijvoorbeeld door het voorhouden van een spiegel of door het uitleggen waarom bepaald gedrag niet wenselijk is.

Trainers proberen kinderen dus op te voeden door ze normen, waarden en sociale vaardigheden te leren. Dit doen ze door zo af en toe gebruik te maken van straffen, door kinderen regelmatig te belonen voor goed gedrag en door ze aan te spreken op negatief gedrag.

5.1.4 Hoe gaan trainers om met kinderen?

Alle trainers zeggen dat ze over het algemeen een goede relatie met de kinderen hebben. De meeste trainers proberen zowel boven als naast de kinderen te staan, zodat de kinderen de trainer serieus nemen en dat ze tegelijkertijd gemakkelijk bij de trainer kunnen aankloppen als ze problemen hebben. Ze proberen dus een open sfeer te creëren. Daarnaast benadrukken trainers dat ze een sfeer waarin kinderen plezier kunnen hebben belangrijk vinden, maar ook een sfeer waarin serieus gewerkt en geleerd kan worden. Ze verwachten ze dan ook van kinderen dat ze zich inzetten, hun best doen en iets willen leren.

Trainers proberen een dergelijke sfeer te bereiken door veel interactie met de kinderen te hebben, op een open manier met ze te communiceren en door ze veel te stimuleren en complimenteren. Als kinderen iets niet begrijpen hebben trainers over het algemeen veel geduld. Veel trainers proberen tijdens het uitleggen kinderen te stimuleren zelf na te denken. Deze trainers vinden weerwoord krijgen van kinderen dan ook positief; dit zou namelijk betekenen dat ze meedenken. Maar er zijn ook twee meer prestatiegerichte trainers die zeggen dat kinderen wel weerwoord kunnen geven, maar dat zij als trainers toch altijd gelijk hebben. Als kinderen even geen zin hebben wordt er verschillend gereageerd door verschillende trainers. De meeste laten deze kinderen even met rust, maar er zijn ook trainers die vinden dat kinderen dan maar zin moeten maken of anders beter naar huis kunnen gaan. Tegen kinderen die vervelend zijn, die bijvoorbeeld klieren, pesten of te veel praten, wordt streng opgetreden. Trainers worden boos en kinderen worden aangesproken op hun gedrag. Voetbaltrainers benadrukken hierbij vaak het teambelang, het belang om samen te werken. Om vervelend gedrag van kinderen te voorkomen, hanteren veel trainers bepaalde regels en worden er van tevoren duidelijke afspraken gemaakt.

Trainers zeggen in de omgang met kinderen verschillend om te gaan met verschillende kinderen. Naarmate kinderen ouder worden, wordt er bijvoorbeeld strenger opgetreden tegen kinderen en wordt er meer van ze geëist. Ook zeggen veel trainers anders om te gaan met jongens dan met meisjes, omdat het gedrag van jongens en

meisjes verschilt, al geven trainers geen eenduidige verschillen tussen beide groepen aan. Ook bestaat er een verschil in omgang tussen selectie- en recreatiekinderen. Van selectiekinderen wordt meer inzet en discipline geëist. Ten slotte gaan trainers verschillend om met kinderen die verschillende persoonlijkheden hebben; drukke en stille kinderen, zelfverzekerde en onzekere kinderen, slimme en minder slimme kinderen en prestatiegerichte en op leren gerichte kinderen. De trainers geven aan dat ieder kind immers verschillend is en dus een andere aanpak nodig heeft. Voor het verschil in omgang tussen kinderen blijkt het niet uit te maken of het om een individuele of om een teamsport gaat.

Geconcludeerd kan worden dat de trainers op een open interactieve manier met kinderen proberen om te gaan. Plezier staat voor de meeste trainers voorop, maar de kinderen moeten wel inzet tonen en iets nieuws willen leren. Trainers vinden het belangrijk dat kinderen leren meedenken en begrijpen wat ze doen. Tegen kinderen die vervelend gedrag vertonen wordt streng opgetreden. De trainers zijn dus van mening dat kinderen zich op een behoorlijke manier moeten gedragen, al verschilt het wel per trainer wat als behoorlijk gedrag wordt gezien. Sommige trainers zijn bijvoorbeeld minder positief dan andere trainers over kinderen die weerwoord hebben of kinderen die even geen zin hebben. Ten slotte blijkt dat de meeste trainers verschillend omgaan met jongere of oudere kinderen, jongens of meisjes, selectie- of recreatiekinderen en kinderen met verschillende karaktereigenschappen.

5.1.5 Wat is volgens trainers de impact van sport op kinderen?

Bijna alle trainers vinden dat sport kan bijdragen aan sociale vaardigheden van kinderen en veel trainers noemen daarnaast dat kinderen die sporten vaak fitter en gezonder zijn. Verder worden er door trainers diverse andere positieve gevolgen van sporten gezien, zoals het leren ergens voor gaan, het krijgen van eigenwaarde, het ontwikkelen van zelfverzekerdheid en het leren plannen.

Behalve positieve gevolgen van sport zijn er volgens de meeste trainers ook verschillende negatieve gevolgen van jeugdsport mogelijk, zoals egoïsme als gevolg van te veel nadruk op prestaties, blessures, oververmoeidheid, uitsluiting en tijdsdruk. Weer worden door tennistrainers de ouders genoemd als negatieve factor in de jeugdsport.

De meeste voetbaltrainers denken dat de impact van sport verschillend is voor team- en individuele sporten. Volgens hen komt in een teamsport het sociale aspect meer naar voren. De meeste van de overige trainers benoemen dit verschil niet. Zij denken dat verschillen tussen sporten slechts ontstaan door het type sport en de mensen die er rondlopen.

De impact van hun eigen trainingen op kinderen is volgens trainers voornamelijk dat kinderen sporttechnisch veel leren en daardoor beter worden en dat ze veel plezier hebben. Sommige trainers denken dat kinderen door hun trainingen ook sociaal sterker worden.

Volgens trainers kan sport dus zowel een positieve als een negatieve impact op kinderen hebben. Al zien ze wel meer positieve dan negatieve gevolgen. Enkele voetbaltrainers denken dat een teamsport voor het leren van sociale vaardigheden meer voordeel biedt dan individuele sporten. Wat hun eigen trainingen betreft, menen trainers dat deze een positieve impact hebben op kinderen.

5.1.6 Welke verschillen en overeenkomsten zijn er tussen trainers?

Het belangrijkste verschil tussen de geïnterviewde trainers bestaat uit hun mening over winnen. Voor sommige trainers is winnen erg belangrijk. Eén van deze trainers omschrijft een goede trainer dan ook in termen van status en winnen. Deze groep trainers is dus erg prestatiegericht. Enkele van deze trainers benadrukken dat plezier wel altijd boven het belang van winnen gaat. Voor de overige trainers geldt over het algemeen dat winnen slechts belangrijk is in de zin van leren en beter worden. Het winnen van wedstrijden is voor hen ondergeschikt.

In de omgang met kinderen wordt dit verschil zo af en toe duidelijk. Prestatiegerichte trainers hechten meer belang aan beter worden in sport dan andere trainers en zijn dan ook vaak iets strenger tijdens de training. Een aantal niet prestatiegerichte trainers is van mening dat het een slechte eigenschap van een trainer is als deze te prestatiegericht is. Prestatiegerichte trainers beoordelen de niet prestatiegerichte trainers juist negatief. In hun ogen worden de kinderen van deze trainers alleen maar bezig gehouden. Ook vinden enkele prestatiegerichte trainers dat zij in principe altijd gelijk hebben in discussie met kinderen, terwijl andere trainers nog wel eens aangeven ongelijk te hebben.

De belangrijkste overeenkomst tussen de geïnterviewde trainers is dat ze het allemaal belangrijk vinden dat kinderen plezier hebben in het sporten. Trainers geven wel verschillende betekenissen aan het hebben van plezier. Sommige trainers denken dat dit wordt bereikt als kinderen beter worden in sport, andere trainers denken dat kinderen vooral plezier hebben als ze lekker bezig zijn.

Verder zijn er veel kleine verschillen en overeenkomsten tussen trainers, die meestal persoonsgebonden lijken. Hele duidelijke verschillen tussen gymnastiek-, tennis- en voetbaltrainers zijn er niet.

Het grootste verschil tussen trainers bestaat dus uit het belang dat ze hechten aan winnen. Hierdoor is de omgang met kinderen ook verschillend tussen de trainers die hier veel en weinig belang aan hechten. De belangrijkste overeenkomst tussen trainers is de waarde die ze hechten aan het plezier dat kinderen hebben tijdens het sporten.

5.2 Discussie

In deze paragraaf zal een inhoudelijke en een methodologische discussie plaatsvinden. Eerst zullen de uitkomsten in het perspectief van Van Crombrugge (2006) worden geplaatst, vervolgens wordt naar de context en de invloed van deze context op jeugdsport gekeken en daarna zullen de resultaten worden vergeleken met het onderzoek van McCallister et al. (2000). Ten slotte zullen de resultaten op methodologisch gebied bediscussieerd worden.

5.2.1 De resultaten binnen het opvoedingsperspectief

In het theoretisch kader is het begrip opvoeding besproken onder andere vanuit het perspectief van Imelman (2002) en Van Crombrugge (2006). In het opvoedingsperspectief van Imelman worden opvoedingsprocessen die er wel zijn, maar waarvan mensen zich niet bewust zijn, uitgesloten. Uit het hier uitgevoerde onderzoek blijkt dat de meeste trainers vinden dat ze een rol spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport, maar dat niet alle trainers zich hier altijd even bewust van zijn of bewust een opvoedingsdoel nastreven. Bovendien zijn er trainers die wel handelingen verrichten die met opvoeden te maken hebben, maar niet vinden dat zij een rol spelen in de opvoeding van kinderen. Als het perspectief van Imelman gebruikt zou zijn, dan zouden al deze opvoedingsprocessen niet meegenomen zijn in dit onderzoek. Hierdoor zou het hebben geleken alsof trainers vrijwel niet met opvoeden bezig zijn tijdens trainingen en wedstrijden. Het tegengestelde blijkt uit het onderzoek; trainers proberen kinderen normen, waarden en sociale vaardigheden aan te leren. Volgens de trainers zijn dit aspecten van opvoeding. In het opvoedingsperspectief van trainers zelf zijn trainers dus wel degelijk kinderen aan het opvoeden. In tegenstelling tot het perspectief van Imelman kan opvoeden daarom ook onbewust plaatsvinden.

Van Crombrugge beziet opvoeding vanuit een leer-, ontwikkelings- en vrijheidsperspectief. Er zal nu worden besproken hoe de uitkomsten van dit onderzoek in deze drie perspectieven geplaatst kunnen worden.

Ten eerste is er het leerperspectief. Hierin gaat het erom dat kinderen actief en bewust dingen geleerd kunnen worden. Behalve dat trainers sporttechnische en

-tactische vaardigheden willen leren aan kinderen, is er een aantal trainers dat daarnaast, zoals genoemd, bewust bezig is met het aanleren van normen, waarden en sociale vaardigheden. Volgens Arnold (2001) is leren effectiever wanneer dit meer geassocieerd wordt met plezier, dan met negatieve gevoelens. De meeste geïnterviewde trainers hanteren dit perspectief onbewust. Ze hechten er namelijk veel belang aan dat kinderen plezier in sport hebben.

Toch verschillen de geïnterviewde trainers in hun opvatting over wat plezier hebben is en hoe dit kan worden bereikt. Sommige trainers vinden dat kinderen plezier hebben als ze vooral lekker bezig zijn. Andere trainers zijn van mening dat kinderen pas echt plezier hebben als ze beter in sport worden. Weer een andere trainer verbindt het hebben van plezier vooral aan het sociale aspect. Belangrijker zou eigenlijk zijn wat kinderen zelf onder plezier verstaan, want om hen gaat het. Maar de trainers vragen de kinderen hier niet naar. In dit onderzoek zijn geen kinderen ondervraagd, maar in andere onderzoeken die in het theoretisch kader besproken zijn, komt wel naar voren welke motieven kinderen hebben om te sporten. Dit zijn het leren van nieuwe vaardigheden, spanning, actie, uitdaging, fysieke fitheid, het maken van nieuwe vrienden en prestatie (Barber & Sukhi, 1999). Deze motieven kunnen gezien worden als bronnen van plezier. Uiteraard verschilt het wel per kind wat de belangrijkste bron van plezier is. Jongens blijken bijvoorbeeld meer waarde te hechten aan prestatie, terwijl meisjes de sociale aspecten van sport belangrijker vinden (Barber & Sukhi, 1999; Sirard et al., 2006). De vraag is of trainers altijd rekening houden met deze verschillen. Uit dit onderzoek komt bijvoorbeeld naar voren dat er een aantal prestatiegerichte trainers is. Die trainers vinden winnen en het spelen van competitie erg belangrijk. Maar uit onderzoek blijkt dat willen winnen en de uitdaging van competitie niet hoog staan op de lijst van belangrijkste motieven van kinderen om te sporten (Buisman, 2004). Bovendien kan een te grote nadruk op competitie en winnen negatieve consequenties hebben voor de jeugdsport en de socialisatie van kinderen (Siegenthaler & Gonzalez, 1997). Als winnen de hoogste prioriteit krijgt, is de kans groot dat kinderen hun eigenbelang centraal stellen in plaats van dat ze leren zich meer sociaal op te stellen (Decker & Lasley, 1995). Ofwel kinderen raken ego-georiënteerd in plaats van taakgeoriënteerd. Ego-georiënteerde kinderen zijn sneller angstig en hebben minder kennis van hun eigen kunnen, terwijl taakgeoriënteerde kinderen meer plezier en intrinsieke motivatie hebben (Carr & Weignand, 2001).

Verder blijkt dat kinderen die training krijgen van goed opgeleide trainers en kinderen die veel positieve interacties met hun trainer hebben, meer plezier in sport hebben dan andere kinderen (Smoll et al., 1993). Uit het onderzoek blijkt dat de meeste trainers een trainersopleiding hebben gedaan. Bij tennis en gymnastiek is een opleiding verplicht. En hoewel die binnen het jeugdvoetbal niet verplicht is, zijn er verschillende voetbaltrainers die toch vrijwillig een opleiding volgen. Ook lijkt het met de positieve interacties tussen de trainers en de kinderen goed te zitten. De trainers geven aan veel te communiceren met de kinderen en open te staan voor vragen en problemen. Daarnaast geven de meeste trainers erg veel complimenten aan de kinderen. Deze factoren kunnen ervoor zorgen dat kinderen meer plezier ervaren tijdens het sporten.

Gebleken is dat het hebben van plezier een voorwaarde kan zijn voor succesvol leren. Veel trainers in het onderzoek realiseren zich het belang van plezier, maar geven verschillende betekenissen aan wat plezier hebben is voor kinderen. Sommige denken dat dit met presteren, winnen en competitie te maken heeft. Deze trainers realiseren zich niet dat een te grote nadruk op winnen een negatief effect kan hebben op onder andere het plezier dat kinderen hebben in sport. Toch kan competitie als context dienen voor het leren van bepaalde waarden en vaardigheden, zolang de nadruk wordt gelegd op het aangaan van de competitie met jezelf in plaats van met de ander (Danish & Nellen, 1997). Het feit dat veel trainers een trainersopleiding hebben gevolgd en dat veel trainers vaak positieve interacties hebben met kinderen, zorgt er ten slotte voor dat kinderen meer plezier beleven.

Ten tweede beschrijft Van Crombrugge (2006) het ontwikkelingsperspectief als onderdeel van de opvoeding. Dit perspectief zegt dat een kind zichzelf ontwikkelt met

zorg en input van buiten. Dit betekent dat, in tegenstelling tot wat Imelman zegt, trainers kinderen ook onbewust kunnen opvoeden, zolang ze een positief klimaat creëren waarin het kind zich kan ontwikkelen. Dit klimaat wordt onder andere gecreëerd door wat trainers van kinderen verwachten en door hun relatie en manier van omgaan met kinderen.

Dit onderzoek laat zien dat trainers voornamelijk van kinderen verwachten dat ze hun best doen en iets willen leren. Deze verwachtingen zijn ten aanzien van selectiekinderen vaak hoger dan van recreatiekinderen. Maar over het algemeen verwachten trainers een redelijk hoge inzet van kinderen tijdens de trainingen en wedstrijden. Uit de literatuur blijkt dat als een trainer hoge verwachtingen heeft van een kind, de trainer naar deze verwachtingen zal handelen, waardoor het kind een hogere competentie bij zichzelf zal waarnemen (Trouilloud et al., 2006). Deze hogere competentie is een voorspeller van motivationeel en dynamisch welzijn en functioneren (Trouilloud et al., 2006). Deze verwachtingen die trainers van kinderen hebben, lijken bij te dragen aan een positief klimaat, waarin een kind gemotiveerd is en zich kan ontwikkelen.

Toch kan dit positieve klimaat ondermijnd worden als trainers te controlerend met kinderen omgaan. Dit is het geval als de druk die een trainer legt op kinderen om op een bepaalde manier te denken en te handelen te groot is. Vaak bestaat die druk uit een te grote nadruk op presteren en winnen (Mageau & Vallerand, 2003). Het risico hierbij is dat kinderen minder een gevoel van autonomie (zelfstandigheid en onafhankelijkheid) ervaren en zich minder competent voelen, waardoor hun intrinsieke motivatie afneemt (Standage et al., 2006). Zoals eerder genoemd zijn er verschillende geïnterviewde trainers die veel belang hechten aan presteren en winnen, terwijl ze zich zelden afvragen wat de negatieve effecten hiervan kunnen zijn. De kinderen die door deze trainers getraind worden, lopen dus het risico dat ze zich minder zelfstandig en competent gaan voelen.

Een andere voorwaarde voor een positief klimaat is een goede relatie tussen de trainer en het kind. Zonder deze relatie zal de intrinsieke motivatie van kinderen lager zijn (Mageau & Vallerand, 2003) waardoor kinderen eerder geneigd zijn te stoppen met sporten (Poczwadowski et al., 2002). Ook blijkt uit onderzoek van Rutten et al. (2007) dat een goede relatie tussen trainer en kind antisociaal gedrag vermindert. Een goede relatie wordt hier gemeten in termen van empathisch begrip, het positief naar elkaar kijken, overeenstemming hebben en het gekend willen worden. Uit dit onderzoek is gebleken dat de relatie volgens trainers tussen hen en de kinderen over het algemeen goed en soms zelfs zeer goed is. Veel trainers zijn betrokken bij de kinderen en staan open voor ze. Als kinderen problemen hebben kunnen ze hiermee bij de trainer terecht. Er is veel interactie tussen de kinderen en de trainers en de trainers gaan meestal op een vriendelijke manier met de kinderen om. Daarnaast stimuleren trainers dat kinderen zelf meedenken. Aan de voorwaarde van een goede relatie en omgang tussen trainers en kinderen wordt door de trainers in dit onderzoek dus voldaan.

Geconcludeerd kan worden dat trainers in dit onderzoek zich bewust zijn van het belang van het aanbieden van een positieve sfeer, waarin genoeg input en zorg wordt geboden, zodat kinderen zichzelf kunnen ontwikkelen. Alleen de trainers die geneigd zijn veel nadruk te leggen op presteren en winnen, hanteren vaker een te controlerende stijl van training geven dan een autonomieondersteunende stijl. Gezien deze nadruk op presteren en winnen vaker voorkomt binnen sporten op prestatief niveau, zal er een verschil zijn met het klimaat en de sfeer op recreatief niveau. In dit onderzoek zijn voornamelijk trainers van selectiekinderen geobserveerd en geïnterviewd, waardoor dit verschil hier niet duidelijk naar voren komt.

Ten derde omschrijft Van Crombrugge (2006) het begrip opvoeding vanuit het vrijheidsperspectief. In dit perspectief gaat het erom dat het kind altijd de vrijheid heeft om te kiezen hoe en wat het precies leert. Elk kind is natuurlijk anders en elk kind zal daarom het gedrag van de trainer, de aanwijzingen, de complimenten, de straffen et cetera anders interpreteren en er iets anders mee doen. Daarnaast leren sommige kinderen sneller dan andere. Trainers in dit onderzoek houden in zekere zin rekening met

verschillen tussen kinderen. Ze zeggen bijvoorbeeld anders in te spelen op kinderen op basis van verschillende persoonlijkheden, zoals rustige en drukke kinderen en onzekere en zelfverzekerde kinderen. Maar ook is er verschil in het omgaan met jongens en meisjes, oudere en jongere kinderen en selectie- en recreatiekinderen. Ondanks dat trainers onderscheid maken in de omgang tussen verschillende kinderen, is het nooit zeker of de kinderen datgene wat de trainers hun proberen te leren, ook daadwerkelijk leren. Kinderen houden immers de keuzevrijheid om iets wel of niet te leren.

Uit het opvoedingsperspectief van Van Crombrugge (2006) blijkt dus dat trainers zich niet per se bewust hoeven te zijn van het opvoeden om toch opvoedend bezig te zijn. Zolang zij een klimaat bieden waarin kinderen zichzelf kunnen ontwikkelen, kan er al sprake zijn van opvoeding. Er is gebleken dat inderdaad niet alle trainers zich bewust zijn van de rol die ze kunnen spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport, maar de meeste trainers bieden zeker een klimaat waarin de kinderen zich kunnen ontwikkelen. Toch hebben de meeste trainers wel door dat kinderen in sport meer vaardigheden kunnen ontwikkelen dan alleen sporttechnische en -tactische vaardigheden. Dat ze kinderen ook normen, waarden en sociale vaardigheden kunnen aanleren weten ze wel, maar de vraag is in hoeverre ze door hebben welke normen, waarden en vaardigheden in en door sport geleerd kunnen worden.

Vaardigheden die de trainers noemen zijn sociale vaardigheden, zoals het leren omgaan met elkaar, het leren in een groep te zijn en het opdoen van nieuwe sociale contacten. Andere vaardigheden en waarden die trainers noemen zijn het leren ergens voor gaan, het krijgen van eigenwaarde, het ontwikkelen van zelfverzekerdheid, het leren plannen, het respectvol met elkaar omgaan, het netjes op je beurt wachten en het douchen na het sporten. Ook genoemd wordt niet vechten, schelden, elkaar uitlachen of pesten. Danish en Nellen (1997) noemen nog veel meer vaardigheden die kinderen kunnen leren in en door sport, bijvoorbeeld presteren onder druk, problemen oplossen, omgaan met deadlines en uitdagingen, doelen stellen, omgaan met succes en falen en ontvangen van feedback en hiervan profiteren. Ook *fair play*, besluitvorming en leiderschap kunnen in en door sport geleerd worden (McCallister et al., 2000). Naast de waarden en vaardigheden die de trainers noemen, zijn er dus nog veel meer waarden en vaardigheden die kinderen leren of zouden kunnen leren in en door sport. Uit de interviews blijkt dat de trainers zich hier niet geheel van bewust zijn. Als trainers zich hier meer van bewust zouden zijn, zouden ze deze waarden en vaardigheden kunnen opnemen in hun training.

5.2.2 Invloed van de context

In het theoretisch kader is ten aanzien van het opvoedingsperspectief van Van Crombrugge (2006) gesteld dat opvoeding altijd een contextueel bepaald begrip is. Wat men verstaat onder het begrip en hoe er vervolgens wordt opgevoed, heeft altijd te maken met de context. Uit de theorie, maar ook uit de interviews in dit onderzoek, is gebleken dat ouders de belangrijkste rol spelen in de context van opvoeding in sport door trainers. Volgens De Knop et al. (1999) werken steeds vaker beide ouders, waardoor ouders minder tijd met hun kind doorbrengen en sportverenigingen meer en meer worden gebruikt als 'babysitters'. Dit beeld wordt bevestigd door de geïnterviewde trainers. Zij zien dat de kinderen die sporten, steeds meer tijd bij sportverenigingen doorbrengen. Hiermee zorgen ouders er indirect voor dat sportverenigingen een belangrijker rol krijgen in de ontwikkeling van de kinderen. Ouders vertrouwen sportverenigingen deze rol waarschijnlijk toe, omdat, blijkt uit onderzoek, ouders denken dat sportactiviteiten kwaliteiten voeden die kinderen nodig hebben om succesvolle, goedaangepaste mensen en gerespecteerde leden van de samenleving te worden (Kremer-Sadlik & Kim, 2007).

Volgens McCallister et al. (2000) zouden ouders ook op een andere manier invloed hebben op de jeugdsport. Volgens deze onderzoekers oefenen ouders die veel verwachten van hun kinderen en gefocust zijn op winnen en presteren, vaak druk uit op de trainers. Dit gebeurt vooral binnen sporten op prestatief niveau. Uit de interviews blijkt dat er inderdaad trainers zijn die met dit soort ouders te maken krijgen, maar dit

komt niet binnen elke sport evenveel voor. Vooral binnen het tennis lijken de ouders die dit soort gedrag vertonen voor te komen. En in tegenstelling tot wat McCallister et al. (2000) zeggen, blijkt uit dit onderzoek dat ouders vooral druk uitoefenen op het kind zelf en minder op de trainers. Bovendien laten trainers niet toe dat er druk op hun uitgeoefend wordt; ze geven aan dat ze ouders vrijwel nooit van invloed laten zijn op de inhoud en uitvoering van de trainingen.

Ouders blijken dus zeker wel van invloed te zijn op de jeugdsport en op hoe deze jeugdsport vormgegeven wordt, maar trainers zorgen er voor dat deze invloed beperkt blijft. Trainers zullen over het algemeen hun eigen manier van training geven en hun eigen normen en waarden behouden. Dit is een belangrijke conclusie voor het onderzoek, omdat Smoll et al. (1993) hebben geconcludeerd dat jeugdsporters voor hun functioneren meer belang hechten aan positieve evaluaties van hun trainer dan aan gelijkwaardige evaluaties van hun ouders. Met die conclusie lijkt het er op dat trainers een heel belangrijke rol spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport.

5.2.3 Vergelijking met Amerikaans onderzoek

Uit het theoretisch kader is gebleken dat er weinig onderzoek is verricht naar de ideeën en percepties van trainers in jeugdsport. Het meeste onderzoek dat binnen dit onderwerp is verricht, is kwantitatief. Het enige soortgelijke onderzoek dat is gevonden is van McCallister et al. (2000). Dit onderzoek naar de betekenis die trainers geven aan de rol die ze kunnen spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport is in de USA uitgevoerd. Daarom is het interessant om te kijken wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen de resultaten van het onderzoek van McCallister et al. en dit onderzoek.

Eén van de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek van McCallister et al. is dat trainers over het algemeen het belang herkennen van het leren van waarden en levensvaardigheden aan jeugdsporters, maar dat ze moeite hebben om uit te leggen hoe ze deze proberen te leren aan kinderen. Als nu naar de resultaten van het onderzoek in Nederland wordt gekeken, blijkt dat er in Nederland ook trainers zijn die waarden en levensvaardigheden aan kinderen proberen te leren en dit ook belangrijk vinden. Waar het onderzoek van McCallister et al. alleen ingaat op hoe trainers waarden en vaardigheden aan kinderen proberen te leren, gaat dit onderzoek ook in op hoe trainers waarden overbrengen in de omgang met kinderen. Door te vragen naar hoe trainers omgaan met kinderen in het algemeen of met lastige kinderen, kinderen die iets niet begrijpen, die weerwoord geven of die geen zin hebben, is gebleken dat trainers redelijk goed aan kunnen geven hoe ze waarden en vaardigheden aan kinderen proberen te leren. Trainers geven aan dat ze hiervoor gebruik maken van straffen en beloningen en dat ze kinderen op hun gedrag aanspreken.

Een tweede conclusie die in het onderzoek van McCallister et al. naar voren is gekomen, is dat er een inconsistentie bestaat tussen de ideeën van de trainers over wat ze aan de kinderen willen leren en wat ze in werkelijkheid aan de kinderen leren. Deze conclusie is getrokken uit wat trainers zeiden tijdens de interviews. Hierbij bestonden vooral inconsistenties tussen wat trainers zeiden over het belang dat ze hechten aan winnen en deelname en wat ze zeiden over hun handelingen met betrekking tot winnen en deelname. In de interviews met de Nederlandse trainers kwamen deze inconsistenties niet naar voren. Trainers gaven aan of ze winnen en deelname belangrijk vonden of niet en nuanceerden dit vaak met voorbeelden. Wat trainers vervolgens zeiden over hun handelingen leek goed aan te sluiten bij deze ideeën. Daarnaast is van elke trainer één training of wedstrijd geobserveerd en vaak bleek dat het beeld dat naar voren kwam tijdens de observatie overeen kwam met het beeld dat ontstond tijdens het interview. Al is het eigenlijk onmogelijk om naar aanleiding van een observatie van één training of één wedstrijd te concluderen of een trainer datgene wat hij zegt ook daadwerkelijk doet in de praktijk. Toch ondersteunt deze observatie het beeld dat de inconsistenties die McCallister et al. hebben gevonden, niet zo sterk aanwezig zijn bij de Nederlandse trainers.

De conclusies uit dit onderzoek komen dus op enkele punten niet overeen met de conclusies van McCallister et al. Een oorzaak hiervan zou kunnen zijn dat de trainers die

McCallister et al. hebben geïnterviewd geen van allen professionele trainers waren, maar allemaal vrijwilligers. De meeste trainers gaven als belangrijkste reden om training te geven aan dat één van hun kinderen in het team zat. Andere trainers gaven aan dat ze training gaven omdat niemand anders geïnteresseerd was om training te geven. Geen enkele trainer zei de trainingen systematisch voor te bereiden. Deze factoren laten zien dat aan de geïnterviewde trainers niet veel eisen werden gesteld om trainer te worden. In dit onderzoek hebben bijna alle trainers, in tegenstelling tot de trainers in het onderzoek van McCallister et al., een trainersopleiding gevolgd, waar regelmatig aandacht is besteed aan pedagogische onderwerpen zoals hoe om te gaan met kinderen van verschillende leeftijden. Deze aandacht voor pedagogische onderwerpen kan er mogelijk voor zorgen dat trainers zich meer bewust worden van de opvoedende rol die ze kunnen spelen en hoe ze deze rol kunnen invullen. Verder gaan veel trainers regelmatig naar bijscholingen en is de belangrijkste reden van alle trainers om training te geven dat het een passie van ze is. Kortom, de Nederlandse geïnterviewde trainers lijken op een professioneler niveau trainer te zijn dan de Amerikaanse geïnterviewde trainers. Dit zou het verschil in uitkomsten van beide onderzoeken kunnen verklaren.

Een andere verklaring kan zijn dat er in de USA een geprofessionaliseerd sportmodel bestaat in veel hogere competitieve sportniveaus. Dit model promoot winnen en de beste worden. Volgens McCallister et al. is de invloed van dit model groot; trainers op alle niveaus, dus ook de minder professionele trainers, worden door dit Amerikaans sportmodel beïnvloed, waardoor de jeugdsport een soort van miniatuur model wordt van de professionele sport. Hoewel veel trainers een dergelijke oriëntatie niet noemden, bleken veel trainers er wel naar te handelen. In Nederland is de sportcultuur anders. Er bestaat hier een piramidemodel. Het uitgangspunt is van dit model is dat breedtesport aan de basis staat van topsport. Zonder een grote hoeveelheid aan breedtesport, zal er bijna geen topsport zijn. In dit model wordt niet een duidelijke nadruk gelegd op het belang van winnen. Dit uit zich bijvoorbeeld in het feit dat de meeste geïnterviewde trainers in dit onderzoek meer nadruk leggen op plezier dan op winnen, ondanks dat de ze voornamelijk training geven op prestatief niveau. Ook hierdoor kunnen dus de verschillen in uitkomsten tussen dit onderzoek en het Amerikaanse onderzoek verklaard worden.

5.2.4 Methodologische discussie

In dit onderzoek is geprobeerd om veel verschillende soorten trainers te interviewen, zodat er een breed beeld zou ontstaan van wat de ideeën en perspectieven van Nederlandse trainers zoal zijn. Om deze reden is er voor gekozen om trainers binnen drie verschillende sporten te interviewen, namelijk de drie grootste jeugdsporten in Nederland. Bovendien waren deze sporten verschillend van aard. Het ging hier om een individuele, een semi-individuele en een teamsport. Door deze keuze ontstaat er een breder beeld van wat trainers denken en doen, dan als voor slechts één sport zou zijn gekozen.

Toch zijn er een aantal beperkingen binnen dit onderzoek. Ten eerste waren er van de zestien geïnterviewde trainers slechts drie vrouw. Of dit representatief is voor de hoeveelheid mannelijke en vrouwelijke trainers in de drie onderzochte sporten is onbekend. Deze gegevens worden niet structureel bijgehouden. Hierdoor is onduidelijk of er een vertekend beeld is ontstaan van de ideeën van trainers in gymnastiek, tennis en voetbal in Nederland. Mochten er binnen deze drie sporten relatief meer vrouwen rondlopen, dan zal dit onderzoek niet geheel representatief zijn en met name de ideeën van mannelijke trainers weergeven. Volgens Millard (1996) verschillen mannelijke trainers namelijk significant van vrouwelijke trainers in hun coachgedrag; mannen geven vaker technische instructies en minder vaak algemene aanmoedigingen dan vrouwen. Hierdoor zouden mannelijke en vrouwelijke trainers een verschillende impact op kinderen kunnen hebben. Maar een vergelijking tussen mannelijke en vrouwelijke trainers en hun opvoedingsperspectieven was dus niet mogelijk.

Ten tweede hebben alle interviews plaatsgevonden bij verenigingen waarbinnen voornamelijk blanke, intelligente kinderen met hoogopgeleide, relatief rijke ouders sporten. Eén trainer noemde dat hij in het verleden training had gegeven in een

allochtone vereniging met veel probleemkinderen. Volgens hem maakte dit veel verschil in de manier van training geven en moest hij als trainer binnen deze laatste vereniging veel meer opvoedend bezig zijn. Mogelijk stellen trainers zich dus anders op binnen dit soort verenigingen, maar daarover valt uit dit onderzoek geen conclusie te trekken.

Een derde beperking in de representativiteit van dit onderzoek ontstaat doordat tien van de zestien geïnterviewde trainers training gaven aan selectiekinderen. Veel trainers gaven aan dat deze kinderen verschilden van recreatiekinderen. Hierdoor ontstaat nu vooral een beeld van hoe trainers met selectiekinderen omgaan. Er zou mogelijk een ander beeld zijn ontstaan als meer trainers van recreatiekinderen waren meegenomen in dit onderzoek.

Ten slotte zijn er voor de diversiteit van dit onderzoek drie sporten gekozen om trainers binnen te interviewen, maar vormen deze drie sporten tegelijkertijd een beperking omdat het slechts drie sporten zijn. Misschien zijn de ideeën van trainers van andere sporten, zoals vechtsporten, heel anders dan van de geïnterviewde trainers. De resultaten van dit onderzoek geven daarom vooral een beeld van trainers in de drie sporten waarbinnen hier onderzoek is gedaan.

5.3 Slotconclusie

Geconcludeerd kan worden dat de meeste trainers een rol voor zichzelf zien weggelegd in de opvoeding van kinderen in en door sport. Niet alle trainers zijn zich even bewust van deze rol. Dit betekent niet dat deze trainers geen opvoedende rol hebben. Zolang een trainer een klimaat creëert waarin kinderen zich kunnen ontwikkelen, is er sprake van opvoeding. Het blijkt dat alle trainers een dergelijk klimaat creëren. Volgens Buisman (2004) kan dit onbewuste opvoedingsproces gezien worden als opvoeding *in* sport. Sommige trainers zeggen wel bewust bezig te zijn met het opvoeden van kinderen. Dit bewuste opvoedingsproces is volgens Buisman opvoeden *door* sport. Er wordt dus zowel in als door sport opgevoed. Trainers vullen deze opvoedende rol in door kinderen normen, waarden en sociale vaardigheden aan te leren. Dit doen ze grotendeels door kinderen te belonen en ze aan te spreken op gedrag. In mindere mate maken ze gebruik van straffen.

Voor vrijwel alle trainers staat plezier in de jeugdsport centraal. Door te proberen kinderen plezier te laten hebben in het sporten zorgen trainers er indirect voor dat er een klimaat ontstaat waarin kinderen effectiever, zowel sporteigen doelen als ook opvoedende doelen kunnen leren.

Voor enkele trainers is het belang van winnen en beter worden in sport erg groot. Hieraan zouden kinderen volgens deze trainers hun plezier ontleenen. Deze trainers lijken zich er niet van bewust dat dit niet voor alle kinderen geldt en dat een te grote nadruk op winnen en beter worden in sport negatieve gevolgen met zich mee kan brengen.

Ten slotte kan geconcludeerd worden dat in de USA een dusdanig andere sportcultuur heerst, dat conclusies uit Amerikaans onderzoek niet zomaar overgenomen kunnen worden voor Nederland. Het blijkt dat Nederlandse trainers op een andere manier betekenis geven aan de rol die ze spelen of kunnen spelen in de opvoeding van kinderen in en door sport dan Amerikaanse trainers.

6 AANBEVELINGEN

Het is van belang meer onderzoek uit te voeren, waarbinnen rekening wordt gehouden met de beperkingen van dit onderzoek, zoals besproken in de methodologische discussie. Alleen op die manier ontstaat een zo reëel en representatief mogelijk beeld van wat trainers in Nederland denken en vinden over hun rol in de opvoeding van kinderen. Naar aanleiding van de discussie en conclusie kunnen een aantal aanbevelingen worden gedaan voor vervolgonderzoek.

Ten eerste zal vervolgonderzoek zich kunnen richten op andersoortige sporten dan gymnastiek, tennis en voetbal, zodat ook een beeld ontstaat van ideeën van trainers in andere sporten. Eenzelfde onderzoek onder trainers binnen vechtsporten kan bijvoorbeeld andere resultaten opleveren.

Ten tweede zal vervolgonderzoek zich meer moeten richten op trainers binnen verenigingen met meer allochtone leden en verenigingen met kinderen van minder hoogopgeleide en rijke ouders. Mogelijk hebben deze trainers andere ideeën en zien ze voor zichzelf een andere rol weggelegd dan de trainers die in dit onderzoek geobserveerd en geïnterviewd zijn.

Ten derde is het belangrijk dat vervolgonderzoek zich meer zal richten op trainers van recreatieve jeugdsporters, aangezien de inzet en daarmee het gedrag van deze kinderen volgens trainers anders is dan die van selectiekinderen. Hierdoor zullen trainers waarschijnlijk anders omgaan met deze kinderen en hebben ze misschien andere ideeën over opvoeding van kinderen in sport dan trainers van selectiekinderen.

Ten slotte is het van belang dat er in vervolgonderzoek meer vrouwelijke trainers geïnterviewd zullen worden, aangezien vrouwen over het algemeen een andere manier van training geven hanteren dan mannen. Op deze manier wordt het mogelijk om perspectieven van mannelijke en vrouwelijke trainers te vergelijken.

Nadat bovengenoemde zaken onderzocht zijn, zal er een duidelijk en redelijk compleet beeld ontstaan over de ideeën van jeugdtrainers. Deze ideeën kunnen samen met het kwantitatieve onderzoek dat al uitgevoerd is, dienen als input voor beleid op het onderwerp 'opvoeding in en door sport'.

7 LITERATUUR

- Allison, L. (1998). Sport and civil society. *Political Studies*, 46(4): 709-726.
- Anderson, C.A. & Morrow, M. (1995). Competitive aggression without interaction: Effects of competitive versus cooperative instructions on aggressive behavior in video games. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21(10): 1020-1030.
- Arnold, P.J. (2001). Sport, moral development, and the role of the teacher: Implications for research and moral education. *Quest*, 53: 135-150.
- Barber, H. (1982). Teaching attitudes and behaviors through youth sports. *Journal of Physical Education, Recreation, and Dance*, 53(3): 21-22.
- Barber, H. & Sukhi, H. (1999). The influence of parent-coaches on participant motivation and competitive anxiety in youth sport participants. *Journal of Sport Behavior*, 22: 162-180.
- Breedveld, K., Kamphuis, C. & Tiessen-Raaphorst, A. (2008). *Rapportage sport 2008*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau / W.J.H. Mulier Instituut.
- Buisman, A. (2004). Opvoeding in en door sport? *Pedagogiek*, 24(4): 310-323.
- Carr, S. & Weigand, D.A. (2001). Parental, peer, teacher and sporting hero influence on the goal orientation of children in physical education. *European Physical Education Review*, 7(3): 305-328.
- Cerow Diaz, S.M. (2005). Research update: Can sports promote competence? Coaches, parents and administrators need to foster emotional growth for youth sports. *Parks & Recreation*, September: 26-33.
- Coakley, J. & White, A. (1999). Making decisions. How young people become involved and stay involved in sports. In J.J. Coakley & P. Donnelly (eds). *Inside sports* (pp. 77-85). London/New York: Routledge.
- Conroy, D.E. & Coatsworth, J.D. (2007). Assessing autonomy-supportive coaching strategies in youth sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 8: 671-684.
- Corsaro, W.A. & Eder, D. (1990). Children's peer cultures. *Annual Review of Sociology*, 16: 197-220.
- Crombrugge van, H. (2006). *Denken over opvoeden. Inleiding in de pedagogiek*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Danish, S.J. & Nellen, V.C. (1997). New roles for sport psychologists: Teaching life skills through sport to at risk youth. *Quest*, 49: 100-113.
- Deci, E.L. & Ryan, R.M. (1987). The support of autonomy and the control of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53: 1024-1037.
- Decker, D. & Lasley, K. (1995). Participation in youth sports, gender, and the moral point of view. *The Physical Educator*, 52: 14-21.
- Dirks, E., Stams, G.J.J.M., Biestra, G.J.J., Schuengel, C. & Hoeksma, J.B. (2003). *Sport en sociale integratie; een onderzoek naar de betekenis van sportparticipatie voor de sociale integratie van jongens in de samenleving*. Utrecht: NIZW.
- Duncan, S.C., Duncan, T.E., Strycker, L.A. & Chaumeton, N.R. (2002). Relations between youth antisocial and prosocial activities. *Journal of Behavioral Medicine*, 25: 425-438.
- Dunn, J.S., Kinney, D.A. & Hofferth, S.L. (2003). Parental ideologies and children's after-school activities. *American Behavioral Scientist*, 46: 1359-1386.
- Handel, G., Cahil, E. & Elkin, F. (2007). *The sociology of children and childhood socialization*. Los Angeles: Roxbury Publishing Company.
- Hastie, P.A. & Sharpe, T. (1999). Effects of a sport education curriculum on the positive social behavior of at-risk rural adolescent boys. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 4(4): 417-430.
- Henn, M., Weinstein, M. & Foard, N. (2006). *A short introduction to social research*. London/Thousand Oaks/New Delhi: SAGE.
- Holt, N.L., Tink, L.N., Mandigo, J.L. & Fox, K.R. (2008). Do youth learn life skills through their involvement in high school sport? A case study. *Canadian Journal of Education*, 31(2): 281-304.

- Imelman, J.D. (2002). *Theoretische pedagogiek. Over opvoeden en leren, weten en geweten*. Baarn: HB uitgevers.
- Knop de, P., Wylleman, P., Theeboom, M., De Martelaer, K., Van Hoecke, J. & Van Heddegem, L. (1999). The role of contextual factors in youth participation in organized sport. *European Physical Education Review*, 5: 153-168.
- Kremer-Sadlik, T. & Kim, J.L. (2007). Lessons from sports: children's socialization to values through family interaction during sports activities. *Discourse Society*, 18: 35-52.
- Mageau, G.A. & Vallerand, R.J. (2003). The coach-athlete relationship: a motivational model. *Journal of Sports Sciences*, 21: 883-904.
- Mahoney, J.L. (2000). School extracurricular activity participation as a moderator in the development of antisocial patterns. *Child Development*, 72: 502-516.
- Maso, I. & Smaling, A. (1998). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Amsterdam: Boom.
- McCallister, S.G., Blinde, E.M. & Weiss, W.M. (2000). Teaching values and implementing philosophies: Dilemmas of the youth sport coach. *Physical Educator*, 57(1): 35-45.
- Millard, L. (1996). Differences in coaching behaviors of male and female high school soccer coaches. *Journal of Sport Behavior*, 19(1): 19-31.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2005). *Nota 'Tijd voor sport - Bewegen, meedoen, presteren'*. Den Haag: Ministerie van VWS.
- NOC*NSF (2008). *Ledental NOC*NSF over 2007*. Arnhem: NOC*NSF.
- NOC*NSF (2009). *Expertrapport Nederlandse sport naar Olympisch niveau. Een nadere uitwerking van het sportgedeelte van het Olympisch Plan 2028*. Den Haag: Drukkerij Deltahage.
- NOC*NSF, (n.d.). Olympisch Plan 2028. Retrieved 24 Juni 2008 from <http://www.sport.nl/content/pdf/207220/2733541>.
- Poczwadowski, A., Barott, J.E. & Henschen, K.P. (2002). The athlete and coach: Their relationship and its meaning. Results of an interpretive study. *International Journal of Sport Psychology*, 33: 116-140.
- Rubin, H.J. & Rubin, I.S. (2005). *Qualitative interviewing. The art of hearing data*. Thousand Oaks/London/New Delhi: SAGE.
- Rutten, E.A., Stams, G.J.J.M., Biesta, G.J.J., Schuengel, C., Dirks, E. & Hoeksma, J.B. (2007). The contribution of organized youth sport to antisocial and prosocial behavior in adolescent athletes. *Journal of Youth and Adolescence*, 36: 255-264.
- Seippel, Ø. (2008). Sports in Civil Society: Networks, Social Capital and Influence. *European Sociological Review*, 24(1): 69-80.
- Siegenthaler, K.L. & Gonzalez, G.L. (1997). Youth sports as serious leisure. *Journal of Sport & Social Issues*, 21: 298-314.
- Sirard, J.R., Pfeiffer, K.A. & Russell, R.P. (2006). Motivational factors associated with sports program participation in middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 38: 696-703.
- Smith, R.E., Smoll, F.L. & Barnett, N.P. (1995). Reduction of children's sport performance anxiety through social support and stress-reduction training for coaches. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 16: 125-142.
- Smoll, F.L., Smith, R.E., Barnett, N.P. & Everett, J.J. (1993). Enhancement of children's self-esteem through social support training for youth sport coaches. *Journal of Applied Psychology*, 78(4): 602-610.
- Stainton Rogers, W. (2001). Constructing childhood, constructing child concern. In P. Foley, J. Roche & S. Tucker (eds). *Children in society* (pp. 26-33). New York: Palgrave Macmillan.
- Standage, M., Duda, J.L. & Ntoumanis, N. (2006). Students' motivational processes and their relationship to teacher ratings in school physical education: A self-determination theory approach. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 77(1): 100-110.

- Trappel, C. (2007). "Zijn wij er klaar voor?" *Onderzoek naar de geschiktheid van Nederlandse accommodaties voor de organisatie van grootschalige topsportevenementen*. Arnhem: NOC*NSF.
- Trouilloud, D., Sarrazin, P. & Bressoux, P. (2006). Relation between teachers' early expectations and students' later perceived competence in physical education classes: Autonomy-supportive climate as a moderator. *Journal of Educational Psychology*, 98(1): 75-86.
- Vazsonyi, A.T., Pickering, L.E., Belliston, L.M., Hessing, D. & Junger, M. (2002). Routine activities and deviant behaviors: American, Dutch, Hungarian, and Swiss youth. *Journal of Quantitative Criminology*, 18: 397-422.
- Wong, E.H. & Bridges, L.J. (1995). A model of motivational orientation in the youth sport: Some preliminary work. *Adolescence*, 30(118): 437-452.

BIJLAGE 1 – Vragenschema interviews

- **Algemene vragen**
 - Wat is uw leeftijd?
 - Hoeveel jaren ervaring heeft u als trainer/coach?
 - Bent u trainer én coach, of alleen één van beide?
 - Hebt u zelf gesport als kind? Welke sport(en)?
 - Hebt u zelf kinderen die sporten? Welke sport(en)?
 - Hebt u een trainers/coachopleiding gehad? Zo ja, wat hield dit in?
 - Beschrijf eens wat voor kinderen u voornamelijk traint? Leeftijd, jongens/meisjes, etniciteit?
 - Wat vindt u het leukst/interessantst van dit beroep?
 - Wat vindt u het minst leuk/interessant van dit beroep?
 - Wat probeert u de kinderen te leren?

- **Oriëntatie / focus van de coach**
 - Wat vindt u een goede trainer/coach? Wat doet een goede trainer/coach? Waarom is dat goed?
 - Wat vindt u een slechte trainer/coach? Wat doet een slechte trainer/coach? Waarom is dat slecht?

- **Vergelijking andere coaches**
 - Kunt u aangeven of u verschillen ziet als u zichzelf vergelijkt met andere trainers/coaches die u kent? In dezelfde sport en in andere sporten?
 - Welke verschillen ziet u dan?
 - Hebt u het idee dat uw visie op coachen/trainen hetzelfde is als die van andere trainers/coaches die u tegenkomt tijdens uw trainers/coachactiviteiten?

- **Getrainde / ongetrainde coaches**
 - Wat vindt u van opleidingen voor trainers/coaches? Wat goed/minder goed?
 - Wat hebt u zelf gehad aan de trainers/coachopleiding?
 - Zou het verschil hebben gemaakt als u wel een trainers/coachopleiding zou hebben gevolgd en zo ja, hoe?
 - Wat vindt u lastig aan het geven van training?

- **Gecreëerd klimaat door coach**
 - Beschrijft u eens de sfeer die u probeert te creëren tijdens uw trainingen / tijdens wedstrijden. Welke factoren zijn hierin belangrijk? Waarom zijn die belangrijk?
 - Hoe probeert u zo'n sfeer te creëren?

- **Gevolgen (positieve en negatieve effecten)**
 - Welke positieve en negatieve gevolgen van sport ziet u bij kinderen?
 - Wat ziet u als uw rol hierin?

- **Doelen van de coach**
 - Welke waarden en normen wilt u sportende jongeren bijbrengen?
 - Welke van deze vindt u het belangrijkste?
 - Hoe probeert u deze bij te brengen?
 - Lukt dat ook/vindt u dat u succesvol bent? Wanneer wel/niet?
 - Als u naar jeugdsport in het algemeen kijkt, wat ziet u dan als negatieve / positieve waarden die geleerd worden door deelnemers?

- Welke vaardigheden vindt u het belangrijkste voor de jeugdspelers die u traint/coacht?
- **Voorwaarden leren waarden / levensvaardigheden**
 - Wat zijn volgens u voorwaarden voor het leren van waarden / vaardigheden in en door sport?
- **Coach-atleet relatie**
 - Beschrijf eens de relatie tussen u en de jeugdsporters?
 - Wat zou u in die relatie willen verbeteren?
 - Hoe gaat u om met kinderen die niet begrijpen wat je bedoelt? Die aldoor geintjes uithalen? Die niet luisteren?
 - Beloont of straft u wel eens?
 - Hoe beloont u kinderen? Wanneer? Waarom?
 - Hoe straft u kinderen? Wanneer? Waarom?
 - Hoe gaan kinderen daarmee om?
 - Hebt u wel eens een hekel aan kinderen? Waarom?
 - Krijgt u wel eens weerwoord van kinderen? Zoals wat? Hoe gaat u hiermee om?
 - Merkt u aan kinderen als ze ergens geen zin in hebben? Hoe? Hoe gaat u hiermee om?
- **Verwachtingen van coaches (verschillen tussen kinderen)**
 - Wat verwacht u van kinderen? Wat vindt u belangrijk?
 - Hoe merken kinderen dat?
 - Gaat u met verschillende kinderen verschillend om? Hoe? (leeftijden, sekse, etniciteit)
 - Welke verwachtingen hebben kinderen van u? Merkt u daar iets van?
- **Rol competitie / winnen**
 - Hoe belangrijk is winnen voor u in het training geven / coachen?
 - Hoe laat u dat merken?
 - Verschilt dit nog voor verschillende groepen kinderen (bv. leeftijd)?
 - Hoe belangrijk is het voor u om alle kinderen te laten deelnemen tijdens wedstrijden?
 - Hoe stimuleert u kinderen om aan wedstrijden deel te nemen?
- **Begrip 'opvoeding in/door sport'**
 - Wordt er volgens u opgevoed in de sport? Hoe? Door wie?
 - Welke rol heeft de trainer/coach hierin volgens u?
- **Algemeen begrip 'opvoeden'**
 - Wat verstaat u onder het begrip 'opvoeding/opvoeden'?
- **Contextuele factoren (bv. ouders)**
 - Welke factoren zijn volgens u nog meer van belang in de jeugdsport?
 - Welke van deze factoren hebben volgens u invloed op de opvoeding van kinderen in en door sport?
 - Wat vinden kinderen die u traint belangrijk in de sport?
 - Hebt u contact met ouders? Wanneer en hoe?
 - Is dat van invloed op de manier van trainen/coachen?
 - Hoe stimuleert u dit contact of hoe remt u dit af?
- **Hoe komen coaches aan ideeën / kennis**
 - Hoe bent u aan uw kennis over training geven / coachen gekomen?
 - Door wie laat u zich of heeft u zich laten inspireren?

- **Filosofie/ideeën van de coach**
 - Zijn uw ideeën over het training geven / coachen veranderd? Hoe?
 - Kunt u beschrijven wat u als trainer/coach doet om uw ideeën in praktijk te brengen? (voorbeelden?)

- **Algemene impact**
 - Over het algemeen gezien, wat denkt u dat deelname aan uw jeugdsportprogramma voor impact heeft op de kinderen die u traint/coacht?

BIJLAGE 2 – Observatiepunten

- Uitspraken
- Lichamelijke taal
- Handelingen
 - Naar kinderen
 - Naar ouders
 - Naar collega's
- Verschillen in omgang tussen kinderen (leeftijd, sekse, etniciteit)
- Omgang met lastige/luidruchtige kinderen
- Omgang met stille/rustige/makkelijke kinderen
- Sfeer
- Oefeningen/opdrachten
- Aanwijzingen
- Wat probeert de trainer/coach aan te leren
- Reactie kinderen
- Reactie ouders
- Reactie collega's
- Aspect competitie / winnen
- Beloningen
- Straffen